

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **38** (291), serie nouă. Miercuri 16 octombrie 1996. Preț: 600 lei

ana blandiana

sau

*a exista,
pur și
simplu*

harold bloom

BORGES, UN MAESTRU ÎN ARTA LABIRINTULUI

NĂPĂRLIREA VULPILOR

Nu numai realitatea politică ne oferă cele mai spectaculoase metamorfoze – că, deh, aici e spațiul celor mai năucitoare manevre! – ci și cea culturală, acolo unde indivizi, cu un trecut pătat și propensiuni pe măsura caracterului, fac tot ce li se comandă pentru a-și păstra volanul și a-și căpăta simbria. Când acestora li se atașează și reaua credință, ca o remorcă încărcată cu produse inflamabile, te poți aștepta ca la orice viraj mai periculos să plătească pentru transportul ilicit în care s-au angajat. Un astfel de driver pare a fi Adrian Rădulescu, ales pe viață directorul Muzeului de Istorie și Arheologie din Constanța. ● Figură umilă și spirit gregar, face valuri (să-și trădeze ascendența marină!), fără să-și supravegheze cuvintele, și ajunge la afirmații care-i pun și mai mult în evidență obediența față de culturnici, aleși parcă de posturi după chipul și asemănarea sa. Simplă coincidență! Imperturbabil și cu o anume insolentă, intră, fără să realizeze, în bălți pestilențiale și propune „inițierea unor demersuri care să elibereze casele monument istoric de agresiunea unor întreprinzători particulari”, și, firește, pomenește Casa Vernescu. Observând noi că odată ieșit din sfera relicvelor plonjează în împărăția stabilopozilor, de-aici și tezele sale șubrede, îi atragem atenția că Uniunea Scriitorilor (în proprietatea căreia se află Casa Vernescu) nu e vreo adunătură de întreprinzători particulari ci o societate a creatorilor de elită, creatori care au luptat împotriva dictaturii nu pentru ca Adrian Rădulescu și alții ca el să emită judecăți de trei parale. ● Apoi, Casa Vernescu nu e un cadou oferit scriitorilor de noua putere, așa, să-și facă o imagine printre cei care au sprijinit-o la debutul ei pe scena politică, ci o recompensă pentru numeroasele clădiri ce ne-au aparținut și au fost confiscate de dictator, în vederea anulării și intimidării noastre. Iar dacă a fost închiriată, trebuie să se știe că era singura soluție pentru supraviețuirea breslei noastre. Falimentarul guvern nu oferă nici o lețcaie uniunii noastre, măcar pentru editarea câtorva reviste și onorarea puținilor salariați, fiindcă e preocupată de cumpărarea unor mercenari care să-i susțină politica și să lovească acolo unde nu li se poate ridica spiritul. ● Fostul nomenclurist de Constanța dă și soluții: „am propus Comisiei Monumentelor Istorice adoptarea unor măsuri de urgență. Am în vedere, în primul rând, necesitatea de a schimba hotărârea de guvern care a permis această închiriere”. Numai atât? Nu-i prea puțin? A fost A.R. în respectivul imobil să vadă ce modificări s-au făcut? Noi îl asigurăm că tocmai prin această închiriere s-a consolidat Casa Vernescu, fără să se miște vreo cărămidă, fiindcă ideea de monument istoric n-a fost niciodată abandonată. Dacă ar trebui să enumerăm aici atâtea monumente lăsate în paragină, cu acordul tacit al guvernanților și al unui membru în Comisia națională a monumentelor, cum se laudă că este și A.R., nu ne-ar ajunge tot colțul acestui spațiu tipografic. Dar știți cum este pe meleagurile mioritice: câinele moare de drum lung și... Să-i lăsăm pe alții să completeze proverbul fiindcă avem treburi mai importante de făcut. Oricum, astfel de vorbe aruncate fără chibzuință și publicate de un cotidian care nu-i chiar străin de situația cu pricina și mai ales de starea precară a culturii române, trădează deruta morală și spirituală în care se află nu doar un guvern ci și cozile lui de topor, vulpi năpărlite peste noapte, creatoare de diversiuni și incontinențe. Mai devreme sau mai târziu tot le va ieși năraul pe nas.

ZĂDĂRNICII

de NICOLAE PRELIPCEANU

Un sentiment al zădărniceii îți inspiră toată această oribilă desfășurare de minciuni, calomnii, lovituri joase, cu care un Ion Iliescu, un Adrian Năstase și – vorba cântecului care i-a făcut oameni – „ai lor lachei” încearcă să se mențină încă patru ani la putere. Țin minte, încă din adolescență, că nu ne-ar fi făcut nici o plăcere o victorie a echipei noastre, la handbal, la baschet, dacă ea ar fi fost hotărâtă prin fraudă, după cum nici cu vreun zece dat, la școală, din simplă protecție nu ne simțeam în largul nostru. În „Noaptea de Decembrie” a lui Macedonski – poate mai țineți minte – există emirul, cel care încearcă să străbată deșertul pe calea cea dreaptă, cea mai grea, și personajul celălalt, ticălosul, cocoșatul moral care, pe căi ferite, ajunge el primul, ba chiar și singurul, acolo unde ar fi trebuit să ajungă emirul. Ce educație, ce conștiință trebuie să ai ca să accepți, pentru a obține ceva, pe acel jalnic „cu orice preț”? Chiar dacă n-ar fi făcut nimic nimănu, încă, oamenii care vor să obțină puterea cu orice preț nu au ce căuta în fotoliile acestora. Culmea este că, răstălmăcind totul, strigând „hoții!” când sunt prinși furând, promițând ceea ce știu bine că nici prin cap nu le trece să încerce a realiza, neavând planul celălalt, moral, în vedere, în minte, ca pe-o oglindă mereu muștrătoare, nici nu simt în ce josnic teritoriu navighează. Ziarele lor împrășcă minciuni dintre cele mai sfruntate, întorc pe dos orice demonstrație logică, abolesc orice criterii, orice principii, numai să-și slujească stăpâni și să-și încaseze nedemnele stipendii. Și când vezi minciuna revărsându-se la televiziunea națională ori în josnica și murdara „Voce” a – scuzați – „României”, atunci îți vine într-adevăr să-ți ici lumea în cap numai să nu mai fi silit a trăi în aceeași zonă cu ei. Îi înțeleg foarte bine pe aceia care se duc să fie, cei mai mulți, niște paria în țările altora, decât să rămână aici, unde sunt mai jos chiar, căci cum altfel îi consideră pe cei cărora li se adresează această putere, din moment ce o face cu atâta nerușinare și josnicie sfidătoare a bunului simț? Legea e călcată sub protecția poliției și a justiției. Cum se simt, oare, polițaii și magistrații? Chiar sunt cu toții – acceptă ei asta? – niște simple slugi?

Cu asemenea creaturi degeaba încerci să dialoghezi. Ei știu, au învățat de la îndelunga școală bolșevică, să răstălmăcească, să distorsioneze până și o simplă silabă spre a deveni convenabilă propriei „demonstrații”. Și atunci ce altceva poți face decât să te îndepărtezi încet, lăsându-i în mocirla care le place? Numai că nici asta nu e o soluție, pentru că acest soi de ipochimeni împrășcă în jur, în toți și „din toate pozițiile”, noroiul, spre a se simți semenii celorlalți, practicantii moralei creștine.

acolade

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
  - Fundația Luceafărul
- Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spânu (*redactor*), Ion Cucu (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:
Calea Victoriei nr. 133, București,
sector 1, telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială
Română, filiala sector 1, Calea
Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:
INFOGIP
Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

CART-VEST SI SUPRAVIEȚUIRILE

de MARIUS TUPAN

În țara noastră, în plină derivă, unii se fac că lucrează, alții îi lucrează pe adversari (vezi telefoniada mârșavă și alte competiții de aceeași anvergură!) și foarte puțini, care-s animați de idealuri spirituale, încearcă prin toate metodele (legale) să demonstreze că nu suntem o societate a handicapatilor și corupților, ci un popor care, în ciuda atâtor secături și ticăloși, a reușit mai mereu să se salveze, în primul rând, prin cultură, dar și prin cinstirea acesteia. În această categorie intră și bibliotecarii, poate cei mai năpăstuiți dintre intelectuali, cu salarii mizerabile, cu condiții de lucru asijderea, în plus, cu un fond de carte lamentabil, căci guvernanții noștri aruncă vistieria pe apa sâmbetei în loc să lase în urmă un patrimoniu, și așa șubred.

Așadar, e lăudabil efortul bibliotecarilor, în aceste vremuri ale disperării, nu doar să ademenescă în sălile de lectură zeci de elevi și studenți, cititori de toate vârstele, ci și să organizeze saloane și târguri de carte, așa cum s-a întâmplat de curând la Timișoara, la Biblioteca Județeană, instituție condusă cu competență și aplomb de prozatorul Paul Eugen Banciu. Au fost invitate cam toate editurile din vestul țării (de aici și titlatura Cart-Vest), mai mici sau mai mari, adică din județele Arad, Bihor, Caraș-Severin, Mehedinți, Timiș, care au adus în atenția timișorenilor producțiile lor,

interesante de obicei, fiindcă fiecare editor are tot interesul să umple anumite goluri culturale dar și să câștige bani, măcar pentru a face să supraviețuiască instituția pe care o conduce. Am asistat la numeroase lansări și-ar fi greu să le menționăm pe toate în acest colț de pagină. Îr speranța că nu vom supăra pe nimeni, ne oprim doar la câteva: „Noptile belletristice (Ileana Roman), „Vis cu gardieni” (Nicolae Jinga), „Viziuni” (Ion Chichere), „Demonul discret” (Paul Eugen Banciu), „Animalele bunicilor” (Paulina Popa), „Pahar cu lună” (Constanța Marcu), „Poeți din Bucovina” (Adrian Dinu Rachieru).

Desigur, nu au lipsit personalitățile care au vorbit despre fenomenul cultural din România despre fenomenele editoriale și, firește, despre cărțile care au fost prezentate. I-am văzut la microfon pe Cornel Ungureanu, Adrian Dinu Rachieru, Paul Eugen Banciu, Ileana Roman Gheorghe Luchescu, Emil Vasilescu, Anghel Dumbrăveanu și mulți alții. Dezbaterile „Carte: românească, încotro?” a stimulat discuții incitante, iar propunerile de manuscrise ca și promisiunile editorilor au fost alte secvete care au făcut din Zilele Bibliotecii, ale Salonului Editurilor și din Târgul de Carte Cart-Vest Ediția a III-a o manifestare ce onorează orașul de pe Bega și pe cei care-și cheltuie și ultimel economii ca participanții să se simtă ca acasă.

MARGARETA SI PERLELE

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Comunicarea nu este racordare, nu este nivelare informațională și nu este nici măcar sacrificiul propriei identități ru o nouă identitate adecvată contactului; nu simplă topire sub focul unui principiu – este schimbul riscant, de nimic garantat, al identităților. Cel care nu devine el însuși „ălat”, cel care nu acceptă ca un altul să nă – să poată deveni cel-ce-era-el-însuși – va depăși niciodată frontierele unui eu identificabil, până și în existența sa, deci ale ei eu autic, gol, negru, produs de implozia istă.

Cel în care nu te poți însă reîncarna rămâne nic o sfidare și deci un pol al tristeții, iulțumirii și, eventual, sfâșierilor noastre. Sărea albastră a lui Maurice Maeterlinck, la apropiată pe care nu o află decât la sfârșitul lor încercărilor, despre care uiți mereu că stă este, în civilizația care succede epocii lui ronius, tot timpul, celălalt sex. De aici oginismul deschis a două mii de ani de ură europeană și „mis-andrismul” acoperit, uns, al culturii intime din același spațiu și p.

Sentimentul – în sfera spiritului, ca unică itate a lumii – nu înseamnă altceva decât că ști celălalt, în iubire și în ură, în celebrare și

în condamnare, în viață și în acea suspendare a clipei căreia alții îi vor spune moarte. Iliada și Odiseea își eliberează larga lor curgere peste lume pentru perfecțiunea Elenei și a lui Briseis, pentru straniețea Casandrei și pentru neascunderea, cu accente contrarii, a Circei sau a Nausicăi, ori pentru decizia calmă a Penelopei; ele nu sunt femei, ele sunt sufletele mândre și îndurerate ale eroilor (într-o lume în care adevărul invers nu are o limpezime cu nimic mai săracă). „Satyriconul” este cartea egalității întru destrămare a sufletelor învăluite în corporalitate și sex, corporalitate și sex învăluitoare, în care sufletele se mențin asemenea cărbunilor încă aprinși în cenușă.

Cultul Beatricei pare mai curând sfidarea prin care poetul opune inexistența existenței. Repartiția universalului uman, în cele trei componente ale eternității, așa cum este aceasta făcută de Dante, are o violență și suspectă simplitate: societatea se află în Infern, caracterele sunt plasate în Purgatoriu, iar universalitatea descărnată, păstrând iubirea în raporturile lipsite de riscuri ale formelor, revine Paradisului. Aristotelic vorbind, sufletul vital este în Infern, sufletul intelectual în Purgatoriu, iar cel rațional, în Paradis. Femeia a devenit inger, ea nu diferă cu nimic de Hermes

Psihopomp – purtătorul sufletelor dincolo de viață. Beatrice poate fi, oarecum, Dante – Dante nu poate fi Beatrice; desigur, Hyperion poate deveni Cătălina – Cătălina nu poate deveni Hyperion. Aceeași prăpastie scindează lucrurile în epocile și culturile unuia și aceluiași continent.

Feminismul este marea provocare adusă capacității noastre de a ne percepe pe noi înșine, de a intra în identificare cu semenii noștri, de a depăși eul ca loc al pregătirii spiritului, dar și ca îngrădire a existenței. Abia atunci când autenticei identități a fiecăruia îi va aparține nu doar o marcă de sex, ci viața și necesitatea de a integra în sine aspirațiile, frământările, lupta, dreptatea, valorile și înfrângerile celui alt sex, se va putea crede că barierele interioare ale ființei umane, bariere care o separă de civilizație, au fost depășite. Între timp, eroinele lui Cervantes sau Shakespeare, ale lui Balzac sau Proust, Hemingway și Faulkner, Camil Petrescu și Marin Preda pot fi superbe, dar ele au fost concepute de creatorii lor în calitate de puncte slabe în textura umanului. Margareta este cumpărată de Faust cu niște biete bijuterii și apoi deplânsă de noi toți; adevărat este că nici Faust nu fusese cumpărat de Mefisto la un preț acceptabil chiar sub oricare circumstanțe.

Cei care nu cred în progresul umanității ar trebui să constate totuși că în lumea actuală rezistența morală a personajelor faustice nu mai poate fi foarte apreciată. Este drept că la acest efort contribuie sensibil chiar Johann Wolfgang Goethe și marea sa operă.

O pereche aptă să salveze imaginea unei mai bune comunicări în civilizația lumii moderne ar fi Beaumarchais – Rosina. Astăzi sunt multe șanse ca istoria să se lase condusă de „banda de fete” a lui Joyce Carol Oates, dacă acestea vor ști să găsească drept parteneri o bandă de băieți pe măsură.

PERANȚĂ ȘI SCHIMBARE

de ȘERBAN LANESCU

Molima care de fapt băntuie acum în societatea românească este speranța, *fincă*, nu-i așa, dacă vom lipa de Iliescu & comp., s-ar putea ca nu ste prea multă vreme să se trăiască ceva mai teneste și la noi. Într-adevăr, socoteala ctorală e simplă. De ce sunt în stare actualii vernanți, s-a văzut și s-a revăzut că, de șapte i, majorității românilor le-a ieșit pe ochi. erită deci, ba chiar trebuie încercată și altă riantă. Întrebați de reporterii posturilor tv /cu cine au de gând să voteze, unii dintre eții oameni, deși nu li se cere, își mai și ctivează opțiunea, cam toți invocând perativul schimbării. S-ar putea dară că ăsta vântul magic schimbare! Schimbare, himbare, dar – stai și te-ntrebi – încotro, în sens? Și, mai ales, Doamne, cum?! Ideea că i care dețin astăzi puterea în România ar tea fi înlocuiți/înlăturați pe cale democ- atică, adică electorală, adică pașnică, eastă idee (o s-o notez cu JC) chiar ezumtiv luată în considerare, se dovedește o pcană parșivă, sau, iertată fie-mi lipsa de a-oare!, o idee curvă. Adică IC, oricum ai a-o, fie că zici da, fi că zici nu, în amândouă rriantele, *deșirându-le*, consecințele se vedesc... incomode.

Acceptarea IC, desconsiderând evidența și

glasul rațiunii, acum, este tocmai ce se dorește și la Cotroceni. Păi atunci înseamnă că în România e democrație, că Puterea permite alegeri libere. „Prin votul tău îți hotărăști soarta ta și-a copiilor tăi!” etc. etc. O rachetă cu doi vectori. Înăuntru întreține speranța. Afară, în cancelariile occidentale, barem în unele dintre ele se va putea decide că românii nu ridică probleme, situația fiind sub control. Ori, altfel spus, mai pe românește, foarte pe românește, **merge și așa**. Cum o să meargă, mai vedem. Într-ale politichiei tergiversarea e ca „raportul de aur” în pictură.

Invers, **dacă respingi IC** nefiind amnezic și nici dispus/interesat să iei în seamă clămpăneala firoscosă a unor brucani (cum se-ascute *situațiunea*, cum «Adevărul», pac, bagă brucanul în acțiune), cristoi și alți „analști” cu lesa invizibilă, deci dacă nu poți să te-mbeți cu apă chioară, tot rău este. Citeam nu mai știu în ce gazetă că maestrul Hrebenciuc ar fi declarat la -o întrunire electorală ceva de genul c-o să se lase cu sânge, cu mult sânge în caz că n-o să câștige Iliescu și trupa. Dacă-ntr-adevăr așa a dat pe gură, greu de spus: e vorba de amenințarea iscată din panică, sau de un avertisment cinstit pentru care merită să i se spună „Maestre, *chapeau!*”? Pentru că, bunăoară, cum naiba să

nu te-ntrebi, care-o fi dom'le rostul importului de dube performante când moda ieșitului în stradă a fost de mult eradicată în România?! Adică, incontestabil, *băieții* fac tot ce pot și cât îi duce mîntea, ba chiar și-au cumpărat și ajutoare care să-i învețe cum să iasă la liman fără să scoată pisica, dar asta nu înseamnă că, la o adică, or să renunțe la partidă. Iar dacă meleșcăneala diplomatică a Bucureștiului o mai fi reușit și perfectarea vreunui pact ocult peste *mări și țări*, atunci chiar că amin. *La alegeri se fură ca-n codru, dar unii dintre observatorii de-afară bagă verdictul că s-au înregistrat doar nereguli nesemnificative care n-au viciat rezultatul.* (Ceva antisimetric față de Albania). *Se lasă cu scandal, poate chiar cu ieșirea unor bieți oameni în stradă.* „Vom muri, da' vom fi liberi”, *haida de!*, în câteva zile e liniște și pace. *Dacă de-afară după alegeri o să se zică „Yes. O.K.!”*, liniștiți *băieții poa' să scoată dubele pentru apărarea ordinii legale.* Mă rog frumos și cu blândețe, este absurd, este fantasmagoric un asemenea scenariu! Și nu e singurul „scenariu cu dube” imaginabil. Poate nu s-o fi obținut O.K.-ul pentru fraudă electorală și iese opoziția pe toată linia. În continuare, **fără o transfuzie urgentă și masivă de parale** este un fleac pentru *băieți* să pună la cale o criză gen „mineriadă”. E absurd? E fantasmagoric? Ba, deloc. Așadar raționamentul bazat pe respingerea IC stă binișor în picioare. Atâta doar că are o hibă. Acum, convine de minune la Cotroceni, că dac-ar fi să mă iau după povești SF cu hipnoză în masă, mai să cred că mi-a fost transmis și, fără voia-mi, nu sunt decât un biet răspândac manipulat. Încercarea ieșirii din impas, peste o săptămână. Dacă nu mi se taie *microfonul*.

1) Găselnița cu R. Vasile prim-ministru e de toată frumusețea!

Noica, ÎNTRE SUFLET ȘI SPIRIT

Dacă primul volum din publicistica lui Constantin Noica (Sub semnul Minervei) acoperea activitatea jurnalistică a filozofului desfășurată până în 1930, acest al doilea volum (îngrijitor: Marin Diaconu) adună articolele publicate între 1930 și iunie 1934. Sunt intervențiile gazetărești apărute în **Vlăstarul** (revista liceenilor de la Spiru Haret), **Vreimea**, **Fapta**, **Axa**, **Dreapta**, **Contemporanul**, **Azi**, **Revista de filosofie**, **Revista Fundațiilor Regale**. Tânărul Noica scrie despre personalități (Maniu, Vaida, Gandhi, Vaihinger, Léon Daudet, Eliade, Blaga, Minulescu, Sadoveanu...), despre femei, romantism, orfani, apar primele semne ale obsesiei majore de mai târziu (român – românesc – România), scrie despre fenomene politice, scrie despre cam tot ceea ce îi impunea implicarea în prezentul său. Până la un punct i s-ar potrivi caracterizarea făcută de Călinescu lui D.I. Suchianu, dar numai până la un punct, deoarece jurnalistul Noica nu frapază prin virtuți stilistice specifice genului, nu este un spumos, ci un analist de reală finețe al concretului imediat, în spatele slovei de ziar stă o mare cultură aflată într-o permanentă decantare și într-o sporită mereu resedimentare, nu de puține ori, Noica pare a dialoga cu sine însuși, aprobându-se, contrazicându-se. Poate și de aici impresia de **maximă autenticitate**. Undeva, filozoful constata că orice carte bună franceză e o plăcere, orice carte bună germană e un efort; lectura publicisticii lui Noica reclamă efort și produce voluptăți superioare. (Ed. Humanitas; 9.900 lei).

Ion Simuț, CRITICA DE TRANZIȚIE

Cea de a cincea carte a laboriosului istoric literar reunește pagini despre scriitorii clasicizați (Măiorescu – Titu, nu Toma George!, Sadoveanu, Macedonski, Rebreanu...), despre contemporani (Geo Dumitrescu, Goma, Buzura, Agopian, Ulici, Cistelean, Zanc, Doina Uricariu...) precum și unele **Fragmente autobiografice sau despre melancolie** (aici, notația ternă alternează cu observația scilipitoare, Ion Simuț simțindu-se mai în largul său atunci când reflectează pe marginea livrului decât atunci când simte nevoia să-și comenteze propriile-i trăiri, în fine...). Criticul operează... ardeleneste, se remarcă temeinicia lecturilor, nimic hazardat în verdictele sale rezultate în urma unor analize meticuloase (cred că impresionismul critic îi displace total), ideile extrase mi se par a-i fi necesare elaborării unui sistem estetic aflat – deocamdată – **in nuce**. (Ed. Dacia; 4692 lei)

Marcel Cornis-Pope, THE UNFINISHED BATTLES

Subintitulat **Romanian Postmodernism Before and After 1989**, studiul timișoreanului Marcel Pop Corniș (devenit, prin adopțiune, universitar american) se ocupă de recuperarea creatoare și ironică a tradiției, de redobândirea obiectivității, de strategia seducției, ludicului și impurului, în sfârșit, de tot ceea ce caracterizează postmodernismul românesc, văzut în conexiune demonstrată cu postmodernismul de pe alte meleaguri. Pagini solide, sprijinite pe un impresionant **corpus** referențial, despre Urmuz, Mircea Horia Simionescu, Marin Preda, Mircea Dinescu... (Ed. Polirom; p.n.)

Patrick Modiano, CĂLĂTORIE DE NUNTĂ; FOTOGRAFUL

În primul roman (apărut, în original, la Gallimard, 1990), naratorul se vede introdus, prin jocul hazardului, în viața unui cuplu; moartea tinerei femei (Ingrid) îl va determina – peste ani – pe același narator să întreprindă o anchetă cu scopul aflării motivelor care au declanșat sinuciderea. Trecutul alternează cu prezentul, jocul nuanțelor, probabilităților induce o atmosferă de mister, avem în față „opera unui magician. Îi cunoaștem stilul, instrumentele, efectele, dar ne este imposibil să explicăm în ce fel artistul ajunge să ne tulbure în adâncul ființei noastre” (Michel Bradeau). Cel de al doilea microman (în original: **Chien de Printemps**, Gallimard, 1993) – „descifrat” de către Antoine de Gaudemar ca fiind „o metaforă a întregii opere a lui Patrick Modiano” – utilizează o mișcare circulară între diversele nivele temporale ale narațiunii, prilejuiește o serie de meditații asupra actului creator, asupra timpului, asupra funcțiilor memoriei, este profesiunea de credință „a unui artist care a încercat să creeze tăcerea prin cuvânt” (Elena Brândușa Steiciuc, traducătoare, împreună cu Diana Bolcu, a romanelor). În fond, acest „copil minune” al romanului francez contemporan obține originalitatea tocmai pentru că nu o caută cu orice preț. (Ed. Univers; p.n.)

Iosif Sava, RADIOGRAFII MUZICALE

Din suita impresionantă (nu numai numeric!) a invitațiilor **Seratei muzicale TVR**, sunt prezenți aici doar iconoclastul H.-R. Patapievic, moralistul sceptic Octavian Paler, contradictoriul Nicolae Breban, echilibratul Aurel Stroe, causticul N.C. Munteanu și fals histrionicul George Pruteanu. Dar personajul principal rămâne Iosif Sava, acest teleshit iremediabil de fenomenul muzical, fanariot deghizat în european sadea, blând și colțos și ironic și tandru și reverențios și grobian și concesiv și malițios și inclement și flatant și mușcător și scilipitor și plat și candid și parșiv, toate aceste calități/defecte turnate fiind într-un intelectual bine plămădit, dublat de un cetățean mai mult dubitativ decât ferm în opinii, dar deseori încăpățânat în eroare – oricum, a spus-o parcă Goethe, dacă nu s-ar înșela și înțelepții, neghiobii ar trebui să deznădăjduiască! – o prezență pe care ai dori de multe ori să o ștergi de pe suprafața ecranului, însă – nu știu cum se face?! – nu te înduri niciodată să închizi aparatul... Iosif Sava a reușit să devină o țintă vie! (Ed. Polirom; 8.500 lei)

ANTICARIAT

Julien Gracq, LE RIVAGE DES SYRTES, Paris, Ed. José Corti, 1951

«A parțin uneia dintre cele mai vechi familii din Orsenna. Din copilărie păstrez amintirea anilor liniștiți, de calm și de plin, între palatul îmbătrânit de pe strada San Domenico și casa de la țară, de pe malul Zentei, unde noi mergeam în fiecare vară, întovărășindu-l pe tata, care, călare, cutreiera ținutul, verificând catastifele cu socotelile intendenților. După terminarea studiilor la bătrâna și celebra universitate a orașului, nu mă prea înghesuim să-mi aleg o carieră, asta datorită aplecărilor mele spre reverie, precum și datorită averii moștenite la moartea mamei. Signoria din Orsenna trăiește la umbra gloriei pe care i-au adus-o, în vremi apuse, victoria armatelor sale asupra păgânilor, precum și din beneficiile imense rezultate din comerțul cu Orientul», așa începe acest roman plin de mister, a cărui acțiune se încheagă în jurul unui anumit ceremonial al așteptării (însuși locul acțiunii este un oraș imaginar, înțepenit într-o interminabilă așteptare.) Tânărul Aldo, însărcinat de Amiralitatea din Orsenna să inspecteze „Țămul Syrtelor”, capătă vocația stranie de a readuce la viață, prin declanșarea unui război, un ținut pe care cei trei sute de ani de pace se pare că l-au devitalizat aproape mortal.

Romanul încântă, stupefiază, derutează; inconștientul și visul sunt folosite cu abilitate, critica a remarcat tendința reușită de renovare a romantismului, împrumuturile din vechea sa panoplie: mitologia de tip Hölderlin și Novalis, monologurile lirice ale lui Lautréamont, visul, angoasa, miraculosul. G. Picon a definit exact rolul lui Gracq în literatura franceză: „Dacă literatura sartează asigură continuitatea unei tradiții franceze, care merge de la moralisti la naturaliști, Graç asigură continuitatea unei alte tradiții: cea care merge de la ciclul Mesei Rotunde la suprarealism, trecând prin lirismul romantic”.

Premiul Goncourt pe 1951. (Anticariatul Scala; 15.000 lei)

top 5

Librăria Humanitas

- Peter Singer, **Hegel** (Humanitas; p.n.)
- Gabriel Liiceanu, **Jurnalul de la Păltiniș** (Humanitas; p.n.)
- Noica, **Între suflet și spirit**

Librăria Sadoveanu

- Patrick Modiano, **Călătorie de nuntă; Fotograful**
- Iosif Sava, **Radiografii muzicale**
- Aristotel, **Metafizica** (IRI; p.n.)

Librăria Eminescu

- Luis Leon Barreto, **Spiritism la Telde** (Nemira; 6.000 lei)
- Patrick Modiano, **Călătorie de nuntă; Fotograful**
- Herman Parret, **Sublimul cotidianului** (Meridiane; 6.500 lei)

Librăria Alfa

- Noica, **Între suflet și spirit**
- Epistolar (Editat de Gabriel Liiceanu) (Humanitas; p.n.)
- Immanuel Kant, **Logica generală** (Trei; p.n.)

Librăria din Bd. 1 dec. 1918, nr. 53

- Răsvan Popescu, **Prea târziu** (Humanitas; p.n.)
- Luis Leon Barreto, **Spiritism la Telde**
- Iosif Sava, **Radiografii muzicale**

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate

(dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

Pagină realizată de Alexandru Spânu

EXISTA, PUR SI SIMPLU

de GABRIEL RUSU

Extrem de plastică și dătătoare de tulburare este sigla pe care Editura DU a așezat-o la fruntea colecției „Biblioteca de poezie”: o creangă de copac înzită ce, privită atent, poate fi, la fel de bine, o ramură de spin. Înțelegem ci că poezia nu este doar exultarea cuvintelor, în actul de exprimare, ci și uitur destin, mai cu seamă meditație gravă.

Să pună Ana Blandiana în grupajul de adnotări la existență intitulat **Coridoare de oglinzi** (1984) și inclusă în ea sa carte apărută, **În dimineața de moarte**: „Până nu de mult aveam înțea clară că scriu fiindcă cineva din ul meu îmi dictează cuvânt cu cuvânt ceea trebuie doar să mă grăbesc să însemn sau, otrivă, să mă chinui a crea condiții acestui nterior pentru a vorbi, pentru a nu înceta rbească. Și, deși ar fi fost exagerat să că glasul acela eram chiar eu, un nent profund de înrudire, o legătură rată, de sânge, pulsa între mine și paginile Acum mi se pare că acel cineva s-a mutat ra mea și, ursuz și necomunicativ, nu se bosește să-mi spună și mie despre ce este , ci, străin și dușmănos aproape, îmi ia pur nplu mâna și mi-o mișcă pe hârtie. ele, rândurile rămase îmi sunt astfel pe necunoscute și nu-mi rămâne decât să itesc, să le aleg, să le învăț pe dinafară, i a mi le face astfel familiare, pentru a mi ropia. Dar asta pot să fac cu versurile nu trebuie să fie neapărat ale mele. Și, în nici nu am aici o clipă senzația că sunt ale . Iată declarația înfricoșată a unui poet e îndoiește de însăși rațiunea ființării sale, de a imagina **propria-i** mărturie (și nu a !) despre lume. Să ne aflăm în fața unui de criză existențială și/sau artistică? Nu Mai degrabă este vorba de un exercițiu it de oglindire a sinelui în conștiință, ițiu care inițiază ivirea textului poetic.

proape de la începuturile sale într-ale ei, Ana Blandiana a resimțit ca dureroasă lă identificare – a ființei umane cu lumea, o parte, și, pe de altă parte, a acestui s miraculos cu rostirea sa în cuvinte. ogia de autor **În dimineața de după te** dă seamă despre o evoluție pricească guvernată de principiul etic și c **a exista, pur și simplu**, deci a exista puritate și simplitate atât zi de zi, cât și le text. Aspirația către imaculat, devenită lantă atitudine de fibră morală, face ca la Blandiana viețuirea să fie învăluită într-un e luminositate blândă, cu finalitate de eu. Este ca și cum zgomotului și furiei li s-ar pune o diafană surdină. Erosul este te de fierbințeala nebună a carnalului și pe de senzorialitatea metaforică a ideii, tea nu este cutremurare cataclismică, ci e lină în ordinea firii. Vitalismul exploziv evitat, iar laurii revin interogațiilor ative care pavează drumul spre înțelep-. Poeta are o singură mare spaimă, aceea icând, din senin, cuvintele ar putea să o ze. Și pentru a-și lua măsuri de apărare ea ie cu cât mai mare simplitate, respingând ăbire înzorzonările decorative, artificiale te, ermetismele care se autodevoră din de funcționalitate. **În dimineața de după te** se deschide și se închide, parcă emble-. cu două simili-autoportrete. Primul ză din 1964, în **Persoana întâia plural**: oglindă mă privea un trup firav/ Cu atura coastelor distructă./ Inima-apăsa pe

clape grav/ Și-ncerca să-apară în oglindă./ N-am văzut-o niciodată, dar știam./ Ca-ntr-un joc de-a șa-ba-oarba, că-i ascunsă/ (Precum inima salcâmului din geam. Coșul pieptului de crengi o face frunză).// Mă-ntrebam de unde l-avnvâțat și dacă/ E aievea cântu-i uniform./ Și ca nu cumva în somn să tacă./ Mi-era frică seara să adorm“. (**Copilărie**). Al doilea îl aflăm în 1990, în **Arhitectura valorilor**: „N-am altă Ană./ Mă zidesc pe mine./ Dar cine-mi poate spune că-i destul./ Când zidul nu se surpă de la sine./ Ci-mpins de-o toană/ De buldozer somnambul/ Înaintând de-a valma prin coșmar./ Și iar zidesc/ Cum aș zidi un val./ A doua zi iar./ A treia zi iar./ A patra zi iar./ O mănăstire pururea lichidă/ Sortită să se năruie la mal./ Și iar zidesc./ O, var/ Și cărămidă/ Și, fără de prihană./ O făptură/ Ca armătură/ Visului infam./ N-am altă Ană/ Și pe mine chiar/ Din ce în ce mai rar/ Mă am“. (**Baladă**). La distanță în timp, o aceeași viziune asupra lumii, văzută numai și numai ca proprie interioritate, este rostită puțin altfel. Deplasarea de accent are loc între intuirea încântător-juvenilă a extincției și conștientizarea deplină a acesteia.

O tristețe molcomă domină universul liric. Poeta și-a dobândit libertatea de a înțelege și de a numi tocmai această înțeleasă a ei libertate. Este libertatea înțeleptului care știe că întregul și multiformul tumult al trăirii este reductibil la actul esențial al trecerii. La Ana Blandiana, întâmplarea tragică duce la gestul de un firesc ... ieșit din comun. Iată intrarea în eternitate văzută ca o simplă schimbare de anotimpuri: „În dimineața de după moarte/ Va fi răcoare ca în zorii cețoși de septembrie./ Când din arșița lubrică-a verii/ Mă dezmeticesc în aerul alb./ Străină de arborii încâlciți în lumina lănoasă./ Voi fi trezită, ca în septembrie, devreme/ Și, ca

în septembrie./ Destul de singură ca să aud/ Văzduhul cum picură înspre amiază/ Pe obrazul gutuilor ud./ Și-mi va fi somn/ Și-o să mă rog să mai adorm/ Încă puțin./ Stând nemișcată./ Cu ochii închiși și fața în pernă./ În timp ce liniștea asurzitoare/ Mă va trezi tot mai plin/ Ca să încep./ Ca pe-o dimineața de toamnă./ Ziua eternă“ (**În dimineața de după moarte**). Actele existențiale fundamentale sunt puse în scenă în decorul voit banal al cotidianului. De altfel, Ana Blandiana descrie cu apăsată voluptate naturalul și are virtuozitatea de a-i dezghioaca sensul peren. Elegiacă cu obstinație, dar o elegiacă a ideii, Ana Blandiana nu se arată a fi preocupată de patimă, ci de pătimire: „Așteaptă să vină octombrie./ Așteaptă să treacă/ Tulburea fugă de moarte/ Ascunsă în rut./ Neroada furie a creșterii/ Și coacerea oarbă./ Așteaptă până creanga/ Se leapadă de fructe/ Și fiara își uită/ Puiul crescut./ Rămâi în cer/ Până când ziua/ Are curajul să se umilească/ Punându-se cu noaptea/ Spate-n spate/ Să vadă cine-i mai înalt/ Și noaptea gingașă se-apeacă/ Spre a părea/ Egale și surori./ Nu te-apropia/ Până te cheamă/ Sânge stângaci/ Ca să cobori/ Tu vino numai când răsare/ În lacrimatul soare de octombrie/ Din oul văruit cu nouri./ Clocit în calde veșnicii./ Pândește cumpăna din care/ Se lasă-n jos cuminte –/ Atunci/ Poți, chip de om purtând./ Să vii!“ (**Așteaptă să vină octombrie**). Pătimirea este considerată condiție esențială pentru ca omenescul să aibă acces la metafizic.

Când ajunge în atingere cu marile mituri, Ana Blandiana nu speculează livresc asupra ori împrejurul lor, ci caută arhetipul de suferință și îndurare uman: „Durere limpede, moartea m-a-ntors/ În brațele tale supus, aproape copil./ Tu nu știi dacă trebuie să mulțumești/ Sau să plângi/ Pentru fericirea aceasta./ Mamă./ Trupul meu, dezghiocat din taină./ Este numai al tău/ Dulci lacrimile tale îmi picură pe umăr/ Și mi se strâng cumiți lângă claviculă./ Ce bine e!/ Neînțelesele peregrinări și cuvintele./ Ucenicii de care ești mândră și care te sperie./ Tatăl, bănuitul, nerostitul, veghind./ Toate-s în urmă./ Liniștită de suferință-nțeleasă/ Mă ții în brațe/ Și pe furiș/ Mă legeni ușor./ Leagănă-mă, mamă./ Trei zile numai sunt lăsat să m-odihnesc/ În moarte și în poala ta./ Va veni apoi învierea/ Și din nou nu-ți va mai fi dat să înțelegi./ Trei zile numai./ Dar până atunci/ Mi-e atât de bine/ În poala ta coborât de pe cruce/ Încât, de nu mi-ar fi teamă că te-nspăimânt./ Lin mi-aș întoarce gura/ Spre sânul tău, sugând“. (**Pietă**). Gestul este, din nou, de un firesc mustind de înțelesuri adânci. În poemele pe care Ana Blandiana le armonizează cu minuție, un scepticism luminos palpă în simbioză cu o percepere extrem de delicată a contingentului. Abundă simboluri ale fragilității (petala de floare, aripa de insectă, firul de iarbă, clavicula), iar poeta zâmbește cu melancolie deasupra lor. Dar, în ultimă instanță, este vorba de jocul dintre aparent și esență, căci tocmai în fragil se află ascuns grăunțele de știință care ne învață metamorfozele perpetue ale viului.

În mod ciudat poate, Ana Blandiana crede că povara poetului este constituită de chiar harul său de a numi lumea și, numind, a re-crea. Cuvintele sunt privite cu suspiciune, ca o armă care, devenită independentă, se poate întoarce împotriva celui ce o mănăiește: „N-am alergat niciodată după cuvinte./ Tot ce-am căutat/ Au fost umbrele lor/ Lungi, argintii./ Târâte de soare prin iarbă./ Împinse de lună pe mare./ Nu am vânat niciodată/ Decât umbrele vorbelor. – / E o foarte iscusită vânătoare/ Învățată de la bătrâni/ Care știu/ Că din cuvânt/ Nimic nu e mai de preț/ Decât umbra/ Și nu mai au umbră/ Cuvintele care și-au vândut sufletul“. (**Vânătoare**). Pentru a le ține în siguranță stăpânire, Ana Blandiana folosește cuvintele în descănțețe esențiale, cu sonori copilărești, cu încărcătură magică. Și, la urma urmelor, poetul adevărat tocmai asta face, dă suflet cuvintelor.

toma george maiorescu

Drum spre Zero

A
buturugi troznind în vatră
umbre fugare pe foaia de sațră
iezer ghilotinând luna
după uși înalte pânđește nebuna
în spatele cuvintelor
se ascund suspine
cerul roz de marte
plaje ultramarine
în nări fumul cosit după ploaie
pânze de iahturi se-nfoaie
cleptocrații de funcții se-nșiră pe trepte
și turnirele, of, cu sulite drepte!

B
Admirăm din rutină
din spleen
din fair-play
sau din splină
ne extaziem de „bon ton”
flamboyant
reținut
cu blazon
apărăm o ordine morală
cu prestanță
cu reflexe
cu școală
cuvioși sacrificăm câte un ied
fără să credem
fără să cred

C
pfiu!

D
bâlci cu sirene
generici călugări șmenari și mirene
automate de poker leagăne ruleta-carusel
pompierele cu limbă de miel
totul se-nvârte dement
boscheții un uliu turle
soclul de monument
/sulfatat/
bustul sicofantelui furat
cu îngerași auriți
elefanți în galoși
monomeri stufoși
costoboci și hitiți
firme morganatice
modernități preactice
canale magistrale
scamatorii electorale
golind buzunare
ușurând sarsanale
indicele Dow-Jones
filosoful abscons
cibernetizări antropice
fosile psiho-entropice
pe autostrăzi informatice
surâsuri diplomatice
sisteme deschise intrați poftiți
doar coduri încă
nu-s pentru neofiti
rotesc ruletele
funcții epoletele
grădini exhalând havuzuri cu fluor
bătrâni dormitând printre flori
înfeculate ape preactice
adieri ectoplasmatic
se-nvârte caruselul gurii
suspiciunea-și împarte nurii
rotative imprimă
hârtii de valoare în stivă
fără răgaz
prețuri pe picioaroange
saltă orice zăgaz
orice zăplaz

și desigur
pelerina violetă cu roze chei și stele
și magicianul cu acadele

E
golfuri de scoici
legănați de cețuri albastre
și doici
grandioase scări de marmură
ducând în fanar
cineva gesticulează
într-un balcon cu glastre
cineva toarnă gaz
sub un stejar secular
și pavaje de mozaic spălate
de păuni și vestale
de cavalerul în zale
istoria
eviscerată din abecedar
dar
urechea lipită de celular
bubid-bubor
și sfântul de calendar
vid multicolor
mâna pe volan
– un vis
zburăm cu viteze astronomice
ca din praștie
spre paradis
sau prăpastie
fascii de brațe descărnate întinse
prunci prăjiți pe grătare încinse
sumarul bursei
la rând
constelația racului
și-a ursei
fratriciduri pentru pământ
pariciduri pentru cuvânt
uciduri pur și simplu pe vânt
și tablouri cu pepeni
cu nuduri
cu pești
și cu pite
pipițe
cer integrare
cu dolari
cu sex
cu mahări
cu palate de zahăr
și alte ispite
și iar
legate de cheu și de zare
bărți smolite și unse
fecioare visând răpiri
și faleze roșii
cu grote ascunse

F
dar în odăile secrete

ale istoriei /fără decrete/
se zbat în lumina de iască
să nu se mai nască
pe cearceafuri de cretă
sau adăpătoare
ferite de soare
pruncul Moise
și pruncul Isus
pruncul Charlot
și Bertii^{*)}
unul a spus: V-am dat Legea – forța rațiunii
curate

și 10 porunci /sau cum te ferești de păcate/
a murit de singurătate
celălalt a spus: noul ax al lumii e forța iubirii
cred în resurecția firii
răscumpăr răul
punând inima mea pe cântar
/I-au răstignit
ca pe-un tâlhar/
al treilea mucalit
a vrut să gonească tot ce-i urât
cu un baston și-un zâmbet amar
/a fost tăvălit în coșmar/
ultimul surprinzând după ușă
universul cilindric
și că totul
/păpușă vioară astrolab căpușă
ursar foton echitație/
poate fi redus la o singură ecuație
/E= m +c la pătrat/
a declarat că totul e-n zadar
totul e relativ
/că după unii
nici pantalonii lui n-ar avea tiv/
Ei nici nu s-au născut încă
dar mormintele li se și sapă în stâncă.
Nu se mai taie nici un prepuț
nici un buric
nu se mai naște nimic.

G

Ei, și?

H

Admirăm din rutină
din spleen
din fair-play
sau din splină
ne extaziem „de bon-ton”
flamboyant
reținut
cu blazon
apărăm o ordine morală
cu prestanță
cu reflexe
cu școală
cuvioși sacrificăm câte un ied
fără să credem
fără să cred

I

pfiu!

K

Alunecă jur împrejur pe sferă
minge de golf pe gazon
efectul de seră
și deasupra
gaura-n ozon
Sufletu-n derivă înnegurat
Cerul – Înger căzut slut
Orizontul de plumb obturat
Drum spre Zero absolut.

București, aug. 1996

^{*)} Albert Einstein

SEDUCTIA REVIZUIRII CRITICE

de IULIAN BOLDEA

Ion Simuț
REVIZUIRI

Ceea ce frapază, poate în mod paradoxal, în scrisul lui Ion Simuț e, înainte de toate, tonalitatea neutră, calmă și echilibrată a scriiturii critice, acest model scriptural ținând însă nu de o artă a reculului sau de o necesitate a reticenței cu orice preț, ci, mai curând, de o temperamentală nevoie de ordine interioară, ce dictează și disciplina și precizia demonstrației. Un portret ce mizează cu o anume exactitate figurativă, oferind orădeanului Radu G. Teșosu, rinzând efigia unui stil critic în care lectura și corectarea de cerimonie și interpretării: „Serios fără morozitate, clar fără ticuri, bine informat, criticul e și un autor subtil și malițios, cu o plăcere a scrisului și a lecturii aproape decadentistă, încât, ipuindu-mi-l abstras și înconjurat de cărți rare cum Des Esseintes al lui Huysmans, probabil greși prea mult. Titulul îi provoacă delicii noaptea, literatura e savurată în substanța ei cea intimă. Acest lucru se vede bine în stilul său, cu răsuciri de frază studiate și truvaiuri deosebite”.

Observațiile riguroase, observațiile precise și convingerile ale lui Ion Simuț transpar și în volumul *RevizuiRI* (Editura Fundației Culturale Române, Iași), unde se aliază însă unei fascinații a zonelor puțin investigate ale literaturii române, pe lângă criticul le luminează cu rigoare. Atras de umbre, de clar-obscur sau, dimpotrivă, de clar, de calea cea mai bătorită, ce duce spre a unui scriitor, criticul apelează la metode diferite, adecvate modelelor literare pe care le analizează. Construcția cărții lui Ion Simuț nu este doar o anume circularitate, volumul fiind organizat în jurul unor considerații despre **sonalitatea literaturii române. Un suflet antic** (în care e formulată și demonstrată a „romantismului fundamental definitiv în literatura română”) și încheindu-se cu **itul O schimbare de paradigmă. Mircea Eliade**, a cărui concluzie trasează efigia operii lui Eliade ca un „catalizator al renașterii culturale (...) Ea posedă forța generatoare și propulsatoare a unui mit actualizat pentru un prezent căzut deocamdată din teroarea istoriei și a politicii”.

Prima secțiune a cărții lui Ion Simuț e consacrată unor personalități ale literaturii române din secolul al XIX-lea, pe care criticul le prezintă în mod nuanțat, valorificând, evident, și interpretările anterioare. Astfel, în **Mitul grafic eminescian. Un mod de a fi în lume** Ion Simuț pornește de la opiniile de excepție enunțate de Maiorescu și G. Călinescu, analizând avaturile acestui mit în desfășurarea diacronică, de la biografia călinesciană la analizele psihologic-erotice lovinesciane sau la analizele sociale cezarpetresciane. Dacă, după cum scrie Ion Simuț, „mitul unei personalități literare există într-o poveste ce-l sugerează și îl hrănește, îl întreține, dar îl și

degradează”, nu e mai puțin adevărat că propria biografie i s-a revelat poetului ca o obsesie și ca un „alt mod de a învăța să moară”.

Caragialescul după Caragiale se deschide cu aserțiunea conform căreia „vitalitatea caragialismului ține de însăși vitalitatea spiritului critic și de sentimentul de libertate al exprimării literare”, și își propune să înregistreze bogata posteritate a caragialismului în literatura română, posteritate ce ar putea fi urmărită „pe trei căi: în comedie (cu consecințe, prin Urmuz, până în teatrul ionescian al absurdului); în schiță (specie literară ce s-a luptat zadarnic să se desprindă, tematic și stilistic, din matca impusă de maestru) și în novela psihologică”. În acest fel Ion Simuț se referă, în studiul său, la influența pe care spiritul caragialian a exercitat-o asupra unor prozatori din epoca inter și postbelică (Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Sadoveanu sau Marin Preda) concentrându-și atenția mai ales asupra fascinației caragialismului asumată în chip programatic de Generația '80 în poezie (Mircea Cărtărescu), proză (Ioan Lăcustă) sau critică (Al. Cisteleanu). Actualitatea operii lui Caragiale derivă, în viziunea criticului, din modul în care autorul **Scrisorii pierdute** a înregistrat degradarea umană, semidoctismul și vulgaritatea, dincolo de expresia culoare de epocă: „Viziunea lui (a lui Caragiale, n.n.), în măsura în care suntem conștienți de ea, ne dezvăluie ridicolul în care am putea cădea, dacă nu i-am bănuț capcana. Trece prin lumea lui Caragiale ca printr-un coșmar, pentru a ști să deschidem ochii spre rațiune și demnitate. Unul din sensurile actualității lui Caragiale acesta este: avem întruchipată în opera lui, ca într-un memento, o imagine a degradării umane posibile, a devierii periculoase în prostia omenească”.

Cea de a doua secțiune a cărții lui Ion Simuț reunește studii și eseuri mai apăsate analitice, referitoare la **Stilul suferinței bacoviene: nihilomelancolia, Arheologia eului poetic** (Tudor Arghezi), **Întoarcerea fiului risipitor** (Panait Istrati), **Personajul ca enigmă explicată, Liviu Rebreanu, Semnificația revizuirilor lovinesciane, Idealul de exactitate al metaforei critice, Măștile jocului călinescian sau la Arhitectura povestirilor voiculesciane: un epos al misterului**. Nu puține dintre aserțiunile criticului se susțin cu argumente temeinice, concluziile – afirmate cu fermitate – nu eludează deloc tonalitatea interogativă ce mărturisește și o inevitabilă marjă de indeterminat, de incertitudine. Deși nu cu totul noi, observațiile lui Ion Simuț despre „arheologia eului arghezian” relativizează unele poncife, nuanțând raportul dintre eul poetic și lume: „Fundamental argheziană este tendința de a arăta precaritatea oricărei ipostaze a eului. Sentimentul zădărniceii se întinde și asupra «insului însuși». Subiectul permanent al acestei poezii este ființa precară, lipsită de repere și cu atât mai disperată cu cât divinitatea nu-și arată cu claritate semnele. Poetul social (atât cât există) este o cale încercată pentru a găsi consistența eului, deplinătatea sa. Și în urma acestui avatar, singurătatea și golul interior amenință să se reinstaureze. Arheologia eului arghezian echivalează cu o sondare a abisului”.

Impresia primă ce o resimțim la lectura eseurilor și a studiilor critice ale lui Ion Simuț e aceea că dincolo de rigoarea demonstrației și de seducția expresiei, autorul expune lucruri demult știute, pe care le intuim noi înșine (spre exemplu, cine nu a observat că jocul actoricesc, ținuta histrionică reprezintă dominante ale personalității călinesciane?). Meritul criticului constă, însă, în aprofundarea unei dominante psihologice și stilistice, marcând mai apăsător contururile personalității creatoare sau ale operei literare.

BIOGRAFIE ȘI DESTIN

de HORIA GÂRBEA

O viață trăită, față de o biografie povestită, este ca un film polițist american față de un film românesc cu milițieni. Subiectul și etapele desfășurării sunt aceleași, dar cel de-al doilea are un aer nefiresc pentru că oamenii se comportă cu totul altfel decât în realitate. Așa cum, văzând un film românesc cu milițieni și „infractori”, nu poți înțelege nimic și nu poți trage nici o concluzie valabilă despre „specificul” societății românești a epocii, tot astfel (auto)biografia nu surprinde mare lucru din adevărul unei existențe, chiar a uneia transformate de moarte în destin, precum zice clasicul.

Rezultă de-aici că există un inefabil al biografiei. Nu „romanțarea”, cosmetizarea și omisiunea afectează adevărul unei existențe povestite. Îndată ce este vorba de un personaj imaginar, autenticitatea se recâștigă brusc. Ba chiar biografiile reușite sunt cele care (de la Plutarh la Călinescu) își reinventează obiectul.

Colecția „Femei celebre” este o adunătură de plaiitudini și nu este clar absolut deloc de ce femeile acelea ar fi „celebre” dacă n-ar exista, pe lângă biografie, operele de ficțiune ce le-au fost închinare.

Am avut confirmarea celor de mai sus la întâlnirea cu foștii colegi de liceu, prima dată după mulți ani de la absolvire. A fost, desigur, un moment foarte plăcut, pe-alocuri chiar emoționant, petrecut cu multă naturaleză. Cum se întâmplă, fiecare dintre cei prezenți a expus pe scurt etapele ultimilor 15 ani din viață. Cu toate că faptele nu erau neinteresante, mai ales că în traseul multora dintre noi intervenise un viraj semnificativ în 1990, desfășurarea acestui punct avea un aer de banalitate, o înșiruire căreia, dacă nu-i lipsea pitorescul, îi dispăruse lumina unei semnificații. La sfârșit, câțiva dintre cei prezenți au evocat pe unul dintre colegi care a dispărut prematur și tragic dintre noi. De astă dată, deși fragmentară și afectată de inevitabil patetism, biografia n-a mai fost banală. Ea căpătase aura legendei și, într-adevăr, omul devenise personaj. Existența lui de om devenise biografia unui artist, avea finalitate, devenise destin. Clasicul avusese din nou dreptate, totuși.

În viața obișnuită „punctul cheie” este mereu invizibil. Oamenii îl așteaptă tot timpul pe Godot care, firește, nu apare nici măcar la sfârșit. Anticiparea acestei inapariții nu schimbă cu nimic tensiunea așteptării și astfel viața se consumă, în inchiudinea și angoasa care, chiar ele, catalizează transformarea ei în destin îndată după momentul final.

Personajul literar, spre deosebire de omul real, își conține destinul de la început, explicit și nu implicit. De aceea el este mai „interesant”. Ceilalți, cei care viețuim efectiv așteptând sosirea lui Godot sau a Arpentorului, rămânem să ne consolăm cu vorba inspirată a lui Creangă citată de Noica: „Se vede că a și venit, de vreme ce n-a mai venit”.

O PRECIZARE

Din cauza absenței din țară a domnului Alexandru George, nu s-a putut face corectura articolului din **RevizuiRI nr 36** și a apărut o eroare în titlu la una dintre cărțile de referință din domnului Mircea Mihaieș.

sebastian a. corn

Ospionase din nou. O spionase și aici, în magazin, așa cum o făcea acasă. De ani de zile. O urmărea mereu, fără să scoată o vorbă.

„Mergem?” a întrebat-o

A ieșit prima pe ușile batante, de aluminiu. „Mergem. Sigur că mergem”. A văzut Opelul parcat chiar deasupra unei bălți și a pornit către el. „Ai avut o zi grea?”

Teodor s-a oprit pe trotuar. Își desfășura paltonul și se chinuia să-și aprindă o țigară între reverele largi. La adăpost de vânt.

Un decembrie uscat. Mda. Un decembrie în care bulevardele Bucureștiului șuierau și scrâșneau de toți curenții ăia de aer înghețat ce se strecurau printre clădiri. Decembrie, 1994.

„O zi grea?” a întrebat și el după ce a reușit să-și aprindă țigara. „Mai degrabă, o zi ciudată. Sau fastă. Cum vrei să-i zici. Am aflat câte ceva despre Simion.”

Erica a înțepenit. Ca surprinsă într-o fotografie, în timp ce deschidea ușa mașinii.

„Simion?”

„Da. Simion. Știi că a înființat o națiune?” s-a uitat Teodor la ea dintr-o parte.

„Simion? O națiune?”

Era ceva deosebit. În 1979, nimeni nu-și mai boteza copilul cu nume din categoria **Simion**. Nu se preta decât la apelative desuete. Arhaice. Cum ar fi putut o profesoară de engleză și un economist, să strige după copilul lor: „**Simioane!**”? Mmh? Cum ar fi sunat asta în Cișmigiu, sau prin Herăstrău?

Cu toate astea, Erica și Teodor îl botezaseră așa pe băiatul lor, născut pe 1 decembrie, la maternitatea **Caritas**. Trei kile cinci sute, 49 de centimetri, scor Apgar 5.

A fost singurul 5 pe care l-a luat Simion în viața lui. Și nu mă refer doar la notele trecute în cataloage, sau pe lista cu candidați de la admiterea în facultate! Nu!

Poftim? Cum se făcea că Simion era deja facultate, deși n-avea decât 15 ani?

Deci. Fiul ei, Simion, înființase o **națiune**. În 1994, în mijlocul Bucureștiului, capitala unui stat național unitar, localizat în Europa. Cum naiba venea asta?

Erica se chiora în carte, prefăcându-se că citește – dar se gândea tot timpul la copilul ei. Îl auzea pe Teodor cum fluiera o melodie în camera lui. Se uita la MTV și fredona „Mmm, mmm, mmm, mmm”, împreună cu **Crash Test Dummies**, care cântau pe ecran. Exact. Exact așa făcea, așa că a putut să lase romanul din mână, ca să reflecteze în liniște la Simion, fără să se teamă că Teodor o să se strecoare pe nesimțite în hol și să tragă cu ochiul la ea, din spatele ușii.

Era în teritoriul ei. Teodor era în teritoriul lui. Bucătăria era în comun. Era funcțională, ca și baia, și acolo își permiteau să se intersecteze. Chestia care nu era valabilă nici pentru dormitoare și pentru cele două birouri. Chestie care nu era valabilă nici pentru sufragerie – un teritoriu neutru, cu excepția zilelor în care veneau prietenii. Atunci, familia se reunea (cu excepția lui Simion, de multă vreme plecat și asumat ca atare în fața opiniei publice reduse la scară: cunoștințele) familia se reunea, deci, și lădea o masă la care se conversa, se bea vin alb a șalău și se verifica indicele de propagare al vârfei – valorile înregistrate în Capitală.

Simion înființase o națiune întinsă între Piața Ancului și Bucur Obor. Cam trei kilometri de uneluri și galerii de canalizare. Cam 40-50 de suflete, din câte înțelesese Teodor.

„Se mai duce la facultate?”

„Se duce. A făcut chiar și o cerere... vrea să lea în iarna asta toate examenele din anu’

NATIUNI SI TERITORII

întâi...”

„Mda. Toate examenele din anu’ întâi. Toate”, jughuiase Erica din buze. Îl recunoștea pe Simion. Așa făcuse și la școala primară. Și la liceu. Înainte de ’89, îi acceptaseră cererile din cauza bunicii, fostă ilegalistă, înrudită oarecum cu primul Comisar al Poporului pentru Finanțe din Sankt Petersburg, viitor Leningrad. 1917. Statul bolșevic nou înființat, realizați, nu?

După ’89, chestia cu școala se simplificase și mai mult. Simion făcuse liceul în doi ani și intrase din primul foc la Facultatea de Fizică.

Iar Leningradul redevenise Sankt Petersburg.

„Ce-i aiureala asta? O națiune?”

Teodor a ridicat din umeri. „Habar n-am.”

Pentru cei ca Erica și Teodor, anii ’70 au fost anii recăderii Woodstock-ului în România. Cât se poate de logic, Simion ascultase vreme de 9 luni, **in utero**, Jimi Hendrix și Bob Dylan, Carlos Santana și John Mc Laughlin. Asta făcuse în burta Ericăi.

„A înființat o națiune, Ce-i rău în asta?” – s-a întrebat Teodor după ce **Crash Test Dummies** au terminat de cântat. Ce? El și cu Erica nu înființaseră teritorii în apartament? Alegătorii bucureșteni nu înființaseră un areal aparent dirijat de opoziție, într-o țară de stânga? România însăși, nu era ea o țară de stânga într-un contingent care derapa cu lentoare spre dreapta?

„Erica! Nu vrei să gustăm niște vin?” a strigat-o.

Nu. Erica nu vroia să guste vin. De fapt, Erica nu prea mai vroia să guste nimic. În general. De câțiva ani buni. Nu gusta nimic și întreba: „De ce nu vrei să guști nimic?” – așa îl întreba pe Teodor.

Chestia asta se numea: dilemă programată de genul feminin. Adică ea, care nu... mă rog! – Teodor care își amintea cum o cunoscuse pe Erica la munte, și-a programat s-o cunoască pe Diana la mare. Buun! A cunoscut-o și n-a ieșit mare lucru. Mda. Pe urmă, și-a programat să facă bani din construcții imobiliare, folosind niște surse ce aveau o oarecare legătură cu ruda lui îndepărtată – tipul care fusese Comisar al Poporului în primul stat bolșevic. A fost o reușită. Numai că reușitele implicau legături multiple cu ceilalți. Legături funcționale, legături de afaceri, cocktailuri și recepții...

Poftim? Nu credeți? Nici Teodor nu crezuse că succesul are atâtea colaterale... Să muncești, și atât, așa își spunea. Mda. Numai că n-ar fi făcut doi bani fără contactele controlate de Diana – îi știa bine de tot pe ăia de la **BROWSE INC.**, din Canada. Furnizorii lui de cherestea fasonată (deturnată cumva chiar din România) și, totodată, cei ce îl angajaseră în subantrepriză pentru niște șantieri din Liban.

Exact. Astea erau lucrurile care se petreceau în jurul lui Teodor, în timp ce el suferea de un fel de dizolvare a simțului cronologic. Adică, nu îndrăznește să creadă că lucrurile se pot încheia? Adică, nu-și permitea s-o debarce odată pe Erica, din cauză că-și tot amintea cum o cunoscuse la munte și...

Atunci, s-au apucat să înființeze teritorii în apartament. Se știe că diplomația nu rezolvă mare lucru. Este motivul principal pentru care s-a inventat prelungirea ei – războiul. Așa pretinde Clausewitz.

Era o chestie pe care Teodor n-o învățase.

Fiind noapte, teritoriile din apartament începeau să prindă contur. Erica adulmeca deja aerul dormitorului ei. Era bine. Simțea aroma dulceagă ce venea dinspre fereastră, semn că orhideele din GRĂDINĂ se deschiseseră. Conform orarului lor de plante nocturne. Pentru moment, Erica a amânat să-și încordeze auzul. Știa că dacă ar fi făcut-o, ar fi fost în stare să

perceapă zgomotul resacului ce venea din biroul ei – dintre bibliotecă și statuie. Nu. Nu era cazul încă să se lase invadată de teritorii.

„Națiunea Allthing.” îi spusese Teodor, privind-o cu reproș. Ei și? Ce era ea de vină că-i dăduse lui Simion să citească despre organizarea statală a vikingilor din Islanda timpurie? Cine dracu’ putea să bănuiască ce planuri de viitor avea Simion?

Teodor a zâmbit. Așa făcea de fiecare dată când intra în SAHARA etalată în fața televizorului. Pășea mai greoi, ca și cum se afunda în nisip; era atent să nu-i intre în ochi praful fin, stârnit de simun, dar, mai ales, mirosea. Adulmeca palele de aer încins.

„O națiune”, a clătinat el din cap. Exista vreo legătură între teritoriile inventate în apartament de el și Erica, și națiunea lui Simion?

A trebuit să se azvârle pe jos. Brusc. De undeva din spate, se auzeau focuri de armă. „Tuaregii!” a scrâșnit Teodor și s-a rostogolit între televizor și combina audio SONY. „Au ieșit? Au ieșit din Tamanrasset?” a șuierat el printre dinți, în timp ce proiectilele sfârâmau biroul din lemn de nuc, împoșcându-l cu așchii de furnir.

„Măcar de n-ar auzi Erica!” s-a speriat. A început să se târască spre ușă, dorind s-o închidă... Nu! Ea nu trebuia să-i cunoască teritoriul îngust, întins între televizor și hol. SAHARA.

A trântit ușa. Blam! Erica o să spună că iar are o criză de nervi. O ipotetică criză de nervi face cât un teritoriu mascat cu grijă! Chiar dacă era un teritoriu sălbatic – câteva gloanțe s-au înfipt în cărți, altele au umplut de crăpături tabloul de Petrașcu, atârnat deasupra biroului.

O să audă! Cu siguranță! Erica o să audă! Doamne, era minunat în SAHARA asta, nur, că ceilalți, soția, vecinii, cunoștințele și prietenii o puteau descoperi oricând! Era chiar stupid să-și imagineze că, vecinii de pildă, nu auzeau tâmbălaul din biroul lui! Sau, se putea chiar ca demenții ăia de prieteni de familie (Caranfilii adică) să treacă pe ei să-i vadă, fără să țină cont că era trecut de 0.00!

„Iar trag! Iar trag tuaregii în SAHARA lui Teodor!” s-a trezit Erica, tresărind. „Iar eu, îi tot aud!”

În ciuda eforturilor lui Teodor. Se străduia să mascheze teritoriul inventat în birou. Și ea obișnuise la fel, la început. Dar a constatat că nimic nu era eficient. Nimic nu putea ascunde patrii, țării, tranșeei, fronturi, de ochii scotocitori ai inamicilor – vroiai să te ascunzi? Credeai că poți să te ascunzi?...

Națiunea **Allthing**. 12.000 de metri pătrați de canale și galerii. 47 de membri. Iluminat electric. Aprovizionarea de la suprafață, din orașul care știa să te protejeze cu mezeluri, verdețuri și fructe.

Am spus 12.000 de metri pătrați? M-am referit la **sediu** Națiunii **Allthing**. Pentru că Națiunea **Allthing** n-are teritorii. Patria lui Simion ia naștere ori de câte ori se întâlnesc măcar doi dintre cetățenii ei. E o țară fluidă. O țară fluidă, cu pământuri greu de observat. Așa era plănuită.

Înmagazinată în creiere doar, cine putea să tragă cu ochiul spre ea?

adu cange

Pentru bătrânu' nu avusesem prea multă considerație și nici nu prea mă simt în stare să vă spun de ce. Probabil că era gură insignifiantă; poate mai mult sau mai puțin. Cert este că mă lăsase de izbeliște încă de când mă odihneam în pânțelele mamei. Care fi fost neînțelegerea lor nu cred că mai ează. Și nici măcar pentru mine.

După mai mulți ani, când am avut ocazia să-nosc, mi se părea un individ inclasificabil. Nu eram cel ce putea să judece cu o cât de nă obiectivitate, deoarece, atunci, venise să vadă. Aveam în jur de opt sau zece ani. Uiam la bunică-mea dinspre mamă și nu prea am ce vroiam. Bătrâna mi se părea destul de revizibilă. Când era toată numai zâmbet, l tuna și fulgera. Bunicul, în schimb, aveam ni dau seama mai târziu, se bucura de o tenie cu totul aparte, încât vulpea mi se părea ată diletantă. De ce spun asta? Pentru faptul în ce privește șiretenia lui, motivația se mea. Nimeni ca el nu ascundea vodca în ea calului bătrân, nenorocit, vechi ca o vâ, pe care îl țineam pe lângă gospodărie, nici un folos.

Calul, ce fusese un armăsar de valoare, ea lângă linia ferată, fără să-l deranjeze nici ștea și nici vuietul locomotivei în trecere. Ne-nușeram cu un rău necesar. Privirea lui mă făcea să îmi închipui drumurile bătute de picioarele acum groase și bolnave. Ul Rică fusese un armăsar năraș. Nu de ne ori se luptase cu alți armășari pentru vreo i tânără, căci parșivul, așa se spunea, avea t. În plus, se zvonea că dispărea cu zilele și săptămânile pentru ca, mai apoi, să se arcă singur, domolit, și parcă vinovat. Dar te m-am lungit prea mult cu vorba în crierea acestei mărtoage la care țineam aplicabil de mult. Și totuși, acest cal era, tur mine, un refugiu în singurătatea mea, cât lui. Când nu mă vedea nimeni sau, mai rabă, când nimeni nu avea nevoie de mine, ă, gloaba asta nenorocită și sentimentală, îmi a de urât, de tată și de mamă. Mi-era și mie de ceva, de cineva... Urechile lui clăpăuge, ul lui bătrân cu buzele pe care nu mai putea și le stăpânească îmi dădeau acel sentiment aplicabil că așa fi putut comunica cu el. Nu știu ce-i spuneam, fiindcă au trecut destul de lți ani, dar, la cuvintele mele de copil ngurat, își lăsa ditamai capul pe umărul meu destul de voinic. Fornăia mulțumit, și clipe egi, care mie mi se păreau fără de sfârșit, ăia prietenia lui în curtea părăsită, lăsată de eliște. Era un fel de comuniune între fratele mare – el, și prâslea – eu.

Cred că bătrânu' era la fel ca bunică-mea, previzibil. Nu știai când apare. Știam doar nci când pleacă, fiindcă niciodată nu întârzia a mult. Mereu pretexta că are treabă, că-i rte ocupat etc. Cu mult mai târziu – deși nci când mă lăsa, aproape că îl uram –, am eput, dat fiind faptul că toată lumea aflase. Era scriitor sau cam așa ceva. Despre cele ce a el nu auzisem mai niciodată și nici acum nu t semne că ar fi rămas un mare scriitor. Va fi t cunoscut în anumite cercuri, fapt care nu e improbabil. Chiar se spune că anumiți ici importanți ar fi scris despre opera lui, nci, în stare incipientă. Nici nu știu dacă pot încerc o oarecare mândrie. Cum sunt destul reticent, mai bine nu. N-am aflat dacă tatăl u, în viața lui de scriitor, a fost boem sau nu. devărat că simt puțină atracție spre acest mod viață. Dar poate nu are importanță. Când te au trecut și când anume regrete te încearcă, tilitatea poate deveni incomodă. Deși nu cred am putut sugera ceva cu aceste cuvinte. Și i măcar nu știu dacă din cele spuse a reieșit că ținut foarte mult la bătrânu'. Eu am avut ilărie, așa cum a fost ea, și fără el. Dar asta înseamnă că nu mă simt legat de el, de cel e a fost.

CALUL

Într-una din vizitele lui, deoarece, cum am mai spus, venea să mă vadă, m-a fotografiat. Am ținut neapărat ca în fotografie să apară și Rică, această gloabă de bijuterie. Bătrânu' și-a amintit, atunci, că dorese să devină jokeu, dar din cauza înălțimii – avea peste un metru și nouăzeci – nu putuse să-și atingă scopul. M-a fotografiat pe loc și această poză o țin, înrămată, pe unul din pereții camerei.

Ce nu pot uita, sunt mâinile bătrânului, mari, aproape albe, catifelate, mâini ce uneori mă mângâiau pe obraji. Să mă fi iubit el, atunci? Nu știu. Dacă cineva m-ar fi pus să explic acest cuvânt, cu siguranță că n-aș fi putut. Această namilă subțire îmi inspira, uneori, compasiune. Avea un glas aproape sonor. Nu era un vorbăreț. Statura lui vorbea mult mai mult decât gura frumoasă, cu buze cămoase, poate senzuală. Rareori mă săruta. Poate își dădea seama că nu-mi place să fiu îmbrățișat.

Am uitat să spun că măcelarul, era un măcelar în cartier, în decursul anilor, se uita printre scândurile gardului, minute în șir chiar în curtea noastră. După mult timp mi-am dat seama că îl râvnea pe Rică. Ce naiba ar fi putut el să facă cu o gloabă pe care n-o dorea nimeni?

Eram aproape de adolescență. Calul Rică murise de câva timp. Măcelarul, care era vecin cu noi, nu-și împlinise visul decât pe jumătate. Ani de zile ne bătuse la cap ca să-i vindem

parodii

Dumitru D. Ifrim

★
★ ★

(Lucefărul nr. 34/1996)

Oricum, mă destream
dup'atâtea sincope,
mi s-a spus și că am
gusturi chiar mizantropo

Oricum, pân'acum
am scris totul atent
las la „Scripta“ volum
fiindcă „scripta manent“

Oricum, mai departe
cine să riște
pentru încă o carte?
poate că niște...

Lucian Perța

gloaba. Nu i-o vânduserăm. Tenacitatea lui mi-a părut întotdeauna ciudată. Ce avea să facă el cu un cal bătrân care nu mai era bun de nimic? Această ambiție a lui nu mi-am putut-o explica. Dar acum, odată cu moartea calului, visul i se împlinise. Era proprietar pe un hoit. Îl vruse și mort. Ne dăduse bani buni, bani cu care am cumpărat scândură pentru un gard nou. M-am dumirit până la urmă de ce ținea morțiș să aibă amărătul de cal. Noi, care nu eram chiar niște nenorociți, ne aflam în atenția cartierului. Aveam un cal pe care îl țineam degeaba, și asta nu-l lăsase pe el să doarmă. Măcelarul credea că lui i se cuvine atenția cartierului și nu nouă. E-adevărat că puțin ne păsa de el. Dar și mai adevărat era faptul că o biată gloabă îți putea da puțină notorietate ce trezise puțină invidie. Și acum el era proprietarul și se simțea fericit!

Bătrânul, în decursul anilor, mă vizitase de nenumărate ori. Ba chiar începusem să mă mai întâlnesc cu el prin oraș. Îmi făcuse cunoștință cu diferiți oameni într-ale artei, pictori mai ales și actori. Întâlnisem și câteva actrițe frumoase și foarte cunoscute. De una chiar mă îndrăgostisem și trebuie să recunosc că n-a ieșit nimic. Dar nu aceasta este problema. Tatăl meu, cel care mă zămislise, părea să fie o personalitate. Nu știu de ce aveam această bănuială. La masa lui nu luau loc decât oameni stilați și femei frumoase care ni se păreau a fi și inteligente. Și cred că nu prea mă înșelam. Mi se părea că trăiesc un vis, de câte ori mă vedeam cu el în oraș. Din această cauză mă încerca un fel de mândrie cu totul aparte. Pe fața lui, de cele mai multe ori, nu puteam citi nimic sau nu eram în stare. Mi se părea un rege fără tron, dar respectat în virtutea acestui fapt. Aveam ciudă pe mine că mândria mea se rezuma și la acest lucru. Cu totul altceva era comportamentul lui sau mai bine zis cea trăsătură de caracter din care nu reieșea vreun fel de grandomanie. Nu știu de ce mi-a plăcut, deși s-ar putea să fie o prostie.

De câva timp sunt jurist. Nu-i cine știe ce. Poate aș putea să fac și altă meserie, dar eu am ales-o pe aceasta. Și nici măcar nu știu de ce. Cei de la criminalistică, pentru că am și această specialitate, mă vor în rândul lor de ani buni. Nu știu ce să fac. Poate viața mea ar lua alt curs. Poate nici nu m-aș gândi atât la bătrânu' și poate chiar mi-aș găsi un rost. Viața de unul singur nu-i chiar atât de plăcută. Acest dialog cu postumitatea lui a cam început să mă agaseze.

Dar am uitat să spun despre ultima figură a bătrânului. De doi-trei ani nu mai dăduse nici un semn de viață. Chiar mi-era dor de cunoștințele lui din domeniul artelor, cu toate că eu, la un moment dat, îl învinuisem de cabotinism. Și alt adevăr era acela că așa fi vroit să-l văd. Ori el uitase de mine – gând cu care nu prea vreau să mă împac – ori eu eram de vină. O cunoștință a lui mi-a spus că ar fi emigrat. Se săturase de viață, de anumiți literați și de câte altele. Plecase și nu dăduse nici un semn. Nu știu ce am simțit, dar mă încercase un fel de leșin. Ciudățenia mare a fost că, la două zile după cea veste, m-am pomenit cu o invitație de la poliție. Am crezut că în obstinația lor aceștia mă vroiau cu orice preț. M-am dus. Ofițerul cu care am luat legătura m-a rugat să-l însoțesc. După un timp, am ajuns la morgă. Trebuia să recunosc pe cineva. Pe masă, întins, cu mâinile albe și frumoase, se afla tatăl meu. Nu plecase niciodată nicăieri. Am aflat că i se făcuse silă de lume și pentru acest lucru nu mai dăduse nici un semn. Că într-o seară chiar se îmbătase și nu avea voie să bea. Dar fumase și mai mult. I-am pus mâna pe frunte, gest pe care nu-l făcusem cât fusese în viață. Parcă băgasem mână într-o cadă cu gheață. I-am privit mâinile. M-am mai uitat la el încă o dată. Mi se părea lung cât o zi de post.

La câteva săptămâni, iar m-am pomenit cu o invitație. Era din partea unei asociații de artă. Bătrânul, nu știam, scria și piese de teatru. Luase un premiu pentru o piesă și eram invitat la premieră. Desigur, era vorba și de niște bani.

Meschinăria, care m-a lovit ca o boală în acel moment, mi-a adus aminte de calul Rică și de măcelar.

IRONIA SORTII SAU PROSTIA FUDULĂ

de MIHAI SIN

Într-un număr recent al „Luceafărului“ (34), d-na Roxana Sorescu a publicat un comentariu critic la romanul meu, „Quo vadis, Domine?“ (vol I și II). Lectura acestui comentariu a însemnat pentru mine, ca scriitor român, o reîntâlnire cu normalitatea critică (într-o vreme și într-o lume când „firescul“ și „normalul“ au devenit ceva îndepărtat și doar jinduit).

Au mai fost și alte articole de bună credință, dar au trecut aproape neobservate, „normalul“ fiind mai discret, mai „sfios“ chiar față de agresivitatea grosolană a calomniilor și răstălmăcirilor.

Nu am intenția să comentez în nici un fel observațiile critice ale d-nei Roxana Sorescu, chiar dacă asupra unora am serioase rezerve. Dar am respectat și respect actul critic autentic, făcut cu bună credință. Fiecare critic literar are, la urma urmei, propria măsură. Am considerat că trebuie să răspund (și nu să „polemizez“, cum greșit s-a mai spus, căci nu poți polemiza cu abjecția, bunăoară) doar atunci când m-am întâlnit nu cu texte critice, ci cu „interpretări“ de evidentă rea-credință, aducând cu „proces“ (nu doar de intenție, ci cu repercusiuni complicate și dure în ziua de azi) dintr-o „epocă“ prea bine cunoscută.

De altfel, în articolul d-nei Sorescu se vorbește (cred, pentru întâia oară răspicat) de „vigilenții de serviciu ai mai multor publicații literare“ și de faptul că „este limpede că Mihai Sin vulnerează multe sensibilități, că pune degetul pe multe răni necicatrizate (...). Dar nici d-na Roxana Sorescu nu-i numește pe „vigilenții“, nici nu ne spune ce fel de „sensibilități“ am vulnerat, și mărturisesc că o înțeleg prea bine. Până când lucrurile acestea se vor spune limpede, fără teama de „represalii“, va mai curge probabil multă apă deloc dulce pe Dâmbovița. Doar atunci se va putea vorbi, din punctul meu de vedere, desigur, de o adevărată receptare critică a romanului meu, pe care l-am scris, nu mă sfiesc să afirm asta, dintr-o datorie morală pe care o am față de o „epocă“ pe care ne-am ales-o, și față de destinul neamului meu, ba chiar față de destinul european. Și când spun asta, n-am nici o teamă de pericolul „grandilocvenței“.

În așteptare însă, mă văd nevoit să mai fac câteva precizări în urma unui articol semnat de un astfel de „vigilent de serviciu“. E vorba de Alex. Ștefănescu, care „recidivează“, el fiind cel ce a declanșat de fapt (sau mai bine-zis „în fapt“) campania de calomnii la adresa mea. Articolul se numește (ca să nu existe dubii) „Un roman propagandistic“ și se referă la volumul al doilea, subintitulat „Reședința“. L-am citit cu mare întârziere, cu dezgust, și n-am de gând să mai comentez „critica“ lui Alex. Ștefănescu. Am făcut-o după articolul lui la

primul volum, demonstrând metodic (prea metodic pentru vremurile noastre, recunosc) că nu aveam de-a face cu un text critic, ci cu o neobișnuită (chiar și la noi) intervenție publicistică rudimentară, de „demolare“ făcută cu „mandat“. Dar, îmi spun astăzi, la ce mi-a folosit și cui i-a folosit? Nici nu mi-am prea făcut iluzii din moment ce, atunci când cineva e împroșcat cu noroi, se găsește atâția alții să se hlizească, fericiți, iar „lideri de opinie“ iau atitudine „democratică“, „foarte democratică“ sau „cât se poate de democratică“ doar atunci când interesele lor o cer. Așadar, ultimul articol (dacă între timp n-o fi scris încă unul) despre „Quo vadis, Domine?“ semnat de Alex. Ștefănescu, nu e nici el altceva decât o insuportabilă bălmăjeală, o colecție de mahalagisme – vezi referirile la „filosofia“ romanului meu – și ineptii care se bat uneori cap în cap, minciuni și calomnii scrise cu o „monumentală“ nerușinare, o „analiză critică“ ce nu depășește nivelul unui elev mediocru din ciclul „secundar“. Desigur, n-am să le mai „demontez“, n-ar avea nici un rost, cum spuneam. Cu un singur lucru pot să fiu de acord cu A.Ș., doar pe jumătate: el spune că romanul meu, tipărit de editura „Holding Reporter“, este practic de negăsit în librării, pentru că „n-a ajuns acolo“. Așa este, și e de mirare că n-a ajuns, din moment ce e vorba de „un roman propagandistic“. Ar fi putut să-l răspândească, harnici, măcar cei cărora le era destinată „propaganda“, nu-i așa? Dar astea sunt lucruri prea „subtile“ și greu de înțeles pentru mintea și „logica“ lui A.Ș. Tot cu această ocazie, autorul a mii și mii de articole spune că primul volum, apărut la „Humanitas“, „s-a difuzat cu promptitudine în toată țara“. Cu asta nu mai pot fi de acord. Primul volum s-a difuzat doar prin „Librăriile Humanitas“ (cu foarte puține excepții) și nu a putut fi găsit în majoritatea județelor țării și în marea majoritate a librăriilor. De aceea, consider că difuzarea lui a fost mai degrabă „confidențială“. Dar omul ăsta n-are egal! El rostește „adevăruri“ mincinoase ca și cum n-ar avea nici o îndoială, ca și cum le-ar fi verificat singur, străbătând țărișoara cu traista-n băț. O fi, probabil, vreun reflex de pe vremea când scria, cum scria, despre „realitățile“ României. Și în paranteză fie spus, cum de nu s-a întrebat Alex. Ștefănescu (și nu numai el), măcar așa, din întâmplare, de ce al doilea volum n-a apărut

tot la „Humanitas“, cum ar fi fost firesc? Dar asta e „altă gâscă“, vorba țiganului hoț, și nu e cazul acum să o luăm pe cărări prea întortocheate. Deși e tot mai limpede că, de la un moment dat, a fost lansată și întreținută confuzia că aș fi scris o carte despre Securitate și, mai mult, de „reabilitare“ a ei. Chiar să fi vrut, nu aveam datele necesare, „documentația“, iar informațiile pe care le vehiculez sunt totuși generale, cunoscute de mai toată lumea care a vrut să vadă. Cel mult, romanul meu poate fi citit și ca o parabolă – alcătuită din elemente reale și imaginare – vizând urmările pe care le-au avut acțiunile Securității asupra multora, chiar și asupra unor indivizi ca A.Ș. de pildă, rezultând uneori un fel de „mutanți“.

Alex. Ștefănescu susține că eu l-am prezentat opiniei publice ca pe un „om de nimic“, deși ani la rând îl asigurasesm de marea marea stimă. El apelează la un clișeu drag tuturor criticilor mediocri sau imorali (în critică), drept care, dacă autorul răspunde unor texte ce nu țin de fapt de critica literară, el reacționează astfel din isterie față de textul „negativ“. Dar toate au o limită, firește. Și pentru că A.Ș. apelează la lucruri „sensibile“ („marea mea stimă“), mă văd nevoit să răspund iarăși, deși n-aș mai fi vrut să o fac. Îmi reamintesc, astfel (cum i-am amintit deja, dar el nu mi-a răspuns de fapt la absolut nici unul din argumentele mele) că primul text pe care l-a scris despre romanul „Bate și ție se va deschide“ (varianta apărută în „Contemporanul“), fusese scris „la comandă“, pentru a-l desființa după propria-i mărturisire. A făcut-o doar pe jumătate, e drept, pentru că pe atunci mai avea un dram de omenie. Iar a tot pomeni acum admirativ despre „Bate și ție se va deschide“ e cel puțin o nerușinare. Am semnalat apoi izbitoare asemănări „stilistice“ între „întâia calomnie“ semnată de Alex. Ștefănescu la „Quo vadis, Domine?“ și un articol „anonim“ din „Scânteia“, de o scârboșenie de nedescris, în care era demolat romanul meu „Schimbarea la față“. Cum își explică A.Ș. aceste asemănări izbitoare? Iarăși n-a răspuns. Redactorii de atunci ai „Scânteii“ preferă să păstreze tăcerea, cum ar păzi cu strășnicie un important secret de stat, așa că va rămâne probabil „un mister al literaturii române“ (vorba d-nei Roxana Sorescu). „Ani la rând“ (cum spune A.Ș.), criticul mult stimat mi-a plâns pe umăr, mărturisindu-mi „dostoievskian“ lașitățile și justificându-se că e nevoit să mănânce o anumită materie, fiindcă i-o cerea „slujba“. Nu vreau să spun vorbe mari, cu atât mai mult despre mine însumi, dar am preferat întotdeauna să cred că „omul nu poate fi atât de ticălos“. Am avut și am încă această atitudine în viață nu din naivitate, ci asumându-mi riscurile de rigoare și suportând nu puține ponoase, dezamăgiri și lovituri. Căci eu și nu A.Ș. am suportat și mai suport încă toate consecințele îndrăznețiilor pe care le-am avut privind Securitatea, de pildă. Dar astea sunt lucruri care mă privesc. Iată de ce l-am încurajat pe A.Ș., iată de ce i-am susținut moralul și, probabil, l-am asigurat și de stima mea. Dar oamenii își rezervă mereu noi și noi surprize, nu-i așa? Deci nu regret nimic din ce-am spus sau scris despre A.Ș. cândva, în pofida a nu puține avertismente.

Acum însă, după acest al doilea articol sau ce-o fi fiind, mă întreb dacă în ce-l privește pe A.Ș. e vorba doar de rea-credință, „mandat“ de mercenar și calomniator de

POETUL SUB VREMURI

de ROMUL MUNTEANU

Trebuie să mărturisesc de la început că, ori de câte ori sunt pus în situația de a scrie despre oameni de litere care mi-au fost prieteni, există riscul să „decad“ în amintiri. Nici abordarea critică a cărții lui Mircea Dinescu, **O beție cu Marx** (Ed. Seara, 1996) nu va fi lipsită de acel supliment de evocare, ce ține mai mult de culisele istoriei literare. Trebuie să fi trecut mai mult de zece ani de când admiratorul „**icoanei cu picioare lungi**“ se despărțea cu greu de vraja adolescenței, trăind ca păsările cerului, fără frica zilei de mâine, fiindcă, oricum, nu se avea decât pe sine și sinecurea de portar la Asociația Scriitorilor.

Pletos, bronzat de la ședințele de pescuit pe lacul de la Mogoșoaia, galant cu tinerele admiratoare, cărora le săruta languros coapsa dogorită de soare, Mircea Dinescu s-a dezvoltat încetul cu încetul ca un personaj proteic, capabil de cele mai neașteptate surprize, mai ales prin limbajul său ironic, patetic, comic, trivial etc.

În diminețile noastre încărcate de mahmureala exceselor bahice din timpul nopții, apărea uneori Mircea Dinescu care recita versuri. Deodată fața lui de schimba, vocea căpăta un timbru grav, ușor patetic, iar unda sonoră dezvoltându-se într-un poet care nu semăna cu nimeni, născut ca zeița aceea faimoasă din spuma mării.

Când după primul volum de versuri m-am încumetat să scriu în **Luceafărul** că o dată cu Mircea Dinescu se va **schimba fața liricii românești**, afirmația a trecut cu greu de spiritul sceptic al celor din redacție, fiindcă autorul era încă un **poet pe credit**, cunoscut mai mult prin recitalurile printre prieteni, decât prin volumele sale. Versurile poetului puneau din ce în ce mai evident în lumină o stare de revoltă **viscerală** împotriva unei lumi dezzechilibrate, întoarse pe dos, populate de monștrii absurdului cu înfățișare umană, porcină, zâmbitor-asiatică etc.

Este limpede că Mircea Dinescu suferea de un **sindrom de discordanță**, provocat de spectacolul existenței noastre cotidiene, îmbolnăvită de un grav **sindrom deficitar**, manifestat pe cele mai diverse planuri.

Între conștiința poetului și realitate a existat întotdeauna o disparitate mai mare sau mai mică. Hiatusul acesta a fost generator de împotrivire, revoltă, negație. De aceea polii universului său poetic au rămas fixați, în mod definitiv, între **tandrețe** pe plan afectiv, erotic, și **refuz** pe plan socio-politic.

Aspirația lui Mircea Dinescu spre starea virginală are o funcție iradiantă. Lipsa de coincidență între așteptări și fapte dezvoltă profilul psihologic al unui scriitor situat sub zodia lui **nu**. „Am iubit urâte dar deștepte/ și frumoase fără căpătâi,/ n-am avut iubirea ce dintâi/ n-a avut răbdare să m-aștepte.// Îngerul cu unghia întoarsă/ mi-a crescut în carne dimpotrivă/ mi-ați adus la naștere colivă/ și la groapă dric cu cioc de barză.“ (**Balada celui**

plecat).

După opinia mea, Mircea Dinescu este un poet de „**glandă**“, nu produsul unui talent grefat pe un „humus“ de natură cultivată. Distincția aceasta nu duce în mod automat la ierarhii estetice, ci doar la demarcarea unui tip de creație, care nu trece în mod obligatoriu prin canalele cele mai înalte ale spiritului rațional. Dimpotrivă, le „**incorporează**“ și le eludează prin anumite mecanisme misterioase ale conștiinței.

Poezia lui Mircea Dinescu din „**O beție cu Marx**“ funcționează în continuare ca o conștiință în alertă, față de o altă realitate discordantă, diferită de universul concentraționar, dar la fel de agresivă pe alte planuri față de individ, prin forța acaparatoare a capitalismului sălbatic. Ecranul conștiinței în stare de veghe a rămas alergic față de orice agresiune a exteriorului. Ironia, pamfletul ridică masca noii lumi cu aceeași vehemență verbală, cunoscută din volumele anterioare. „Bine ai venit societate de consum,/ fă-ne și tu felul,/ ia-ne de proaspeți,/ strunjește-ne din pietricele de la rinichi/ zaruri norocoase./ De astăzi curului n-o să-i mai spunem tovarășe,/ ci dumneavoastră,/ de mâine o să mă scoateți afară din cârciumă/ mai greu ca pe Shakespeare/ din Enciclopedia Britanică.“ (**Discurs la intrarea unei țări estice în Europa**)

Dar nu încapă nici o îndoială că opera unui poet nu este apreciată doar prin spiritul ei civic, ci mai ales prin discursul liric destinat să confere o expresivitate inedită acestui gen de **poezie-pamflet**. Oricine analizează mecanismele verbale ale acestor enunțuri încărcate de vitalism, constată că scriitorul a intrat în plasa unor stereotipii de limbaj, previzibile de mai multă vreme. Transformarea posibilului în imposibil, accentuarea pericolelor apocaliptice, convertirea banalului într-un fenomen straniu, metamorfozele paradoxale etc. indică o zonă de locuri comune, amenințate de banalizarea prin excesul de întrebuintare. Ne limităm la un singur exemplu, dar recolta unor astfel de clișee este mult mai mare: „Leii s-au strâns în placenta nisipului,/ maimuțele au pierit de tristețea maimuțelor.../ ar putea reapare peste o mie de ani/ așa cum apar din senin gândacii sub masa bețivului,/ vântul va purta semințe de portocali și flamingi,/ taifunul va împrăștiă polenul girafei“... (**Pilat-omul**)

Mașina dinesciană de făcut versuri le laminează în diverse stereotipii manieriste care, ce e drept, poartă încă marca inedită a poetului.

Glanda aceea enigmatică, emițătoare de versuri țesute într-un fel de aur metaforic inedit, pare să ajungă la secătuire, înaintea ca poetul să se retragă într-o lungă tăcere.

Dar nu-i nimic. Valul literar Dinescu a schimbat fața poeziei generației sale și injectarea aceasta de energie a „tânărului teribil“ de altădată sper să fie de lungă durată.

ie. Am spus, în intervenția mea pară, că unele fraze mi se păreau îte de prostie“, dar că eu nu-leram totuși pe autorul lor un prost, ci otrivă, destul de inteligent, altele lu-i (mă refeream în primul rând la er, desigur). Acum cred că am greșit. cum altfel pot interpreta obediența ă cu care răspunde de data aceasta A.Ș. nului lui Mircea Iorgulescu, după care vadis, Domine?“ trebuia atacat din alt , nu ideologic, ci demonstrând că e o „incredibil de slabă“, lipsită total de artistice? Și Iorgulescu dăduse el exemplul, în vreo șase articole (primele fuseseră scrise, am demonstrat asta, să citească romanul, doar „pe baza“ ui lui Ștefănescu, alcătuiind astfel un m bizar ce părea incredibil, dar iată că e posibil) lamentabile, care n-au făcut e decât să-i discrediteze o carieră ce a is și momente strălucite.

ta face și A.Ș. acum, se străduiește să nstreze, în felul lui de Gargantua ce ecă cuvinte fără să le rumege, că nul meu n-are nici o virtute artistică. de atâta lipsă de imaginație și de alitate“, nu cred că mai pot afirma că orba de prostie. Dimpotrivă, e vorba de stie râncedă, fără leac.

im intervențiile mele publicistice sunt n de rare, aș ține să mai spun câteva ri, să le zic de interes mai general, deși ele scrise până acum n-aș spune că au oar strict „personale“. Nimic nu ne mai și nimic nu ne mai mișcă. Toate sunt ile, orice aberație își găsește solul rit pentru a prolifera. Iată că un vechi gandist „de serviciu“ (sau ce-o mai fi căci una dintre nenorocirile noastre, cea mai mare, provine tot de la ire“ și nu știm cine sunt cu adevărat tenii“ și dușmanii noștri) poate să scrie să clipească despre „Quo vadis, ine?“ că e „un roman propagandistic“. utea spune: „dacă până și eu, care...“ nă opresc la timp.

imitele grotescului și derizoriului, în avem atâția specialiști, „maeștri ai telor bogate“, au fost depășite de mult, la delir al nerușinării și nesimțirii. nuita „caracadă“ s-a transformat, după mbrie '89, într-un fel de „pești piranha“ inerior s-a autointitulat „ielită“ – am scris întâmplător astfel) setoși de pradă, gata răzbune astfel toate lașitățile și șșiile.

umea românească s-a dovedit abilită să le facă față, cel puțin până i. Cei ce-au încercat să realizeze câte , să împingă lucrurile spre o înțelegere cuprinzătoare, s-au izbit și se izbesc de a nesimțire a acestei larvare, „cara-“. E un impact paralizant, să recunoaș- și care te poate duce la concluzia erată că în România nu se poate înfăptui c însemnat, încă multă vreme de aici lo, că mediocritatea va domni, lăbărțată e tot și toate, impunându-și legea.

acă aș fi fost mai tânăr, poate că aș fi cat să emigrez, ceea ce n-am făcut nte“, deși mărturisesc că gândul m-a ărit de multe ori. Așa însă, mă cuprinde na să nu mă las înghițit de resemnare și derizoriu, de lehamite, printre atâția ilenți“ la pândă, mereu flămânzi, mereu li în prostia lor.

Shaul Carmel:

«TRĂIESC»

Shaul Carmel este secretarul Asociației scriitorilor israelieni de limbă română, Asociație care a sărbătorit în 1995 douăzeci de ani de la înființare, și numără 68 de membri. Pe lângă periodice cu mai veche tradiție („Viața noastră”, „Revista mea”, „Facla magazin”, „Revista familiei”, „Adevărul”) se publică azi în limba română un cotidian cu supliment săptămânal literar-cultural, cu apariții de poezie, proză literară scurtă și memorialistică – „Ultima oră”; un magazin lunar care a rămas fidel editorialului de un rând publicat în primul său număr: „Vrem să fim o revistă bună. Doar atât.” – „Minimum”, de sub direcția lui Al. Mirodan; o revistă literară a Asociației, denumită „Izvoare” care, „urmând pilda „Moftului român”, apare și ea când poate, găzduind creațiile membrilor Asociației în toate genurile”, redactor-șef Sergiu Levin; două reviste-magazin săptămânale: „Tribuna Magazin” – redactor-șef Sebastian Costin și „Orient Expres” – redactor-șef Iosif Petran, ambele publicând schițe, cronică literară, eseistică, memorialistică. Funcționează un cenaclu literar, „Punct”, găzduit de Mariana și Solo Juster, și se acordă trei premii literare de prestigiu: „Sion”, „Izvoare” și „Arcadia”, plus încă două premii sponsorizate, cu numele donatorilor. (Conform comunicării susținute de Sergiu Levin la Întâlnirea scriitorilor români din întreaga lume, iunie 1995, Neptun).

– Stimate domnule Shaul Carmel puteți prezenta în câteva cuvinte cititorilor din România Asociația scriitorilor israelieni de limbă română, al cărei secretar sunteți, și pe membrii ei?

– Asociația scriitorilor israelieni de limbă română este una din cele patru asociații care au fondat în 1974 Uniunea Scriitorilor din Israel. Are un număr de 68 de membri și este o asociație bine cotală, serioasă, în cadrul Uniunii Scriitorilor. O bună parte din membrii ei s-au format în România. Mulți au venit în Israel imediat după încheierea lor literare în România și au creat (ceea ce au creat) în marea majoritate, în Israel. Domeniile literare în care se manifestă sunt diverse, paleta e aproape întreagă: proză scurtă, poezie, eseu, dramaturgie, ba chiar roman. În ultimii ani ni s-au alăturat doi din romancierii buni ai literaturii române, Virgil Duda și Alexandru Sever. După cum bine știți, scriitorimea din Israel se întreține din munci și activități prozaice, așa încât fiecare își construiește cum poate laboratorul. Asociația organizează activități comune, precum lansările de carte, și seri literare, își dă girul pentru unele lucrări, pentru că ea se constituie și ca editură. Are și o revistă a ei, care apare de peste douăzeci de ani, revista „Izvoare”, o tribună pentru toți scriitorii și o necesitate pentru ei. Cum ne străduim să păstrăm valoarea, se pare că e o revistă de bună calitate, la care colaborează atât scriitori din România, cât și din străinătate.

– Permiteți-mi să citez din comunicarea despre „Dubla identitate a scriitorului”, pe care ați ținut-o în 1995, la Neptun: „Poezia se scrie în limba în care respiri, pe care o cunoști la nesfârșit, până la infinit... «Har» în ebraică înseamnă «munte» și iată că «har» și «munte» pentru mine nu sunt același lucru. Înălțimile noastre pleșuve, peste care a călcat Ben Nun, când a intrat în «țara cu lapte și miere», acele înălțimi de rocă și istorie așezate una peste alta, fără animale și păsări, cu soare fugit înspre ele din pustiu, sau înălțimile împădurite mereu, la nesfârșit, după incendii puse de mână criminală, în care animalele au sfârșit mistuite, carbonizate de flăcările ucigașe,

impăduritele înălțimi ale Carmelului, ale căror vârfuri sunt mai îndepărtate de cer decât cel al Caraimanului. Acesta, acestea se numesc «har», care nu-i totuși «munte», deși «har» și «munte» exprimă același lucru”.

Față de intensitatea evocării dumneavoastră, întrebarea mea sună prozaic: cum vă situați, ca om care trăiește prin cuvânt, față de limba română actuală? Cum se situează colegii dumneavoastră?

– Nu e o întrebare deloc simplă. Pentru noi toți, este o problemă extrem de importantă. Unii membri ai Asociației noastre au venit de vreme îndelungată în Israel, alții sunt veniți mai de curând, de 2-3, până la 6-7 ani. Aceștia din urmă sunt mult mai apropiați de limba română actuală, de prospețimea ei, de inovațiile, de noutățile ei. Sigur că accia care au venit cu mulți ani în urmă au probleme în această privință. Aș vrea să vă spun că aceia care au scris și în România (atât cât au scris) și, veniți în Israel, continuă să facă acest lucru, o fac în primul rând pentru că le-a fost imposibil să treacă la limba țării. Deși eu vorbesc perfect și seriu în limba ebraică, mi se pare imposibil să schimb limba literaturii mele. Sunt alții care consideră că este numai greu, alții care consideră că e posibil; practic însă, un scriitor nu poate trece la altă limbă. Scriitorul continuă să scrie în limba în care simte. Valoarea scrisului fiecăruia în parte ține de cu totul altceva. Sigur că limba română pe care o folosim noi are o legătură directă cu distanța față de țara din care venim. Am venit fiecare cu bagajul lingvistic pe care l-am acumulat până la o anumită dată, în Israel nu mai trăim în atmosfera limbii române, contactul cu limba se face mai greu. Precum spunea maestrul Doinaș în ceea ce mă privește, în poezie limba mea amintește de o altă perioadă istorico-literară a României.

– Îmi mai permit să citez din prefața poetului Șt.A. Doinaș la volumul *Ești de Shaul Carmel*: „Ne putem întreba dacă nu cumva orice diasporă utilizează un limbaj datat, adică vorbește o limbă care a fost vorbită, la un moment dat, în patrie, și care – vorbită în exil – manifestă un decalaj, mai

pronunțat sau nu, față de vorbirea din țară. Faptul acesta, care poate să fie un handicap atunci când ne referim la limbajul curent, la simple comunicări, devine extrem de interesant când e vorba de limbajul poetic al unui autor. Fără să putem avansa ideea că acesta practică un limbaj desuet, arhaic, clar că o anumită patină lingvistică se face simțită în asemenea cazuri. De fapt, nu e vorba de a constata o anumită treaptă de evoluție a limbii ca atare, ci de a marca un stadiu al evoluției limbii poetice, de a stabili o inserare în tradiția culturală. /.../ În cele mai reușite poeme ale sale – și acestea nu sunt puține – Shaul Carmel este de aceeași vârstă poetică cu cântăreții noștri dintre cele două războaie, în ceea ce aceștia au mai decantat ca expresie de generație. Mă refer atât la tematica poeziilor sale, cât și la formele poetice pe care le utilizează – rondel sau sonet.” Reluând pe contul meu ceea ce am înțeles de aici, cred că Șt.A. Doinaș se referea la un anumit stil poetic, la o modalitate de a scrie și la o tematică legate, la dumneavoastră, mai ales de poezia interbelică.

– Sunteți foarte bună, dar domnul Doinaș nu spune numai asta. Sigur că da, în primul rând tematica amintește poezia dintre războaie. Dar există și o anumită limită dureroasă, chiar gravă pentru un scriitor, o graniță între limba pe care o posedă fiecare dintre noi și nevoia lui de expresie. E ca un ceas care se oprește, n-aș vrea să spun la ora morții omului, dar se oprește undeva și nu mai poate fi repus în mișcare decât foarte greu. Și trebuie să existe cineva care să-l pună în mișcare. Unii dintre noi urmăresc cu multă abilitate fenomenul literar din România, aproape zi de zi; primesc ziare și reviste care apar în România, caută cărțile care apar aici, își întrețin prospețimea limbii citind literatură română contemporană. Alții nu o fac sau o fac altfel și lucrul acesta se vede în scris.

– Cum vă situați față de literatura de limbă ebraică din Israel? Dar față de comunitățile de scriitori din alte limbi care funcționează acolo?

– Cred că nu vă referiți la partea organizatorică... Țineți cont, vă rog, că noi scriem în românește, iar dumneavoastră întrebați cum ne situăm față de o literatură scrisă într-o limbă semitică. Lucrul acesta spune foarte mult. Ceea ce ne preocupă în comun, și pe noi și pe scriitorii de limbă ebraică sau de alte limbi, este lucrul de bază: tema. La început, unii dintre cei veniți din România au continuat să scrie, atât în limba ebraică, cât și în limba română. Au continuat să fie scriitori în măsura în care erau scriitori. Nu

... că scriitorii autentici, veniți în urmă cu 20 de ani, care continuă să scrie în limba noastră, mai sunt scriitori români. Cei mai buni sunt scriitorii israelieni și se situează pe o treaptă cu scriitorii ebraici din țară. Fenomenul acesta e de remarcat la toate creațiile din țară, care înregistrează scriitori din toate limbile. Același lucru se poate spune și despre scriitorii care scriu în limba engleză la noi. Nu cred că aceștia sunt scriitori englezi, ci scriitori israelieni care scriu în limba engleză. Și sunt câțiva reprezentanți ai literaturii engleze la noi, dintre care nu lipsește și un român de-al nostru – Mos. Același lucru se poate spune și despre scriitorii de limbă germană, și despre scriitorii de limbă rusă. Poate despre aceștia din urmă puțin, pentru că valul mare de emigranți din Rusia e cel din urmă cu 4-5-6 ani. Aceștia nu mai sunt încă scriitori ruși. În contextul unii Scriitorilor Israelieni, cred că scriitorii de limbă română se remarcă. Literatura în limba română, atâta câtă este, e o literatură bună.

- Pentru toți cei care observă fenomenul acesta, o trăsătură dominantă a spiritului nostru este spiritul critic. Cum funcționează spiritul critic atunci când e vorba să judecăm propria literatură?

- Cred că aici este vorba de o interpretare greșită. Pentru că intervine solidaritatea, și nu mai ține de profesionalitate, nu mai e vorba de obiectivitatea care trebuie să existe în critica literară. De-a lungul anilor, opinia noastră nu a fost cea pe care o știm și o simțim noi aici, din România. N-aș vrea să spun că a fost o critică părtinitoare, departe de obiectivitate, ci încurajatoare. Ea a căpătat o altă înțelegere în ultimii ani, când au venit în țară scriitori remarcabili din România și au adus în discuție atmosfera.

Îmi pare rău să spun, pentru că eu sunt unul dintre cei vechi, dar abia acum mi se pare că intervine cu adevărat și o altă parte a criticii – critica. S-a remarcat în acest domeniu doctorul Josef Eugen Campus, care a avut să spargă gheața, care s-a ridicat în discuție a acestui fenomen de ghetto, și din nou, acela de a închide ochiul critic și de a nu lua în considerație faptul că în Israel actualul scriitor în limba română (sau în alte limbi decât în limba ebraică) e oricum un act de mare curaj. În ultimii ani, încurajării s-au făcut unele lucruri în domeniul valorii. Alături de Eugen Luca, și de G. Levin, Nicu Horodniceanu, venirea în țară a mamei Elena Esther Tacciu a marcat și ea o schimbare mai mult chemarea la seriozitate. În

ultimii ani se poate spune că ochiul critic există mai mult decât înainte.

- O întrebare a simpozionului de la Neptun a fost: Ce faceți dumneavoastră pentru literatura română? Eu am să vă pun întrebarea inversă: ce face literatura română pentru dumneavoastră? Cum simțiți legătura cu viața literară românească actuală? Și pentru că întâlnirea de astăzi am pus-o sub semnul citatelor, am să mai citez o dată, din Laurențiu Ulici de astă dată: „...Vă aflați astăzi într-o «vreme» favorabilă, s-au reluat legăturile cu matca literaturii române, sunteți și puteți deveni în scurtă vreme o parte activă a acestei literaturi.“

- Noi ne simțim foarte aproape de literatura română, chiar și față de cititorul de limbă română. Spuneam la Neptun, fără falsă modestie, că la noi, în bibliotecile particulare, se află mai multe exemplare din volumele de poezie ale lui Mihai Eminescu decât în multe orașe ale României. Îmi pare rău că nu pot să vorbesc despre ceea ce facem noi pentru literatura română (și am putea să facem mult mai mult), dar e mare nevoie aici și de ajutorul țării. Cartea românească nu ajunge la noi, și ar trebui să ajungă. Noi am întreprins și acțiuni de recuperare a scriitorilor români în ochii cititorilor din Israel și continuăm să o facem. Dar trebuie să existe și un ajutor eficient din partea românească pentru traducerea în limba ebraică a scriitorilor de valoare din România și invers.

Fără a exagera, putem spune că în momentul acesta România face foarte mult pentru noi. După '89 lucrurile s-au schimbat cu 180°, în problema tipăriturilor, de exemplu. Până în '89 de pildă, un scriitor din Israel nu putea niciodată să-și tipărească o carte în România. Acum am putea enumera o cantitate impresionantă de cărți care au văzut lumina tiparului, într-un fel sau altul: unele subvenționate, după criteriile din România – serioase; altele cu contribuția autorului, altele – prin contracte mixte. Oricum, scriitorul israelian tipărește în România; aceasta e o certitudine. Lucrurile sunt bine așezate. Eu mă aflu acum în România pentru o carte scrisă în limba română, o carte care prezintă crima de la 4 noiembrie 1995, când a fost ucis primul ministru, Itzhak Rabin. Este o carte scrisă în colaborare cu o scriitoare din România, doamna Ileana Cudalb. La Cartea românească sper să-mi apară foarte curând un volum de poezii. Anul acesta a mai apărut la Cartea românească un roman al Taniei Lovinescu, iar

în editurile particulare alte câteva cărți.

Există un contract, o înțelegere de colaborare între Uniunea Scriitorilor din România și Asociația Scriitorilor Israelieni de limbă română, prin care se prevede apariția anuală a două cărți scrise de autori israelieni, dacă se îndeplinesc anumite condiții: cărțile să satisfacă criteriile de valoare din România, scriitorul să devină membru asociat al Uniunii Scriitorilor... Vreau să sper că acest lucru se va îndeplini în curând. Pentru noi, cei care trăim și scriem acolo, la o distanță de 3000 de kilometri, mi se pare că România face ce trebuie să facă o literatură care vrea să păstreze în sânul ei, să și-o apropie pe aceea scrisă acolo, undeva... După '89 literatura română și-a deschis brațele larg pentru comunitatea spirituală din afară și acest lucru este extrem de îmbucurător.

- Domnule Shaul Carmel, numele dumneavoastră a devenit cunoscut multor români anul trecut, când, la Cotroceni, ați refuzat să vă întâlniți cu președintele Iliescu în prezența lui Corneliu Vadim Tudor. Gestul dumneavoastră, la care s-a asociat președintele Uniunii Scriitorilor din România, gest care a avut ecouri nu numai în presă, ci și în conștiința oamenilor, a arătat printr-o acțiune imediată, spontană, o atitudine posibilă față de un agresiv antisemitism fără evrei. Considerați că antisemitismul reprezintă o primejdie reală în lumea românească actuală? Cum ar trebui el tratat?

- Aș vrea să încep cu sfârșitul și să spun că agresivitatea nu cunoaște altă limbă decât agresivitatea, ceea ce nu înseamnă că la Cotroceni anul trecut m-am comportat și eu ca Vadim Tudor. Nu e admisibil să invocăm nici măcar ignoranța în fața fenomenului pe care l-ați enunțat: antisemitismul fără evrei. Antisemitismul, ca și xenofobia în general, a fost folosit întotdeauna pentru diversiuni. Când trebuia distrasă atenția populației de la anumite probleme grave interne, a apărut antisemitismul. Îmi pare rău că România, care în anii grei pentru populația evreiască a avut o atitudine mult mai umană decât alte popoare, cunoaște acest flagel. Unii oameni, care din păcate reprezintă și un anumit curent politic, practică astăzi antisemitismul fără evrei. Care este posibil, pentru că e nevoie întotdeauna de un vinovat. Mie mi se pare că trebuie făcut totul pentru ca acești oameni să fie puși la locul lor. Fenomenul a fost declanșat în România prin anii '70, dar și anul trecut, în preția comemorării victimelor de la abatorul din București, la 21 ianuarie („ianuarie verde“, cum îi spun eu), a apărut într-un ziar important din București o fotografie a participanților la noua mișcare legionară, cu explicațiile necesare. Când o delegație destul de numeroasă și de serioasă de ziariști a venit în Israel, am întrebat ce rost a avut aceasta. Explicațiile pe care le-am primit, că a fost o „greșală tehnică“, nu au fost mulțumitoare. Același ziar trebuia să publice a doua zi reparția. În același spațiu, în același loc trebuia să publice fotografia de la comemorarea victimelor. E foarte dureros că astfel de lucruri se petrec într-o Românie care pășește spre democrație, într-o Românie în care se află foarte puțini evrei, pentru că majoritatea evreilor din România se află în Israel, unde acoperă toate domeniile de activitate, cu seriozitatea și hărnicia pe care le-au adus de aici.

- Dacă ar fi să vă caracterizați în câteva cuvinte, pentru publicul românesc, întreaga activitate și întreaga operă, ce ați spune?

- Trăiesc.

24 septembrie 1996
Interviu realizat de
Roxana Sorescu

POEZIA - CA LAVA

de ROXANA SORESCU

In momentul în care literaturii române actuale i se pune una dintre problemele vitale ale existenței sale – constituirea unui sistem de valori noi, care să le integreze parțial pe cele ale trecutului, dar să se dovedească adaptabil la mentalitatea complet schimbată a publicului contemporan – literatura scrisă în limba română în străinătate se poate dovedi un reper necesar și stimulat. Aproape necunoscută până în 1990, literatura concepută în românește în zone geografice și istorice atât de diferite precum Basarabia și Israelul, Franța, Germania și Argentina, a început să circule în ultimii ani, îndeplinind în primul rând un rol de informare: pune publicul cultural românesc în cunoștință de cauză, în legătură cu alte tipuri de mentalitate exprimate în limba română. Aparțin scriitorii străini de expresie românească literaturii române? Răspunsul nostru este hotărât afirmativ: toate producțiile care îndeplinesc criteriul estetic, subiectiv desigur, al valorii, și sunt scrise în limba română aparțin literaturii române. Nici originea etnică a autorului, nici mentalitatea lui, nici tematica acordată, nici locul scrierii și tipăririi cărții nu sunt decisive pentru a califica pe cineva drept scriitor aparținând literaturii române. Dar literatura este o artă a cuvântului și limba în care este rostit cuvântul este criteriul decisiv. Va fi o probă de vitalitate pentru literatura română capacitatea ei de a integra, de a asimila, de a pune în circulație competitivă valorile produse în afara hotarelor țării. În primii ani de democratizare culturală mișcarea intelectuală a fost altfel orientată: ne-am grăbit să integrăm scriitorii de origine română afirmați în limbi de circulație universală – și bine am făcut; dar acesta nu e decât un aspect al pluralismului în cultură. Celălalt – presupunând o activitate mai de durată și, de ce să nu o recunoaștem, mult mai hazardată – presupune constituirea unui sistem de valori unitar pentru cei ce scriu și publică între hotarele României și în afara lor.

Se întâmplă să inaugurăm o activitate, pe care am dori-o constantă și de durată, prezentând volumul antologic al unui poet în care se regăsesc câteva caracteristici principale, psihice și artistice, ale celor care se afirmă prin creație în limba română, fără a folosi limba română ca limbă a comunicării cotidiane. Cei pentru care româna este o limbă a intimității și a sărbătorii. Limba unei necesități existențiale fundamentale – ei scriu în românește pentru că nu pot face altfel. Un scriitor este o ființă care, dacă nu se exprimă, moare. Shaul Carmel, fără poezia scrisă în limba română, ar fi un trup fără suflet. Poate de aceea și-a intitulat antologia cu atât mai imperativ cu cât neliniștea care săpa în adânc era mai mare: *Esti* (Editura Hasefer, București, 1996. Antologie și postfață de Hélène Elli. Prefață de Șt. A. Doinaș).

Urgența existențială a exprimării – aceasta este pecetea pe care o poartă, în toate etapele devenirii sale de câteva zeci de ani, poezia lui Shaul Carmel. La care se adaugă o înzestrare naturală pentru organizarea muzicală a poemului și pentru disciplinarea magmei sentimentale în forme tradiționale constituite – sonet, rondel; strofe cu ritm constant și rimă încrucișată sau îmbrățișată. Între forța care presează din interior și tiparul formei impuse cu voință se naște o tensiune a contrariilor care se poate regăsi în toate poemele și la toate nivelele. Când poezia contemporană s-a eliberat de prozodie, Shaul Carmel își trage din încordarea pe care o stabilește între tematică și prozodie o sursă de lirism. Încordarea, tensiunea între stări de spirit concomitente și care, în împrejurări normale, s-ar exclude reciproc, dublată de o profundă conștiință a fragilității clipei, creează o atmosferă în același

timp halucinantă și violentă. Între semeție și disperare, între lamento și provocare, poezia lui Shaul Carmel își află o familie spirituală nu numai în cărțile Vechiului Testament, ci și printre poezii români revoltați și mesianici, de la Octavian Goga la Aron Cotruș și la Mihai Beniuc. Nu cred că este o familie spirituală datată; tipologia e permanentă, chiar dacă istoria o pune la un moment dat în umbră. Istoria României nu mai selectează marile tragedii ale căutării unui loc al identității sub soare; dar istoria Israelului trăiește cu acuitate drama învingerii obstacolelor – și astfel, o comunitate spirituală vie în prima jumătate a secolului în Transilvania se găsește continuată, la sfârșitul veacului, de un poet din tradiția veterotestamentară din care ea însăși se inspirase. Bucla istoriei se prelungește peste mii de kilometri și nu știm dacă se va închide vreodată.

Poet al contrastelor, Shaul Carmel excelează în trăirea a două direcții divergente: una este evadarea din cotidian în universul etern al sensului divin; alta este ancorarea într-un cotidian pus sub semnul tutelat al neființei, care îl veghează și îi hotărăște forma de manifestare. Prima este o temă a ardenței, cea de a doua – a deznădejdiei, cu cât mai reprimată cu atât mai puternice. Viziunea de o tristețe pustiitoare dintr-un poem apocaliptic precum *Gog și Magog*: „După Gog și Magog/ După ultimul vis/ După Gog și Magog/ După-acest paradis/ va fi numai pustiu/ în grădina și-n Pom/ și în Fructul Cunoașterii/ primului om./... Cine poate opri/ o ultimă zi? // Tot ce încă va fi/ E în ultima zi!“

alternează cu implorarea pasionată, în care se regăsește spiritalul milenar al Psalmilor: „Să Te înșel, dă-mi timp ca-ntotdeauna./ Să pot cădea vreau iarăși înălțime./ Să m-ofilesc, cer iarăș proștețime./ Eu, lanțuri, iar, și iarăși Tu cununa./ Tu, iarăși adevărul, eu minciuna.“ (A. Tashev et panai – Nu-mi întoarce spatele Regi, I, 20).

Din împrejurarea că, asemeni atâtor altora scriitorul își întreține legăturile cu limba română numai prin lecturi rezultă o primejdie căreia nici Shaul Carmel nu-i scapă: aceea de a se lăsa format influențat, de cei pe care îi citește. Putem spune fără teamă că Blaga și Argezi sunt lecturi predilecte pentru acest scriitor.

Poezia cotidianului, dominat întotdeauna de un trecut care se află sub semnul ireversibil al neființei, amintește de cel mai bun Beniuc, cel al debutului și al bătrâneții sale poetice. În proiectata antologie a literaturii române, cel mai rafinat estetic istoric al ei, I. Negoitescu, a alesese 14 poezii de Eminescu și tot atâtea de Beniuc). „Nu poți vorbi? Nu poți să-mi spui nimic?/ Atunci mă duc, pun apa în ibric./ Să bem cafea din cea „făcută prost“/ Îți amintești? Nu? N-are nici un rost?/ Nu poți să bei cum nu mai poți vorbi?/... Iar am rămas noi doi. Noi doi, noi doi./ Afară ceru-atârnă plin, greoi/ Gata să mă rupă, să mă frângă./ Dumnezeu mă doare-n partea stângă.“ (Noi doi)

Interesant este că, în Israel, Shaul Carmel pare a fi receptat mai ales pentru poemele sale cu inspirație din imediatul istoric și politic, pentru tonul pamfletar și deschis angajat, poeme pe care le-a considerat probabil prea legate de un anume loc și de un anume timp și pe care nu le-a inclus în această antologie. Sau poate fi detestat exact din aceleași motive. Cea mai elocventă caracterizare mi se pare a fi dat-o Al. Mirodan, în *Dicționarul, neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*: „Scrisul lui Shaul Carmel seamănă cu o femeie care, de la distanță nu-ți spune nimic, dar de îndată ce te apropii de ea simți o privire arzândă și o răsufare animală ce nu te lasă indiferent.“

despre...

NOSTALGII DE CAMERĂ

de AL. CISTELECAN

O voce timidă, îmbujorată de emoție și melancolizată până la șoaptă, se aude din *Inutil-ul* Gabrielei Nedelea, scos la Editura „Paralela 45“ (Pitești, 1996). Poeta construiește, din timidități și fragilități stilizate sau chiar hieratizate, o partitură monotonă a nostalgiilor de cameră, a tânjirilor de casă. Limbajul sfios se autoiluzionează din loc în loc și în schimbul desenului grăcil al stării, el vrea să prindă un temperament dramatic, convulsiv. Poezia, înaintând în general pe un fir de delicatețe, se sperie însă de limbajul catastrofal importat și trage direct spre retorismul ce dilată o simplă nostalgie, umplând versurile de sânge acolo unde era suficient și un lichid mai candid. „Deasupra se află frica vinovată/ și mâinile încinse bat/ ca niște cozi de pește pe nisip./ Un cer uriaș se lasă/ între mine și Soare./ Ca dintr-o rană oblojită de dușman/ răsar la orizont egrete cu aripi la picioare./ Înfricoșat de târziu am văzut/ urmă de cercuri pe trup/ și orice strai mi-aș pune/ se face străveziu./ O cunună de plâns port pe frunte;/ colții de piatră îmi ară vorbele/ până la sânge.“ (*Transparența friicii*). Gustul sângelui odată deprins devine fatal poemelor, căci Gabriela Nedelea începe să imagineze în termeni drastici, răvășind și fabricând predispozițiile altfel mai degrabă casnice ale poemului: „Transpiram sânge/ gândindu-mă la tine./ (Lor le era frică/ sau frig/ sau, pur și simplu./ aveau suferințe./ Ajunsesă să îmi văd sângele/ pe dinlăuntru/

gândindu-mă la tine./ Poemul meu impur nu se dedică./ Țin o mână în apă fierbinte/ și pe cealaltă, în apă rece“ (*Pe dinlăuntru*). Tânjirile erotice înseși devin mai îndrăznețe și se proiectează emfatic într-o bravadă a senzațiilor: „Ca și cum aș fi culcată/ pe lâna caprelor din Galaad/ și aș face dragoste cu cerul./ Ca și cum luna însăși, m-ar fărâma“ (*Ca și cum*).

Acest limbaj tare, cu vehemența întreținută de porniri bovarice, contrastează cu limbajul sfelnic al nostalgiilor și melancoliei, creionate cu candoare: „A nins în munți/ și zvônul zăpezilor/ și tulburat orașul./ Muzeul copilăriei e în renovare. Pe etajeră, se veștejește un măr/ și rochiile abia se mai potriveșc/ în gânduri, cu mine./ Cum să ajung la tine prin cuvânt/ când lucrurile dau năvală?“ (*Poem*). Nu încape vorbă că delicatețile sunt mai rentabile și mai productive liric decât involburările, în cazul Gabrielei Nedelea. Când nu-și ia elan spre suferința emfatică, poeta are o anume dezinvoltură elegiacă, intelectualizând emoțiile și punând sensibilitatea în echilibru cu detașarea. Stările lirice sunt, în asemenea momente, imponderabile și tranșate cu o sumară ceremonie. Lirica de tânjire e fulgurantă, abia schițată, punctiformă. Cealaltă, în care poeta injectează sânge și pompează retorisme, urmează o altă gramatică decât aceasta a contragerii. Dar melancolia de fond a poemelor nu se poate potrivește cu accesele sanguinare ale limbajului

poris marian

Căutare

ce să spargem statui,
nd ele nu au cerut nimănui
loc pe pedestal?"
întreba un cal
rtând în spinare
onă de bronz călare
potriva propriei conștiințe
a oricărei științe.
ezamăgire!", exclamă o voce,
um să mă apăr de clipa feroce
ăzbunării și a iertării?"
cultam cu uimire calul,
tuia și pedestalul
mând,
câine se învârtea prin preajmă
utând.

Călătorii

lipsesc nici poduri și nici fluvii,
lipsesc nici străzile-n oraș
ntru călătorii și heruvii
își lasă sufletul drept gaj,
ntul bate-n borul pălăriei
ofesorului, îl ține aplecat,
oveste din copilărie
ntru toată viața l-a marcat,
ă țintă-ar merge înainte,
mpul e un codru vechi, virgin,
nza de păianjen din cuvinte
ește din înalt în rădăcini,
mai vântu-i trece pe sub tâmpile,
ar mai putea să se întâmple?

Cu el am vorbit

a dreapta mea e Mihael,
stânga mea e Gabriel,
fața mea e Uriel,

în urma mea e Rafael,
dar cine e deasupra noastră?",
scriu aceste cuvinte lângă fereastră.
Cine este la dreapta mea?
O ceșcuță cu cafea.
Cine este la stânga mea?
O pisică de catifea.
Dar în fața mea cine-o fi?
Blocul crăpat de vizavi.
Dacă încerc pân-la patru să număr
vine cloanța cu coasa pe umăr.
Numai deasupra stă neclintit
propriul meu suflet, cu el am vorbit.

Cucută

Ultimele cuvinte de aseară ale
profesorului au fost „pâine și viață”,
asta a servit el la cină,
apoi a urmat o stare de suprafață,
sub care se ascundea o oarecare rușine.
Până în zori, cum fac toți actorii,
a rostit monologuri, aforisme,
treceau doamne diverse, în carouri
și cu înalte cizme.
Atunci când nimeni nu sta să audă,
profesorul sorbea pe ascuns din cucută.

Conspect

„Mulțumirea de sine își răsuțește mustățile,
Nevinovăția își ascunde chipul,
Conformismul caută să convingă,
Lipsa de Minte face risipă”,
ne dicta profesorul rar.
„Strălucește parchetul, trec pisici indolente,
candelabrele trag în jos tot raiul,
disperat strigă ceasul, festina lente,
foamea renunță la om, își bea ceaiul”,
gândeam noi,
penițele scârțâiau pe hârtie

ca niște țipete mici de uimire.

Confuzie

„De frumusețea ei se temeau
calomniind-o în șoaptă, erau atrași,
dar temerea îi gonea departe,
în nopțile fără lună delirau
dorind-o supusă, întunericul
își punea brațul pe fruntea lor
și umilinta se culca lângă ei
scârbindu-i de ei înșiși”, povestea
profesorul, „Era frumoasă cum
niciodată
focul n-a dat naștere unor forme mai
delicate,
cum niciodată frigul n-a strălucit
mai frumos în lumina de gheață.
Ea a venit, a îngenunchiat sub cerul
pustiit de uimire, aveam cea mai
cumplită
armă împotriva ei, iubirea fără teamă”,
mai adăugă profesorul fericit în clipa
în care pe ușă năvăli un zdrahon de
femeie
strigând, „Iar te lauzi, bețiv nenorocit,
hai acasă, mă scuzați, v-am confundat,
scuzați-mă”.

Condorul

„Condiția fericirii este lipsa oricărui
condiții prealabile”, spuse profesorul
și răsese ca un copil, era trei d.a.
și vecinii s-au supărat rău, unii
au bătut în țeava de la calorifer,
„Dacă ai sperat, uită, dacă ai uitat,
speră”, strigă profesorul pe fereștrua
de la baie, prin fața lui trecu
un condor transparent,
„Vezi, el se poate defini fără a face
uz de nici una din concepțiile
cunoscute”,
îmi arată profesorul ceea ce eu nu
vedeam,
„fără a aluneca pe una din infinitele pante
ale acțiunii propriu zise, relația cu văzduhul
va fi un prim stadiu conceptual,
desigur evolutiv și de o puritate aproape
insuportabilă”, spuse profesorul
și nici nu clipi.

Cântec (?)

Am mângâiat părul străineii,
știam, nimic nu-mi aparține
în afara acestor degete, acestui poem
și a toamnei roșii din care bem.
Păsările au trecut ca niște gloanțe,
au perforat o bandă-ngustă de romanțe,
numai părul iubitei mele necunoscute
îmi stă în palmă ca un stol de păsări mute.
Cine a venit cu doru-acesta-ntre ființe?
Răspunde-mi, tu, Exupery, răspunde-mi,
prințe,
s-a spart în cioburi cerul, în lumini pământul
și umbli-n trupul meu, alt trup, vânându-l.

În acest număr, tapiserie de Lucia Pușcașu
și ceramică de Lucia Matei

Sighet/Desești, km 0 al poeziei

PÂRJA, PĂLĂGUȚA & „PAȘA” PARASCA

de DAN-SILVIU BOERESCU

În nordul extrem al țării, la Sighet, pe Tisa, tot poetul plânsu-mi-s-a... Un paradox al istoriei face ca unul din cele mai importante festivaluri de poezie (ajuns la a XXIII-a ediție, dintre care ultimele două internaționale) să se desfășoare lângă zidul Muzeului Gândirii Arestate. În vecinătatea temniței politice din Sighet, loc de martiraj al lui Maniu și al Brătienilor, poezia își reafirmă an de an vocația insurgentă, eliberatoare. Asta... doar până la un punct, căci, de pildă, un **Mihai Gălățanu** era cât pe-acți să fie linșat de faimoasa **Pașa** (alias **Parasca Făt-Sabău**) în urma prestației sale în cadrul Serilor de poezie „**Nichita Stănescu**” de la Desești, totul pornind de la lectura incitantului său poem **Româna cu prostii**. Din fericire, împăcarea s-a produs la horinca de după, când poetul a fraternizat cu adolescenții deseșteni, a căror autorizată purtătoare de cuvânt și de nuri a fost dezinvolta **Pălăguța** (numele venindu-i, cred, de la impozantele „pălăguțe” pe care le purta pe după gât). Pe fondul parodiilor lui **Lucian Perța** (mult gustate de localnici și nu numai), al promisiunilor cu care ne amțeau gazdele (mie, cel puțin, **Echim Vancea** mi-a propus să mă încingă definitiv cu un chimir ritualic) și al sarmalelor oferite de comițetul de primire prezidat de energicul **Gheorghe Pârja**, totul a fost, în final, O.K. Mai ales că, grație suportului financiar asigurat de Uniunea Scriitorilor – 10 (zece) milioane de lei –, s-au acordat și o mulțime de premii consistente, astfel: 3 Mari Premii – **Lucian Vasilescu**, **Horia Gârbea** și **Daniel Corbu**, 2 Premii de Debut în volum – **Iulia Pană** și **Gheorghe Pârja**, 2 Premii Speciale ale juriului (prezidat de **Laurențiu Ulici** și alcătuit din **Ana Blandiana**, **Dan-Silviu Boerescu** – la fel de abuziv cum îl descrie **Liviu Ioan Stoiciu** în „**Cotidianul**” –, **Dan Cristea**, **Nicolae Prelipceanu** și, din partea gazdelor, **Gheorghe Mihai Bârlea**, **Vasile Muste**), acordate lui **George Bocșa** și **Nicolae Sava**, precum și, la secțiunea de volume în manuscris, lui **Vasile Dragoș** și **Nicolae Perța**. De menționat că Premiul Serilor de Poezie de la Desești, constând în publicarea cărții de către Ed. Panteon, a fost acordat tânărului student bucureștean **Cristian Galeriu**, care, de emoție, a zâmbit cu ochii ferm închiși până la închiderea ediției... La Sighet, unde de primirea noastră, alături de cei deja menționați, s-au mai ocupat și prietenii **Octav Postolache**, **Marcel Nicolau** și **Gheorghe Ulici** (cel mai descărcăreț membru al familiei, patronul complexului „**Curtea Veche**”, în care **Ion Puiu Stoicescu** a realizat o **Cafenea Literară**), pe lângă castane coapte eu am primit și câteva cărți, pe care o să vi le prezint chiar în această pagină, după un scurt moment de publicitate.

De la Sighet la București? 13 ore de drum obositor? Nu! O adevărată relaxare cu vagonul de dormit „Vasilescu”!!! Bere și Fanta la cutie, palincă la pahar servită de cel mai stilat însoțitor – Ion!!! Cârnați „Bocșa” pentru cei infomețați!!! Toate acestea – numai în cușetele „Vasilescu”!!!

1. Gheorghe Pârja – ÎN NUMELE TATĂ-LUI (Ed. Cartea Românească, București 1996). Pe un deal din Desești, peste drum de splendida biserică din lemn (acum, în curs de restaurare), e casa lui Gheorghe Pârja. De fapt, casele – cea bătrânească, din bârne, și cea nouă, de cărămidă –, însă nu mă pot lăuda că aș fi trecut pragul vreuneia. Am aprofundat doar curtea, dominată de o stivă de lemne pe care m-am cocoțat ca să prezint cum se cuvine debutul editorial al celebrului deseștean, redactor șef la „**Graiul Maramureșului**” și organizator al Serilor de Poezie (și linșaj de Gălățeni) din satul natal. Cartea, generos prezentată de L. Ulici pe coperta IV și cinstită cu pancove (gogoși reci) & horincă de mama poetului, este o cărămidă pusă cu sinceritate la temelie tradiției ardelene în poezia postbelică, dominată de sensibilitatea neo-expressionismului, care face din vatra satului un altar iluminat din ținutul hiperborean al Transilvaniei de Nord: „... roată de piatră prin memoria neamului/ Zbor de vulturi însângerat/ Codru de viscol,/ Stejar de nervi, mame îndoliate./ Pulbere tristă, foșnet sublim./ Loc de viață și căpătâi/ Din munții Zarandului până-n Gutâi” (**Transilvania**). Figurile tutelare ale unui univers atins de aripa idealității sunt Părinții, cititori ai unei eternități încărcate de nimbul

acestui loc binecuvântat: „Răspund la numele dumitale, tată./ Lin Gheorghe de Aprilie/ Mereu voi răspunde la acest nume/ De după suspin/ Mereu lacrima stelei îmi pustiește sângele” (**Răspunsul dator**): „Ai intrat, o, mamă, în poveste, / Sora mea se piaptână în lună/ Peste mine pânza voastră crește/ Pașărea prunciei se răzbuună” (**Cămașa de în**). Totul pare dominat de promisiunea nostalgică a unei „eterne reînțarceri”, poetul jucând rolul fiului risipitor: „O să trec ulița într-o zi mai spre seară/ Stejarul cel mare va înfrunzi din nou/ O să-mi ceri mâna care tresară/ Ca frunza pădurii într-un ecou” (**Ora trecerii**). Cinstit cu sine și, mai ales, cu propria-i condiție poetică și stilistică, Gheorghe Pârja se abținează să rămână arhaic și pur în plină epocă post-post-modernistă și perversă (vezi cazul corupătorului de coconi deseșteni, care, dacă n-a pierit de mâna „Pașei”, desigur va pieri pre limba lui... cu prostii).

2. Daniel Corbu – CÂNTECE DE AMĂ-GIT ÎNTUNERICUL (Ed. Helicon, Timișoara, 1996). Ioan I. Iancu nu se lasă și continuă să scoată titlu după titlu în colecția sa miniaturală de poezie. De această dată, alegerea sa s-a oprit asupra unui cunoscut meseriaș livresc, consacrat încă acum un secol și jumătate de Edgar Allan Poe. Când să zic și eu că Daniel

Corbu va fi zis **Nevermore**, împenatul mă dăru cu această nouă cârticică, mustind de intertextualitate (voit) desuetă, exegeză a unei melancolii deloc resemnate. Pragmatic la modu filomenic, el este productiv și ca editor (tre autori premiați la Sighet) și ca poet neîmpăcat c apusul generației sale (tot la Piatra Neam) Adrian Alui Gheorghe organizează în acest zile, pe tema dată, un interesant colocvii). Dificil de prins cu erori lirice Corbișorul d (câtre) Vânători și, dacă nu șochează cu vre noutate de discurs, el își face numărul sentimental cu o siguranță demoralizatoare pentru critici. Retorica sa, ușor monotonă după gusturile mele ceva mai violente, și-a găsit cadență greu amendabilă, în al cărei malaxor ești prins aproape pe nesimțite: „Nimeni nu pleacă prea departe de sine/ Daniel, Daniel, moartea în preajmă foșnește/ și tu râvnești bolți cu ide căzătoare/ sărbători fără nume/ (...) și tu, Daniel Daniel, grămadă de fulgere/ adunând fărâmele răbdării/ și tu, Daniel, Daniel, grămadă de fulgere/ dansând pe acoperișul secundeii” (**Groapa cu lei**). Chiar de-ar fi ca drumul său să se îndrepte spre fericitul nicăieri, Daniel Corbu pășește înainte cu mândrie, elegant și distins **Via Carissima...**

3. Vasile Tărățeanu – LITANII (Ed. Bucovina, Cernăuți, 1996?). Poate cel mai simpatic personaj al festivalului, micuțul poez bucovinean, cu ochii negri ațintiți asupra zimbriilor legendari gata-gata să se năpustească pe ulițele Deseștiului, a reușit să se împriească, cred, cu toată lumea, inclusiv cu îmbufnata ziaristă de la „**Ziua**”, pe care a convins-o să iasă din greva foamei, oferindu-i la miezul nopții scovergi dintr-o gară pe care tocmai cumpărase (pe lângă tren, hotel, club de biliard și altele), premiantul **Lucian Vasilescu**. **Litanii** lui Vasile Tărățeanu sunt inspirate colinde de inimă albastră și înstrăinare de o țară presupus edenică: „Parcă-i totul/ efemer,/ dar se-aude-un Leru ler/ în grai dulce/ cântător/ ne-nținut ca/ un izvor”. Dialogul său cu contemporaneitatea: ticăloșită este unul edificator pentru setea de neprihănire pe care o subînțelege condiția lirică: a mereu descălecătorilor într-un acasă pe tărâmurile străine: „– Ce mai faci?/ – Nu vezi, ? Lucrez/ scutur roua/ în zori/ de pe flori/ și spăl și spăl cu ea/ rană de stea,/ de cuvânt,/ de pământ/ și ca o pasăre-/ cânt”...

Cu regretul că n-am putut acoperi în acest episod toate cărțile primite în preumblările mele maramureșene, dintre care, nu în ultimul rând se cuvin amintite cele ale **Floricăi Bu** promit doamnei cu Motorola o reîntâlnire în această pagină, cât de curând), lăsând în urma „pălăguțele” Nordului, cobor în gara cenișii din trenul care a fost pentru o noapte un teritoriu Vasilescu...

LITERATURA IEȘENILOR: MIHAIL BANTAȘ

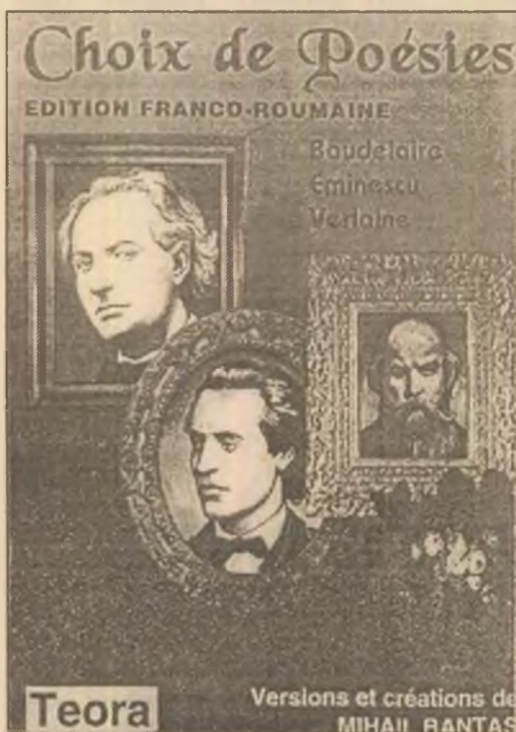
de MIRCEA ANGHELESCU

„Numele poetului ieșean Mihail Bantaș nu este menționat în Istoria literaturii române a lui G. Călinescu, în Dicționarul scriitorilor români al lui Ștefan Zăciuț, Papahagi și Sasu și nici în alte lucrări de sinteză care circulă pe piață și în consecință el este necunoscut marelui public și chiar micului public al specialiștilor, care nu ignoră totuși existența efemerei reviste, totuși, Versuri, devenită ulterior Versuri și proză, unde și-a publicat Bacovia și alți poezii apărute apoi în primul său volum, inclusiv aceea care avea să poartă titlul: Plumb.

Mihail Bantaș a fost redactorul acestei reviste, alături de mai mulți colaboratori și mai cunoscutul I.M. Bantaș, prieteni de o viață pe care i-a legat nu numai dragostea de poezie, ci și profesiunea de jurnalist secundar. Vocația de redactor, plăcerea de a fi prezent în locul unde se plămădește o creație îl împinge pe poet și în alte inițiative literare, în cercul Vieții românești și apoi însemnărilor ieșene. Timiditatea sa și lipsa de publicitate, oricât de paradoxale erau, erau o opțiune legată inevitabil de ieșirea în lume, îl oprește însă de la o activitate mai intensă atât în redacțiile prin care a trecut, cât și în publicistica propriu-zisă: singurul său volum de versuri, apărut în 1921, este semnat cu pseudonimul Pierrot.

Apariția unui volum antologic din opera lui scriitor uitat are valoarea unor versuri de tip arheologic: smulse din arhivele unor reviste vechi, ale unor broșuri și chiar din manuscrise, textele respective au fost scoase la iveală, ca dintr-un timp necunoscut, liniile unui profil intelectual caracteristic, ilustrat de o serie de atâția dascăli de valoare ai vechii școli ieșene, între care foarte mulți ieșeni: Constantin Frunză, Mihai Carp, Titus Hotnog, Ștefan Faifer și câți alții...

Cu o pietate care nu este numai filială, ci și rădăcină culturală, și care-i face cinste, traducătorul anglist Andrei Bantaș, profesor la Universitatea din Sibiu, lasă astăzi condeiul ucătorului și al lexicografului care l-a sacralizat și prezintă cititorului un volum activ destinat să suplinească lacuna istoriei literare în ceea ce privește opera părintelui său, punând cititorului ceea ce autorul însuși nu a rămas sau ocolise toată viața sa: o imagine reprezentativă a preocupărilor sale literare, de traduceri – relativ cunoscute – la versurile conferințele sale, adăugându-le și copioase traduceri din amintirile și aprecierile celor care l-au întâlnit sau au comentat scrierile sale în timpul vieții. Diversitatea materialului tradus este rezultatul este atenuată de interesul real pe care îl prezintă resuscitarea unui poet cu voce proprie, surprinzător de nuanțată și de personală chiar, într-o epocă de oarecare indiferență poetică totuși, voce în care nota de originalitate simbolistă este colorată fie de lirism, fie de intelectualitatea unor trimiteri literare licite în spațiul literar, de dialogul înfiripat cu tradiția și texte, peste ani și tipuri de lirism. Poate că una dintre aceste poezii nu este mai puțin interesantă – pentru inferența astfel propusă –

decât frumosul sonet *Tat twam asi*, care reia ideea poemului eminescian postum și-i răspunde cu o înțelegere surprinzătoare și complementară, marcând în alt fel distanța sfâșietoare dintre pasiunea critică și înțelegerea intelectuală a esenței acesteia, totul învăluit într-o muzică evocând cu delicateță sonorități cunoscute: „În tănuita armonie a faldurilor diafane/ Ce cântă în surdină oda marmoreenelor contururi/ Pășește ca o rugăciune în umbra templelor profane/ Ea, care n-a iubit o clipă, dar care-a fost iubită pururi“ ș.a.m.d. Harul și poezia, care se manifestă cu rețineră în cazul propriilor versuri, devin parcă mai îndrăznețe și mai libere în cazul traducerilor, aici manifestându-se cu predilecție și înclinarea către ermetism pe care o observase regretatul Edgar Papu într-un medallion apărut în *Viața românească*, în 1981, reprodus și el în culegerea de față, la Baudelaire de pildă: „Un ostrov în lenevie, unde firea-n sărbătoare/ Naște pomi cu forme stranii și cu fructe savuroase...” etc (*Parfum exotic*) sau la Verlaine: „Pe țărâm, în iarba rece a surghiunului culcat./ Sub pinii cu frunzișul de chiciură brumat...” (*Gând de seară*). Traducător inspirat și îndrăgostit de Eminescu, cum s-a putut vedea, Mihail Bantaș a tradus și într-o franceză elegantă mai multe poezii a

cărora melodie le-a păstrat vii: *Lucașfărușul*, *Sara pe deal*, *La steaua*, *Dintre sute de catarge* sau *Atât de fragedă*: „Si frêles dans ta robe blanche./ Telle un cerisier blanc de fleurs./ Tu m'apparais et tu te penches/ Sur ma vie, ange de candeur!// Tu touches le tapis à peine./ La moire sonne sous tes pieds...” (Abia atingi covorul moale./ Mătasea sună sub picior...). Puținele sale contribuții din sfera istoriei literaturii, fie contribuții din sfera istoriei literaturii, fie contribuții efective sub raportul investigației, cum a fost aceea (publicată în *Viața Românească*) despre un prototip german al poeziei *Somnoroase păsărele*, fie sub acela al mărturiei, al documentului trăit, cum a fost aceea despre revista la redactarea căreia a luat parte în 1911 (*O mișcare literară tinerească acum treizeci de ani*), sunt de cea mai bună calitate și trădează o vocație adevărată și în această direcție. Este foarte probabil că predispozițiile naturale și cultura deosebită pe care profesorul Mihail Bantaș le-ar fi putut pune în serviciul unei cariere literare mult mai spectaculoase au fost, măcar în parte, anihilate de un excesiv spirit critic și mai ales autocritic, specialitate, de altfel, moldovenească. O confirmă și unele din mărturiile adunate între aceleași coperte, a profesorului Iorgu Jordan de pildă: „La el predomina intelectul, în special sub forma unui spirit critic excesiv, care se manifesta, concret, printr-un scepticism cu totul ieșit din comun. Și aceasta nu numai când trebuia să ia atitudine față de alții, ci și față de sine însuși. Cu toate acestea, a scris și el literatură, adică poezie, destul de puțină, ceea ce nu mă surprinde, în urma celor spuse până aici”. Și mai departe: Scepticismul lui M. Bantaș, de care am vorbit, explică suficient relativă sărăcie a producției lui poetice. Aceasta nu înseamnă că ea nu merită a fi cunoscută și apreciată după criteriile de astăzi ale criticii literare“. Ca profesor în schimb, întreaga bogăție și delicatețea a sufletului său s-a putut revărsa nestingherită de nici o inhibiție asupra elevilor săi: „te cucerea prin finețe, printr-o cultură vastă, prin critica sa îmbibată de un umor sprinten. Era în personalitatea sa ceva complex, vădind un nivel înalt de cultură, de corectitudine și de mare sensibilitate ca om, ca poet și literat“ își amintește unul dintre foștii săi elevi, slavistul Păndele Olteanu, care mai remarcă „dragostea nemărginită pentru profesorat“, „un om ales“ zice regretatul profesor Dan Simionescu, care i-a fost coleg la Seminarul pedagogic, „aparținea unei generații de mai vechi și buni profesori... era un om care îmi impunea stimă și admirație“. El reprezenta, după alt elev al său, profesorul Ion Zamfirescu, tradiția învățământului nostru de altădată, în care „între profesorul de universitate și cel de liceu nu existau bariere de rang spiritual; atât unul cât și celălalt reprezentau entități de egală însemnătate în viața societății naționale...” etc. etc. În totul deci, o personalitate al cărei contur, cu discreție acoperit de purtător, merită din plin efortul de a-l descoperi, în literatură ca și în viața publică. Este întru totul laudabilă răvna celor care au contribuit la această apariție, fiul poetului, profesorul Andrei Bantaș, prefațatorul ediției, criticul George Muntean, vechii colegi sau elevi care și-au adus obolul prin texte memorialistice sau alte contribuții; și desigur al editurii care, specializată în carte de uz didactic, înțelege să extindă raza sa de acțiune și asupra vechilor slujitori ai templului comun.

«Dunărea – fluviu european, Dunărea – fluviu în Balcani»

UN FESTIVAL AL PRIETENIEI

de MARIA LAIU

Între 3 și 8 octombrie 1996 a avut loc la Ruse Festivalul Internațional de Teatru „Dunărea – fluviu european, Dunărea – fluviu în Balcani”. Dorința mărturisită a inițiatorului acestei manifestări – actorul Marian Savov (director al Teatrului Dramatic „Sava Ognianov”) – a fost aceea de a spori interesul publicului orașului pentru arta scenică, dar și de a întări legăturile culturale între țările dunărene. În acest context au fost invitate teatre din Bulgaria (Teatrul Național „Ivan Vazov”, Sofia), România (Teatrul „Nottara”, București), Serbia (Teatrul Național, Novisad), Ungaria (Teatrul „Katona Jozsef”, Budapesta).

În cele trei zile cât am fost prezenți la Ruse, însoțind teatrul bucureștean, am putut vedea

spectacolele: „O noapte furtunoasă” de I.L. Caragiale, regia artistică: Dan Micu, scenografia: Victor Ștengaru (Teatrul „Nottara”), „Maratonistii fac turul de onoare” de Dušan Kovacevic, regia artistică: Iagoș Markovic, decorul: Gheroslav Zaric, costumele și machiajul: Biliana Dragovic și „Marilyn Monroe” de Nicolai Koliada, regia artistică: Radoslav Milenkovic, decorul: Boris Maximovic, costumele: Iasna Badiarevic (Teatrul Național, Novisad).

Am constatat, urmărind aceste producții, ținuta profesionistă, talentul unor actori, inteligența cu care au fost realizate montările. Cu precădere a avut succes „Noaptea furtunoasă”. Modernitatea stilului de interpretare a marelui nostru clasic a

stârnit hohote de râs și multe aplauze. S-a simțit permanent comunicarea cu sala, astfel încât am putut încă o dată constata că bariera de limba poate fi oricând ruptă cu ajutorul artei adevărate.

Spectacolele Teatrului Național din Novisad au surprins prin maniera diferită de punere în scenă. Dacă „Maratonistii...” a excelat prin caricaturizarea intensă a personajelor, purtându-ne într-o zonă grotesc – absurdă, „Marilyn Monroe” a impresionat prin realismul frust, prin căldura interpretării eroilor. O lume schematică ce se uza mereu printre sicrie, ceasuri stricate, ziduri frânte („Maratonistii...”) se opunea unei altfel de degradări umane în care sentimentele cele mai pure se dovedesc niște biete iluzii ce vor sfârși în mizerie, viol, prostituție („Marilyn Monroe”).

Interesantă în aceste cazuri ni s-a părut și opțiunea regizorală pentru texte de o anumită factură implicând mai ales tenebrele sufletelor noastre. Sigur că astfel de realizări pot oripila ochiul conservator al unor spectatori. Gestul crud, replicile usturătoare pot crea frisoane; țin însă de o realitate tot mai prezentă pe care poate că e bine s-o condamnăm arătând-o cu degetul. În plus această puternică vizualizare a avut forța de penetrare a receptorilor făcând posibile înțelegerea mesajelor fiecărei piese, chiar fără o bună cunoaștere a limbii în care s-au fost jucate.

Urăm viață lungă festivalului ce abia a luat ființă cu credința că el vine în întâmpinarea unor reale dorințe de a avea cât mai multe schimbări culturale cu țările vecine. Atmosfera deschisă, căldura publicului, ospitalitatea gazdelor o dovedesc.

cinema

BUCUREȘTIUL VA FI TIMP DE CINCI MINUTE PARIS!

de MANUELA CERNAT

În plină belle époque, Bucureștiul care trăia cu privirile întoarse spre fastul cultural și spre experimentele estetice ale Parisului a primit cu brațele deschise pe cel mai aclamat mesager al Orașului Lumină: cinematograful. Intrată de atâtea vreme în sfera de influență culturală a Franței, era firesc ca România, unica țară latinofonă din această parte a Europei, să găzduiască prompt și cea mai nouă și, ca de obicei, revoluționară născocire a geniului francez. Și era la fel de firesc ca amfitrion al acestui epocal eveniment să fie unul dintre cele câteva cotidiane de limbă franceză care apăreau pe malurile Dâmboviței în acel pașnic sfârșit de veac. Prezența lor, la porțile Balcanilor, decurgea din precise rațiuni istorice. Francofonia nu mai era de mult o modă ci o realitate. Înghesuită de febra expansionistă slavă și maghiară, România respira aerul suveranității naționale, contând pe protecția cocoșului galic, deși cuplul monarhic era de origine germană. Un paradox în plus într-un destin istoric mai mult decât complicat.

Așadar Capitala, care în 1881, anul încoronării, număra doar 200.000 de locuitori, aștepta cu explicabilă nerăbdare întâlnirea cu cinematograful. La 28 ianuarie 1896, L'Indépendance Roumaine își anunța cititorii că gazetele franceze publică serii amuzante de știri și reportaje despre premiera absolută de la Grand Café. Noutatea cea mare era că însăși Președintele Franței acceptase să fie ținta unor **fotografii animate**: „Îl vom vedea pe Președinte Republicii

(Franceze) ridicând toasturi, sărutând fete, decorând pe primari sau pe sub-prefecți.” Nici o lună mai târziu, același ziar descria un spectacol: „Pentru a admira minunea Domnului Lumière, de dimineața până seara mulțimea face coadă în rânduri strănse. Din douăzeci în douăzeci de minute o grămadă de oameni care iese dintr-un subsol îngăduie altei grămezi să intre și ea. Auzi tot felul de exclamații: Minunat! Imposibil să vezi ceva mai curios! – Ah, știința face minuni! Și, iată-ne dintr-o dată într-o sală artistic decorată cu trompe de elefanți, pentru a justifica denumirea sa de sală indiană. Ceea ce vezi ține de domeniul minunilor. Să nu-mi cereți să vă explic procedeul numit cinematografie. E lanterna magică a vieții de toate zilele.”

Intuind prompt foloasele publicitare ale unei similare inițiative promoționale, L'Indépendance Roumaine decide să aducă cinematograful la București, pe proprie cheltuială, și să-l prezinte într-un spectacol de gală în saloanele impunătorului său palat cu etaj, de pe Calea Victoriei, unde se aflau redacția și administrația ziarului. Clădirea, astăzi dispărută, se înălța peste drum de actualul Palat al Telefoanelor, între pasaj și Teatrul Majestic. Fațada era străjuită la nivelul primului etaj de basorelieful unui imens dorobanț de tuci, care bătea neobosit orele zilei și ale nopții. Dorobanțul era creația sculptorului italian Ettore Ferrari, același care semnase grupul statuar din Piața Universității și Ciobănașul cu oi de pe strada Aurel Vlaicu. „În sala de jos” a Palatului, își

amintește Ghiță Cruțescu în Podul Mogoșoaiei, se organizau expoziții sau gale de binefacere, iar în vitrina cea mare, la stradă, se arătau bucureștenilor chipul omului zilei, mobile decorate de Brumărescu sau aeroplanul lui Vlaicu. În sala de sus m-a dus mamă-mea în 1896 să văz cel dintâi cinematograf. Invenția mi-a plăcut mult, dar mai puțin ca lanterna magică, fiindcă nu avea culori.”

La 23 mai, cronicarul monden al ziarului Claymoor, exclama fericit: „Bucureștiul va fi timp de cinci minute Paris! Bucureștiul va posedea, într-un timp mai scurt decât cel necesar pământului spre a se roti în jurul său, un spectacol minunat, magic, abracadabrant, va fi noutatea noutăților. Este cinematograful, acel frumos aparat fotografic vie la care aleargă să-l vadă tot Parisul.”

Sub pseudonimul Claymoor se ascundea de fapt Mișu Văcărescu, titularul **Carnetului High Life**, colorată cronică mondenă împănată cu mic-can-uri și detalii malițioase și spirituale, prin care gazetarul își ținea cititorii la curent cu fastuoasa agendă cultural-protocalară și protipendadei. Premiere teatrale, turnee ale divelor străine, baluri, recepții erau comentate cu haz și vervă de pana sprințară a rafinatului ziarist. Pentru doamnele din societatea bucureșteană, a nu fi citate de Claymoor în al său „Carnet High Life”, a nu-și vedea amintite toaletele, bijuteriile sau coafurile era o adevărată nenorocire, echivalentă cu moartea mondenă. Desigur, pentru o atât de frivolă îndeletnicire, acest descendent direct a ilustrațiilor Văcărești nu putea îndrăzni să aspire la a-și lăsa numele posterității, aidoma înaintașilor săi. Și totuși, destinul a vrut ca efemerul verișor a Elenei Văcărescu să intre în istoria culturală a vremii ca cel dintâi cronicar cinematografic „er titre” din România și din Balcani. El își doarme somnul de veci în cimitirul Bellu sub o dală simplă de marmură, pe care, când și când, puzderia de cronicari cinematografici de astăzi ar trebui să-și amintească să așeze câte un fir de chiparoasă.

1) L'Indépendance Roumaine, 23 februarie 1896

2) Gheorghe Cruțescu, Podul Mogoșoaiei, pp 149-150

3) L'Indépendance Roumaine, 23 mai 1896

CONCERTE PENTRU STUDENȚI

de GRETE TARTLER

S-a încetățenit un bun obicei, ca în aula Facultății de Drept să aibă loc săptămânal concerte camerale. Aula mereu arhiplină de studenți și efectul este, garanță, mai presus de ceea ce îndeobște se este „culturalizare“.

La începutul acestei luni, pe 2 octombrie, studioul de Muzică Veche (Georgeta Stoleriu, Ană; Anca Iarosevici, viola da gamba, Robert Dumitrescu, viola da ba, tenor; Verona Maier, clavicin), deschis pentru reînvierea sonore medievale, renesanțiste și baroce, a prezentat un concert de muzică clavicorduri sumbre din Händel și din Bach, cum i-ar fi plăcut lui Călinescu să spună. Repertoriul „Pastorella vagma bella“ – arie,

recitativ, arie – și „Il Gelsomino“ – allegretto-recitativ-larghetto – precum și aria „Meine Seele hört“ au adus un Händel italianizat, cu evidente ecouri ale școlii napolitane. Cât despre Bach, ariile „Quia respexit“ din oratoriul „Magnificat“ și „Süsser Trost, mein Jesus kommt“ din cantata BWV 151 îmbină vigoarea muzicii populare germane cu sobrietatea religioasă și, uneori, melancolia. Pentru studenții la Filozofie, care pot alege în ultimul an de studiu domenii interdisciplinare, asemenea programe sunt fundamentale pentru ilustrarea cursului „Muzica și Filozofia“.

Repertoriul Studioului de Muzică Veche mai cuprinde, pe lângă lucrări din autori cunoscuți precum Telemann, Praetorius, Vivaldi, Corelli,

Scarlatti, Pergolesi, Rameau, Couperin etc. și nume care reprezintă pentru studenți o adevărată premieră, inclusiv anonimi din secolele IX-XIII și nume din repertoriul muzical transilvan (Honterus, Căianu). Lecțiile de muzică veche devin în contextul aulei universitare și un mod de a învăța abordarea existenței. Wittgenstein obișnuia să sublinieze: „Bach a spus că el a înfăptuit totul doar prin sârguință. Dar o asemenea sârguință presupune tocmai umilința și o uriașă capacitate de a suferi, așadar, forță.“

*

Tot în aula Facultății de Drept, sub egida Ligii Studenților a avut loc în 7 octombrie un recital cameral al formației Credo (Tatiana Noia – vioară, violă; Mihai Perciun – vioară; Teodor Chircu – violoncel). Depășind sfera muzicii vechi (triosonate de Corelli) spre Mozart (dificilul duo pentru vioară și violă) și Haydn (triourile londoneze 1, 2 și 3), tinerii instrumentiști au lărgit sfera limbajului muzical accesibil studenților. O lume armonioasă, în care, cum spunea Grillparzer, pare a fi îngăduit numai frumosul. „Aceasta înseamnă, spunea tot Wittgenstein, că Mozart nu a îngăduit diformul, oribilul“. La Mozart nu există nimic deformat, ca trăsăturile deformate de supărare. Oglindă tocmai potrivită pentru chipurile tinerilor care s-au grăbit să-și dea întâlnire și de această dată în aula universitară.

lumea literară

ÎNTÂLNIRI, CONCURSURI, DEZBATERI

Ca de obicei, toți francofonii au fost invitați în sala oglinzilor de la Uniunea Scriitorilor pentru o întâlnire de excepție cu academicianul francez Maurice Druon, binecunoscut cititor român din cărțile ce i s-au tradus și-n românește. A fost însoțit și a fost tălmăcit de medintele Academiei Române, nimeni altul decât Virgil Constantinescu. Publicul a avut să auzi și nu puțini ascultători i-au pus întrebări. ● Un român din diaspora, Ștefan Ghenceanu, cu lucrări în istorie, teatru și literatură, s-a întâlnit cu admiratorii săi la sediul Național de Istorie a României. I-au venit meritele profesori și scriitori, prezențe ale lor Clelia Ifrim, Radu Florescu, Lidia Ghenceanu, Nicolae Petrescu, Geo Stroe. ● Uniunea Culturală Vasile Luca, în colaborare cu Inspectoratul pentru Cultură Maramureș și cu Uniunea Scriitorilor, organizează, în zilele de 30 noiembrie și 1 decembrie 1996, cea de-a doua ediție a Festivalului Național de Literatură Vasile Luca (cu periodicitate la doi ani). Pot participa tineri scriitori care nu au debutat în volum, cu cel puțin 20 de pagini de poezie sau proză, dactilografiate în trei

exemplare. Lucrările se vor trimite până la data de 1 noiembrie, pe următoarea adresă: Fundația Vasile Luca, cod 4857, localitatea Cicârlău, județul Maramureș. Autorii propuși pentru premii vor fi invitați la festival. Din juriu vor face parte oameni de cultură, critici literari, redactori de la diverse gazete de cultură. ● Cuvântul, revista tandemului Teșosu-Buduca, își respectă un anumit program, lăsat să se înțeleagă la un moment dat. Iată, săptămâna trecută a deschis cenaclul cu același nume, la Uniunea Scriitorilor de la Casa Monteoru. Conduse prin rotație de redactorii și colaboratorii Cuvântului (Ioan Buduca, Alexandru Cistelean, Mircea Mihăieș, Tudorel Urian, Octavian Soviany, Dan Ciachir, Marian Popescu, Radu G. Teșosu), ședințele pun în dezbatere textele noilor poeți și prozatori, esești și dramaturgi. Toată lumea e de acord că noile generații merită să fie sprijinite, dovadă și această inițiativă, numai Ministerul Culturii și alte instituții de profil nu se grăbesc să scoată și banii ca volumele celor mai talentați creatori să vadă lumina tiparului. Dar despre toate acestea vom mai vorbi și cu altă ocazie.

Mihai Cupcea

S-a născut în 7 decembrie 1936 în comuna Budești, Maramureș, într-o familie de țărani cu mulți copii. Urmează Liceul pedagogic din Sighet unde frecventează cenaclul „George Coșbuc“ avându-l profesor pe Gheorghe Chivu. Este licențiat al Facultății de filologie din Cluj cu o lucrare despre sonetele lui Eminescu. Debută cu poezie în Tribuna în anul 1966 și din același an trăiește în Baia Mare lucrând la Centrul de creație, Maralibris, fost Centrul de librării și la Prefectura județului. Colaborează la revistele literare Astra, Luceafărul, Steaua, Măiastra, Archeus. A îngrijit caietul „Plastică și poezie“, Baia Mare, 1968, culegerea „Ceas pe ceas se alungă“ – folclor poetic, Baia Mare, 1970, „Comunicări științifice pe teme folclorice“, Baia Mare, 1973. Este prezent în „Caietul debutanților“ al editurii Albatros, 1977.

Frecventează cenaclurile literare Arta, Nord și Cenaclul Scriitorilor din Baia Mare fiind unul din liderii îndrăgiți ai vieții culturale din orașul de pe râul Săsar. Primul și ultimul volum de versuri intitulat „Poesii“ îi apare la editura Gutinul din Baia Mare în 1995 fiind comentat de D.S. Boerescu, Al Tion, Ioan Holban, A. Cozmuța, V.R. Ghenceanu. „Izvoarele creației mele sunt, ca la Eminescu, în primul rând poezia populară din Maramureș și limbajul filosofic. Acestea îmi sunt cele mai dragi amiciții“ („La începuturi anticii se exprimau numai în versuri“, interviu cu Șt. J. publicat în Nord Magazin, 38, din 20 noiembrie 1995.)

A fost un optimist și un încrezător în viitorul literar al Maramureșului, pregătea o carte de eseuri și era preocupat de revista literară Archeus dar, în 8 august a.c., inima poetului a încetat să mai bată: „Astăzi cobor fereastră în pustie/ și timp în stele spațiu întrerupt“ (Întâmpinare).

Ștefan Jurcă

Bryan Lindenberger

Lama se mișca repede. Scânteia, precum focul soarelui de vară, oțelul ei ascuțit, la fel de neînduplecat ca și cel care îl mânuia. Myrtaen se năpustea asupra pământului, retezând invadatorii care lipseau recoltele de bruma de umezeală. Sapa era o prelungire a corpului; mâinile lui încetaseră să se mai bășice și să sângereze, ca pe vremea când era copil, deși praful de pe buze îi amintea de jocurile copilăriei în mijlocul lanurilor verzi.

Miezul zilei era mai dogorător ca oricând, de aceea Myrtaen se opri din lucru și se sprijini în sapă. O boare de vânt îl răcori puțin și-i mai uscă din sudoarea care-i îmbiba veșmintele și părul. O luase înaintea celorlalți, râvna îl adusese aproape de capătul ogorului.

Aerul se răci brusc și o umbră trecu pe deasupra fermierului singuratic. Myrtaen privi în sus și văzu cum, din văzduh, ceva mare se prăbușește peste el; se feri, acoperindu-și capul cu mâinile.

Nu se întâmplă nimic. Doar liniște deplină și atunci fermierul își ridică încet privirea. Obiectul încă mai era acolo, oprit în aer. Sau, mai degrabă, plutea în aer, de parcă ar fi fost suspendat cu niște sfori prinse de tăria cerului. Myrtaen își îndreptă spinarea și rămase ca vrăjit, cu ochii țintă la placa de piatră.

Placa era întoarsă cu fața spre pământ iar literele încrustate în ea străluceau ca și cum ar fi fost luminate de sute de lămpi. În limbajul obișnuit al satului, literele alcătuiau următoarele cuvinte: „Dacă cineva se face vinovat de sperjur împotriva altcuiva, cel din urmă va primi pedeapsa cuvenită din partea celui dintâi”.

Myrtaen continuă să privească până când umbra trecu de el și soarele reapăru pentru a-i arde privirea. Orbit, își lasă ochii în joc și se scărpină în cap. Numai Ubeun, cel mai bătrân din Sfatul Bătrânilor și un vraci iscusit, avea puterea de a înălța lespezi de piatră spre cer. Cu gândul la el, Myrtaen lăsă sapa din mână, părăsi ogorul și se îndreptă spre sat, mușcându-și buzele în vreme ce cugeta la cuvintele de pe placa plutitoare.

Îl găsi pe Ubeun așezat turcește pe o pernă umplută cu paie proaspete, în fața casei. Nebăgându-și oaspetele în seamă, Ubeun continuă să încrusteze cuvinte în piatră și Myrtaen așteptă răbdător ca bătrânul vraci să termine ultimul cuvânt al legii.

– Am și eu o întrebare în legătură cu plăcile astea, zise Myrtaen când ochii cenușii ai lui Ubeun îi întâlniră, în sfârșit, pe ai lui.

– Atunci pune-o, spuse vraciul.

Vorbele lui adesea erau mușcătoare, deși glasul moale, atotcunoscător, parcă le mai îndulcea.

– Am văzut o placă mare, plutea pe deasupra ogorului, și m-am gândit că e de la tine.

Deslușind îngrijorarea din vocea lui Myrtaen, vraciul schiță un zâmbet.

– Nu numai de la mine, replică el, în timp ce și lua pipa și și-o umplea cu frunze frumos mirositoare. Legea scrisă pe ea este rodul a sute de ani de tradiție și cugetare. Placă a fost șlefuită de cei aflați sub îndrumarea mea și scrisă după spusele mele. Eu unul nu am făcut decât atât.

Zicând acestea, Ubeun arătă cu pipa spre plăcuța din fața lui.

– Dar cine face ca placa aia mare să se țină așa, în aer?

UMBRA LUI UBEUN

– Eu. Felul în care înțeleg eu legea face ca placa să rămână acolo, sus, ca s-o vadă toată lumea. Curând vor fi zeci de alte plăci, fiecare vestind câte o lege.

Vraciul răsuci un fir de pai între degete, mormăi ceva și paiul se aprinse.

– Dar noi știm regulile! protestă Myrtaen.

Surprins de tonul ridicat al vocii lui, își privi picioarele goale, prăfuite, murdare, și trase adânc aer în piept. În simplitatea lui, Myrtaen se simți stingher – să se pună el în gură, de la niște lucruri atât de încălcite, nici mai mult nici mai puțin decât cu Ubeun, omul cel mai respectat din sat.

– Nu-ți face griji, spune Ubeun printre dinții încleștați, în vreme ce și aprindea pipa și stingea firul de pai, un abur albăstrui învăluindu-i capul. Și nu trebuie să-ți fie rușine. Ai tot dreptul să-ți pui întrebarea. Din fericire, am un răspuns pentru ea.

Ubeun zâmbi din nou, trase adânc din pipă și se lăsă îmbătat de aroma ei.

Myrtaen văzu o umbră plutind în depărtare și privi peste capul lui Ubeun. Un grup de trei plăci înaintau greoi, ca un bivol pe cer.

– Atunci spune-mi, zise el.

– Nu. Mai bine să-ți arăt ceva.

Vraciul se ridică, oasele bătrâne pocnindu-i la fiecare mișcare.

– Vino cu mine, adaugă el și o luă înainte, spre inima satului, vorbind tot timpul cu dinții încleștați pe pipă.

– Vezi tu, explică el, e-adevărat că legile sunt cunoscute de toată lumea. Dar vremurile se schimbă mereu și noi trebuie să ne asigurăm ca

regulile să rămână scrise undeva, ca să călăuzească generațiile viitoare ale satului. E am să mor curând. Știu asta fiindcă mi-am văzut viitorul. De aceea vreau să las moștenire ceva care să-mi păstreze amintirea. Nu, Myrtaen, nămândria e cea care mă îndeamnă să fac asta. Numai dorința mea arzătoare de a binecuvânta satul și lumea asta. Stai, privește!

În mijlocul satului Myrtaen văzu ceva care se lăsă cu gura căscată.

Praful se învoldura deasupra ulițelor în timp ce sătenii își mânau taurii care, plini de sper, trăgeau anevoie căruțele pline cu lespezi de piatră. Puțin mai departe, bărbați și femei s'adunaseră ca să transforme lespezile în plăci fiecare înaltă de zece metri și lată de șapte. Alți meștereau la plăcuțele vraciului, încrustând cuvintele în roca monolitică cu dalți și ciocane; câror zgomot umplea, ritmic, toată piața. Myrtaen trecu înmărmurit printre mai bine de cincizeci de bărbați și femei absorbiți de muncă lor.

Nu era de mirare că ogoarele rămăseseră în paragină!

– Avem una gata pentru tine, spuse Jeirt alergând în întâmpinarea vraciului și ștergându-și sudoarea de pe frunte. Jeirta arătă spre o placă uriașă și Ubeun se uită la ea, zâmbind.

– „Dacă un cetățean nu poate plăti o datorie către un negustor, în bani sau în produse, acel cetățean va munci pentru negustor până la achitarea datoriei”, citi vraciul. Excelență exclamă el și se întoarse spre femeie. Spunecelorlalți că au făcut treabă bună.

Jeirta zâmbi cu mândrie, obrazii aprinzându-i-se sub ochii căprui, apoi se grăbi să le spună tovarășilor de muncă vestea cea bună. Controlul pe care Ubeun îl avea asupra acestor oameni făcu pe Myrtaen să se încrunte. De foarte mult vreme Ubeun era considerat drept cel mai bătrân și mai înzestrat dintre oryllieni, dar niciodată până acum această prețuire nu fusese transformată într-o putere atât de mare.

– Legea asta nouă..., începu Myrtaen ra-

și cuvintele care îl ocoleau.

spune, Myrtaen!

ea pare atât de neclară când este scrisă

Cum se hotărăște valoarea muncii în iri din astea?

n dădu aprobator din cap și, pentru o yrtaen crezu că bătrânul începuse să scă legea.

le, zise vraciul, ai foarte mare dreptate. tele au cea mai mare însemnătate. este numai legea de bază, care trebuie iainte de moartea mea. După aceea, meu se va îndeletnici cu toate celelalte ale legii.

r toate condițiile astea n-or să...

niște! porunci vraciul, ridicând un deget. rea singură ține legea deasupra pentru ta vreme cât rămân destul de simple ca nștelegă toată lumea, legile plutesc a noastră. Și acum, privește, vraja noii când acestea, Ubeun își țugui buzele iar lucrătorii se îndepărtară în timp ce cerceta îndeaproape cea mai nouă placă. ii aveau o intensitate nepământeană și, pe tate, în mijlocul satului se lăsă o liniște

ă și boarea de vânt își ținu răsuflarea; legii începură să lucească, emanând o dulce, galbenă. Curând, ajunseră la fel de toare precum lumina unei lămpi – chiar ălucitoare – până când părură că topesc piatra din care făceau parte. Încet, vraciul ță brațele.

ca tremură o clipă, apoi se liniști. Apoi se cu toată forța, înainte de a se ridica la centimetri deasupra pământului plin de ătrânul nu-și luă ochii de pe piatră nici o secundă, cu voința la fel de neclintită. urcă din ce în ce mai sus și mai repede și, ajunse la câteva sute de metri de pământ, i făcu un semn cu degetele lui lungi și te. Ca un animal îmblânzit, placa se ă și se rostogoli pe cer până când literele oase se întoarseră cu fața spre pământ.

raciul lăsă să-i scape un oftat uscat. Brațele ură de-a lungul corpului iar oamenii care se eră să privească scoaseră un chiot de ie. Myrtaen rămase fără glas în vreme ce a legii trecea pe deasupra oamenilor.

ra amiaza zilei, nu peste mult timp soarele să-și înceapă coborârea. ra inevitabil.

zgomot ca de tunet zgâlțâi orizontul. taen își dezlipi ochii de pe pământul pe care

il lucra și-și privi fiul. Deși trecuseră destui ani peste el, Myrtaen încă nu se dădea bătut; îi plăcea să lucreze pământul, mai ales alături de băiatul lui, Ningtun, care avea și el un copil. Ningtun, iute la vorbă și întotdeauna cu o glumă la îndemână, nu făcu decât să întoarcă privirea tatălui.

– Ai auzit? întrebă Myrtaen.

– Cum să n-aud?

Cerul era întunecat. Cerul era întotdeauna întunecat.

– Hai mai bine să vedem ce s-a întâmplat, zise Myrtaen, făcând semn cu mâna.

Dar, înainte ca bătrânul să facă un pas, se auzi un nou bubuit, de data aceasta atât de aproape încât până și pământul se clătina. Myrtaen își pierdu echilibrul și căzu pe spate. Un zid mare de praf îi învălui pe cei doi, înecându-i, în vreme ce pământul încă se mai cutremura. Ningtun își ajută tatăl să se ridice în picioare. Pe măsură ce praful se așeza, văzură, la lumina difuză a soarelui, că unul din monoliți se prăbușise la câțiva metri de ei. Rămăsese acolo, îngropat pe jumătate în pământ. Myrtaen își apucă fiul de braț.

– Să ne grăbim! spuse el și cei doi pomiră în fugă spre sat. Monoliții acopereau cerul de deasupra satului și ogoarele din jur. Pluteau încet, trecând unul pe deasupra celuilalt ca solzii unei reptile, uneori ciocnindu-se, dar rămânând mereu stabili. Până sătăzi.

Ajunși în sat, Myrtaen și fiul se grăbiră să ajungă la sala de judecată, încadrate de torțe aprinse și sprijinite de stâlpi masivi. Myrtaen văzu din nou cât de nelalocul ei părea această construcție din piatră în mijlocul colibelor tradiționale din paie. Cei doi se repeziră înăuntru, în căutarea lui Dauni. Dintre toți conducătorii mai noi, plătiți să înțeleagă legile și să le mențină în aer, numai ea se străduia să pară că-i respectă pe cei cu mult mai în vârstă.

– A căzut! exclamă Myrtaen gâfâind, când o găsiră pe Dauni, singură, într-una din încăperi.

– A căzut? Ce-a căzut? făcu ea, privind-l pe Ningtun, în vreme ce Myrtaen se chinuia să-și găsească răsuflarea.

– Legea. De fapt, două legi... lângă sat, zise Ningtun. Munceam la câmp când le-am văzut cum cad.

– Trebuie... să-i scoatem... pe toți... din sat, spuse Myrtaen, apăsându-și pieptul cu mâna.

– Să-i evacuem? întrebă Dauni. Nu cred că e cazul.

– Atunci află ce s-a întâmplat, înainte ca să se prăbușească și alte plăci, zise Ningtun pe un

ton imperios, făcând o grimasă.

– Liniștește-te, tinere, spuse Dauni, cu capul înclinat pe o parte. Spui că ai văzut ceva. Ce anume?

Femeia îl privi pe Ningtun cu gura întredeschisă, în vreme ce-și îndepărta o buclă de păr de pe față. Ningtun trecuse de câteva ori pe lângă ea, în drum spre câmp, și, cu toate că frumusețea ei îl făcuse să se simtă umil, grija față de satul lui îi dădea curaj acum.

– Ți-am spus doar! strigă el. Am văzut cum cad plăcile, două din ele și, dacă nu facem, nimic, or să mai urmeze și altele.

Myrtaen mormăi ceva.

– Ce-ai spus? întrebă Dauni.

– Înțelegerea, repetă Myrtaen. Înainte de a muri, Ubeun a zis că înțelegerea legilor ține plăcile în aer. Acum legile sunt atât de multe că nimeni nu mai știe ce înseamnă fiecare.

– N-ai dreptate, spuse femeia. De asta suntem noi aici. Într-adevăr, sunt multe legi, dar noi le ținem pe toate sub control.

– Ba nu, făcu Myrtaen. Legile sunt prea multe chiar și pentru voi. Hai, fiule, n-are nici un rost să mai stăm aici. Trebuie să-i prevenim pe ceilalți.

– Nici să nu vă gândiți la așa ceva, tipă Dauni. N-am să vă las să creați panică în...

Restul cuvintelor ei se pierdu. Pământul se cutremură, zidurile din piatră crăpă și se prăbușiră în jurul lor.

Mirosul fricii le atacă simțurile, în timp ce ieșeau în goană prin ușa spartă. În spatele lor răsună o altă bubuitură – tavanul sălii de judecată, și cei trei alergară în patru labe, lăsând în urmă clădirea care se încovoie încet, apoi se prăbuși. Deasupra a ceea ce mai rămăsese din clădire se zărea o pată de cer albastru, acolo unde, doar cu câteva secunde înainte, plutise unul din monoliți. Ningtun se întoarse și văzu un bătrân cum încearcă să iasă de sub dărâmturi, plin se sânge și de zgârieturi. Fiul lui Myrtaen se repezi să-l ajute dar o bucată de zid căzu peste bătrân, strivindu-i capul.

Oamenii umplură ulițele, alergând spre dealurile verzi din jurul satului, cât mai departe de domeniul legii. Deasupra, plăcile tremurau. Cei mai mulți dintre propăvăduitorii legilor erau morți acum, cunoașterea lor dusă o dată cu ei, astfel încât nu prea mai era cine să țină plăcile în aer. O lege se ciocni de o alta, în vreme ce altele se cutremurară o clipă, apoi se prăbușiră la pământ.

Ningtun o apucă de mână pe Dauni și își împinse tatăl în față, cu ochii spre dealurile din zare.

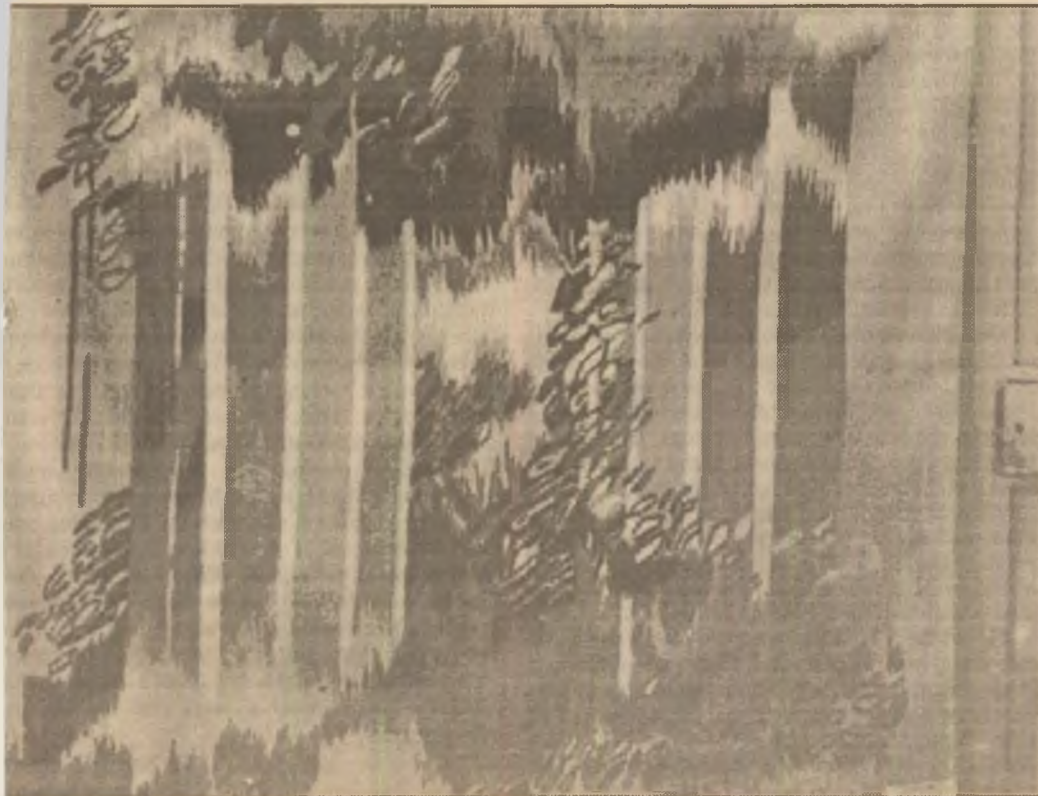
– Nu! strigă Dauni și se zmulse din strânsoare. Nu-i pot părăsi pe oamenii ăștia! adăugă ea și alergă spre locul în care căzuse ultima placă, în căutarea supraviețuitorilor. Ningtun își privi tatăl și-l înțelese din ochi.

– Nu mai avem ce face aici, zise el și cei doi se alăturară mulțimii.

În clipa aceea simțiră că voința nu le mai aparține și se lăsară purtați de ceilalți. Chiar și în praful gros din jur sudoarea celor care se refugiau din calea legii lăsa urme adânci.

Plăcile cădeau câte două, câte trei. Deși numărul celor morți era mare, cei mai mulți dintre săteni scăpară și ajunseră acolo unde soarele încă mai strălucea. Myrtaen și Ningtun se aflau printre ei.

Plăcile se prăbușiră deasupra satului săptămâni în șir, sub privirile îngrozite ale supraviețuitorilor. După ce căzură și ultimele două legi, sătenii se hotărâră să se întoarcă și să reconstruiască satul din temelii. Cu toții se arătară de acord să nu mai repete niciodată greșelile trecutului. Niciodată. Cu toții se rugară în tăcere ca, de data aceasta, să fie adevărat.

Harold Bloom

BORGES, UN MAESTRU ÎN ARTA LABIRINTULUI

Harold Bloom este un celebru critic literar nord-american, autor al Canonului occidental, volum care prezintă mai mult decât o înșiruire de autori celebri și care oferă cititorului un itinerar pe cât de pasionant pe atât de agreabil prin principalele ținte ale literaturii mondiale. Fragmentul de mai jos este conținut în capitolul 21 al cărții și a apărut în versiune spaniolă în revista literară LATERAL din Barcelona.

Literatura hispano-americană a secolului XX, oarecum mai dinamică decât cea nord-americană, are trei întemeietori: povestitorul argentinian Jorge Luis Borges (1899-1986), poetul chilian Pablo Neruda (1904-1973) și romancierul cubanez Alejo Carpentier (1904-1980). La impulsul lor au apărut o mulțime de importante figuri, romancieri atât de diferiți, precum Julio Cortázar, Gabriel García Márquez, Mario Vargas Llosa, Carlos Fuentes, cât și poeți de importanță internațională, printre care César Vallejo, Octavio Paz și Nicolas Guillén. Mă voi opri la Borges și Neruda, cu toate că timpul va demonstra, poate, supremația lui Carpentier asupra tuturor scriitorilor latino-americani ai acestui secol. Carpentier se află însă printre cei mulți care se îndoiu cu privire la Borges, dar și cu privire la rolul de întemeietor pe care Neruda îl reprezintă în poezie, iar Borges în proza critică și narativă, astfel că îi voi examina pe Borges și pe Neruda în postură de părinți literari dar și de scriitori reprezentativi.

Borges a fost un copil extraordinar din punct de vedere literar; prima sa carte publicată a apărut când el avea șapte ani, și era o traducere a povestirii lui Oscar Wilde **Prințul fericit**. Totuși, dacă Borges ar fi murit la patruzeci de ani, noi nu l-am fi pomenit, și literatura hispano-americană ar fi luat o direcție acum de neimaginat. El a început să scrie poezie whitmaniană când avea optsprezece ani și aspira să devină bardul Argentinei. Dar sfârșit prin a înțelege că nu va fi Whitman-ul limbii spaniole, rol care i-a revenit lui Neruda. În schimb a început să scrie eseuri și parabole cabalistice și gnostice, poate sub influența lui Kafka, și pornind de aici a înflorit arta lui. Punctul de inflexiune a fost un accident teribil pe care l-a suferit la finele anului 1938. El a avut întotdeauna probleme cu vederea, și în anul acela a alunecat pe o scară slab luminată și a căzut lovindu-se grav la cap. A stat în spital, foarte bolnav, timp de două săptămâni, având coșmaruri teribile și o convalescență foarte dureroasă; în acele momente a început să se îndoiască de starea lui mintală și de capacitatea de a scrie. În această situație, la treizeci și nouă de ani, a încercat să redacteze o narațiune pentru a se liniști. Rezultatul a fost **Pierre Menard, autor al lui Quijote**, antecedent lui **Tlon, Uqbar, Orbis Tertius** și tuturor narațiunilor scurte pe care le asociem numelui său. În Argentina, reputația sa de scriitor a început o dată cu **Grădina cărărilor care se bifurcă** (1941); în 1962, două culegeri, **Labirintul și Ficțiuni**, au fost publicate în Statele Unite și au atras imediat atenția celor mai exigenți cititori.

Din toate narațiunile lui Borges, cea care îmi place cel mai mult este **Moartea și busola**. La fel ca întreaga sa operă, această lucrare este intens literară; dar Borges știe și declară că el ca autor este o consecință a altora, și că doar întâmplarea guvernează relația sa cu literatura anterioară. Bunicul patern al lui Borges era englez; biblioteca tatălui său era imensă și conținea, mai mult ca orice, literatură engleză. În Borges întâlnim anomalia unui scriitor spaniol care a citit Don Quijote mai întâi în traducere engleză, și a cărui

cultură literară, cu toate că universală, a continuat să fie cea engleză și nord-americană. Borges, orientat spre o carieră literară, a fost, totuși, obsedat de gloria militară de care fuseseră înconjurate familiile lui, atât cele de partea tatălui cât și cele ale mamei sale. Moștenind problema cu vederea, care îl împiedicase pe tatăl lui să devină ofițer, Borges moștenise și fuga spre bibliotecă, considerată drept refugiu în care visele puteau să compenseze o improbabilă viață de acțiune.

Moartea și busola este un exemplu al celui mai valoros și enigmatic lucru ce există la Borges. Această narațiune de douăsprezece pagini relatează încheierea unei dispute sângeroase între detectivul Erik Lönnrot și gangsterul Red Scharlach, dandyul halucinantului Buenos Aires al lui Borges. Borges, filosemit înversunat care deseori se juca cu fantezia afirmând că ar putea fi evreu (ceea ce îi atrăsese acuzația că într-adevăr ar fi, de către continuatorii dușmanului său, dictatorul Peron) scrie o poveste cu gangsteri care îl încântă pe I. Babel, autorul splendidelor **Povestiri din Odesa**. La fel ca atâtea alte relatări ale lui Borges, povestea lui Lönnrot și Scharlach este o parabolă care arată că lectura este totdeauna un fel de rescriere.

Așa cum am observat toți criticii, labirintul este imaginea centrală a scrierilor lui Borges, unde converg toate obsesiile și coșmarurile lui. Preocupările sale literare, de la Poe la Kafka, sunt utilizate pentru a construi această emblemă a haosului, căci Borges poate transmuta aproape totul într-un labirint: case, orașe, peisaje, deșerturi, fluvii și în primul rând idei și biblioteci. Modelul labirintului este palatul proiectat de fabulosul meșter Dedal pentru a proteja și a închide Minotaurul, jumătate taur, jumătate om. Nu am înțeles niciodată prea bine de ce Joyce a luat acest nume pentru eul său adolescent; e adevărat, Dublin este un labirint și Ulise altul; Finnegans Wake este și el labirintic, însă Joyce este prea comic și prea naturalist pentru a exalta o imagine a haosului ca atare, contrar lui Kafka, Borges sau Beckett. Joyce avea tendințele sale maniheice, însă niciodată nu s-a adâncit în Schopenhauer sau în gnosticism, și nici

nu a elaborat o teorie gnostică proprie.

Cu toate că la Borges labirintul e esențialmente, o imagine ce funcționează ca un implicațiile sale sunt sumbre, la fel ca în literatura lui Kafka. Întregul cosmos e un labirint; imagine favorită a lui Borges se concentrează în j morții, sau al unei viziuni a vieții care esențialmente freudiană și anume: mitul puls morții. De aici și faptul că scriitorii moderni ca exasperau cel mai mult pe Freud erau Borges și Nabokov. Ambii s-au arătat obraznic dezagreabili cu el. Să-l auzim pe Borges, aici puțin inspirat:

„Îl consider un fel de nebun. Un om al cărui obiect de studiu este o obsesie sexuală. Bine, pe că nu o lua prea în serios. Poate o făcea doar ca fel de joc. Am încercat să-l citesc, și m-am găsit că într-un anumit sens el era un șarlatan sau dement. În definitiv, lumea este prea complexă pentru a fi redusă la o schemă atât de simplă. Jung observă o inteligență amplă și activă. În cazul lui Freud, totul se reduce la câteva fapte neplăcute.”

Aceste fapte neplăcute, în cazul lui Borges includ un prim și unic matrimoniu, la șaiszeci și doi de ani, care după trei ani ia sfârșit printr-un divorț și o uimitoare intimitate (și reședință permanentă) cu mama lui, care a murit în 1975, la nouăzeci și nouă de ani. Nici una din faptele acestea și nu aversiunea pe care Borges o simțea pentru Freud nu au vreun interes deosebit pentru cititorii decât cel mult în măsura în care ele pot contribui la iluminarea poziției lui cu privire la tradiția literară și natura artei sale.

Un panteism curios, aplicat mai ales la scriitorii străbate pe Borges: nu numai Shakespeare, ci și scriitorii sunt în același timp toți și niciunul labirintul viu și unic al literaturii. La fel ca Lönnrot și Red Scharlach, la fel ca teologii Aurelian și Icarus – Homer, Shakespeare și Borges se contopesc într-un singur autor. Contemplând acest ideal nihilist, amintesc inspirata apreciere a Anei Marie Barrenechea cu privire la Borges: „Borges este scriitor admirabil, încăpățânat să distrugă realitatea și să transforme omul într-o umbră. „Un proiect atât de impresionant, dacă și l-ar fi proiectat Shakespeare, ar fi fost peste putințele lui. Borges poate răni, dar mereu în același mod, și astfel ajungem la principalul său defect: cele mai bune lucrări ale sale sunt lipsite de varietate. Poate că Borges, dându-și seama de aceasta, a încercat revinând la realismul naturalist de la finele anilor șaiszeci, însă rezultatul, **Raportul lui Brodie**, e esențialmente dezamăgitor.

Ce există în centrul labirintului lui Borges sunt Istoriile pe care le povestește par mici fragmente ale unei cărți de aventuri cavaleresti, și așa cum Borges, contrar lui Hawthorne, pe care îl aprecia enorm, nu scrie cărți de acest fel.

Teama de ceea ce Freud denumea romanul familiar și de ceea ce am putea denumi romanul familiar al literaturii îl împinge pe Borges repetiție, la o excesivă idealizare a relației scriitor-cititor. S-ar putea ca asta să fie ceea ce se transformă în atât de ideal al literaturii hispano-americane moderne: a fi infinit sugestiv îndepărtat de toate conflictele culturale. Totuși poate că este condamnat la o mai mică importanță în literatura modernă decât Kafka. A comparat relațiile și parabolele sale cu cele ale autorului praguez nu aduce un rezultat prea măgulitor pentru Borges. Pe Beckett, cu care Borges a împărțit premiul internațional în 1961, îl putem reciti de multe ori cu pasiune, pe Borges, însă, nu. Borges este foarte abil, el nu admite o viziune schopenhauriană, atât de puternică la Beckett.

Totuși, poziția lui Borges în ierarhia occidentală, dacă va prevala, va fi atât de sigură și cea a lui Kafka și a lui Beckett. Dintre toți autorii latino-americani ai acestui secol, el cunoaște o mai mare universalitate. Exceptându-i pe Freud, Proust și Joyce, Borges posedă mai multă putere contaminare decât oricare alt autor. Dacă îl citim pe Borges adeseori și cu atenție, devii oarecum borgesian, căci a-l citi înseamnă a activa o albă literatură în care el a mers mai departe de oricare altul.

În românește
Ezra Alhas

COLECȚIONARUL ȘI ISTORIA

de VIRGIL LEFTER

„Pasia călătoriilor și interesul pentru antichități se întâlnesc la mulți dintre fiii Albionului. Pe Bruce Chatwin, ele l-au marcat din plin, fiind zestrea care a venit în lumea literară. Căci a călătorit enorm și și-a descris prințările într-o serie de cărți ce au rămas un original model al genului. El, apoi, a lucrat, vreme de mai mulți ani, la o reputată casă de licitații pentru opere de artă, din Londra, unde, în calitate de expert, a cunoscut în întinșime lumea insolită a colecționarilor de artă, o lume a inițiaților, otrivă împătimită după frumos dar de multe ori roasă și de morbul antilismului.

Din păcate, Bruce Chatwin s-a stins din viață de timpuriu (1946-1989). Au rămas de pe urma sa câteva cărți de lectură și romane ce i-au asigurat un loc aparte în literatura engleză contemporană. De curând, revista franceză „Magazine littéraire” a publicat, cu pietate, pagini inedite rămase de la Bruce Chatwin, un britanic, prematur dispărut, relevând unele aspecte ale acestui prozator de excepție. Cu un an în urmă, de a se stinge, lui Bruce Chatwin i-a fost dedicată o amplă și elegantă nuvelă sau, poate, o mică epigramă, un miniroman, ce îmbină într-un mod original temele majore ale scrisului său. Este povestea unui colecționar. Este viața și călătoria sa, atât de sobru, grav, însă nu fără o rafinată ironie, cu o savantă știință a povestirii, un interes pentru arta prozatorilor din secolul al XVIII-lea, dar nu mai puțin de luciditatea, ironia și inventivitatea unui spirit contemporan. Povestirea este Praga – orașul barocului și al revoluției, urbea nepereche a palatelor, a muzeelor, a atelierelor și podurilor cu statui, a ulițelor și străzilor și străzii, ce amintesc și astăzi de viața și de travaliul discret al lui Rudolf și de ezoterismul, al misterului Golem și a nu mai puțin eruditului și profundului său creator, rabinul Loew. Este un unic și original colecționar de excepție care, prin călătoria sa, evoca un univers fascinant și care, în același timp, revelează iar și iar frumusețile și misterul Pragai. Este Praga dinaintea „revoluției de la 1848”. Este un oraș al disidenților – artiști de toate genurile, de toate etate, preferând să spele vitrine sau să se retragă în apartamentele municipale, în încercarea disperată să păstreze neîntinată ființa. Este lumea și viața în Praga, orașul care, dornici să rupă cu tradițiile, se refugiază în aride cercetări științifice, în orașul Orlik, prietenul eroului cărții, studiază și se preocupă de insectele sociale – furnici, albine, și alte himenoptere – dar mai ales de muștele și de țânțarii. Este muștele și țânțarii Musca domestica – în zona Pragăi („politicane”) ce le oferă o efemeră dar și frumoasă viață. „Utz” este însă mai mult decât o povestire de această captivantă viață a unui oraș și a dramelor elitelor, peste toate acestea se rostogolește tăvălugul totalitarismului și se poate, ca o prelungire a acestei teme, ca o cercetare minuțioasă a psihologiei colecționarului, a acelei neostoite pasiuni pentru frumos ce uneori asigură ființei o viață de excepție și o benefică exaltare și uitare de sine, o detașare de mizeriile vieții și servituțile ei. Dacă ar fi să dăm crezare uitatului și uitatului Henri de Régnier – înclinația spre frumos, pasiunea pentru mister și umbrele trecutului se manifestă de timpuriu. În frumoasa povestire „Le pavillon

ferme”, cuprinsă în inefabilul volum „Histoires incertaines”, el ne zugrăvește fascinația ce o exercită, asupra unui copilăndru ce nu a pășit încă în adolescență, un portret din secolul al XVIII-lea. Pastelul catifelat și patinat de vreme, readus la lumină, reprezintă pentru micul erou o experiență cheie. În zâmbetul ce înflorește pe chipul candid al copilului, povestitorul întrezărește patima pentru frumos ce avea să stăpânească această ființă în devenire pentru tot restul vieții. Ei bine, Kaspar Joachim Utz, eroul miniromanului lui Bruce Chatwin, are și el revelația frumosului încă din copilărie. Figurina de Meissen, întrezărită într-o vitrină, are asupra sa efectul unei învăluitoare vrăji ce avea să-i decidă sensul unei întregi vieți. Din acea clipă copilul nevinovat va avea un singur țel. Se va dedica străngerii figurinelor de porțelan, devenind un „păstor într-un frumos”. Pentru el vor fi colubine, arlechini și alte delicate plăsmuiri vor reprezenta o lume vie, palpitând de viață ca însăși viața cea adevărată. Bruce Chatwin se întreabă dacă patima colecționarului este idolatrie, patologie sau, pur și simplu, elevată dragoste pentru frumos. Răspunsul nu-l vom găsi în paginile cărții căci autorul este prea artist pentru a da un verdict. În schimb vom fi părtași ai vibranțelor trăiri ale unui colecționar pentru care existența se identifică cu frumosul, trăind deopotrivă în trecut și în prezent. Iubirea pe care Kaspar Joachim Utz o dăruiește figurinelor sale este, de altfel, patologie și vis. Trăiește în lumea lor și evadează benefic în ficțiune și frumos. De bunăseamă, universul acelor ființe diafane și gingaș colorate din micul apartament al lui Utz, apartament ce se confruntă simbolic cu eternitatea străvechiului cimitir evreiesc al Pragăi, va intra, până la urmă, în mod fatal, în conflict cu istoria. Convulsiile celui de al doilea război mondial, ocupația nazistă și apoi regimul comunist îi vor impune drasticele lor rigori, tulburând adeseori dramatic viața acestui păstor într-un frumos. Intruziunea brutală a istoriei în lumea evanescentă a plăsmuirilor de porțelan este magistral zugrăvită de autor în paginile cărții. Reușește oare colecționarul să se sustragă vremurilor? Poate trăi el absolut autonom în universul reveriilor sale? Este oare suficientă această lume de fantasmă încântătoare pentru a asigura eroului un refugiu, cruțându-l astfel de apăsarea crudă a timpurilor și a istoriei? Da și nu. Căci abil și mistuit de pasiune, veșnic inspirat de dragostea sa insolită ce-i dictează parcă soluțiile salvatoare, Kaspar Joachim Utz găsește de fiecare dată resurse morale și materiale, ingenioase subterfugii, ce-l pun la adăpost dimpreună cu colecția sa. Până la un punct, istoria îl împresoară, îl silește la

compromisuri și fapte nedorite, dar, oricum, eroul rămâne până la urmă neclintit în lumea sa de artă. Utz are în dese rânduri ocazia de a evada și la propriu din universul totalitar. I se permite să călătorească în străinătate și are prilejul „să aleagă libertatea”, cum se spunea atunci, cerând azil politic în Occident. E greu de spus dacă din patriotism sau din devotament pentru colecția sa el revine mereu acasă. Și totuși, până la urmă, timpul și istoria ce păreau a se fi dat în lături din fața lumii fragile de porțelan par a fi mai puternice. Viața are totuși un sfârșit și agoniseala lui Kaspar Joachim Utz trebuie să-și găsească un nou stăpân. Silit de împrejurări, eroul își lasă prin testament colecția statului. Dar tocmai aici totul pare a se cufunda într-o nepătrunsă taină pe care autorul o pune ca pe o emblematică pecete asupra întregii povestiri. Odată cu dispariția lui Utz, colecția sa dispare și ea fără urmă. Nimeni nu reușește să găsească faimoasele figurine de Meissen. Intervenția autorităților, cercetările desfășurate, investigațiile – toate sunt de prisos. Viața intimă a eroului este învăluită în taină și întreaga poveste capătă brusc dimensiuni de legendă, pogorând în fantastic. Istoria lui Kaspar Joachim Utz a fost o alegorie, o epifanie – o strălucire de o clipă a unui univers ciudat ce dispare apoi cu desăvârșire. Aidoma unor personaje din povestirile extremorientale care, în final, pășesc pe calea tainică a pânzelor plăsmuite de ele sau evadează în lumea propriilor lor ficțiuni, Utz dispare și el în lumea fantasmelor sale. În confruntarea cu istoria, eroul, până la urmă, a avut de suferit. Viața și timpurile i-au impus rigorile lor. Și totuși, dincolo de fruntariile acestei vieți, el este un biruitor. Existența sa însăși a fost un vis într-un frumos. O soartă ce scapă timpului și istoriei, trăită pentru o efemeră clipă, pentru a se repeta din nou, pentru a fermeca alți cititori ce ascultă povestea unei vieți. Alți colecționari, alți inițiați vor veni, noi împătimiți într-un frumos vor trăi iluzia evaziunii absolute. Pe chipul altor copii va străluci pentru o clipă zâmbetul plin de înțelesuri al inițiaților. Enigma pe care o pune în finalul cărții sale Bruce Chatwin conferă povestirii noi dimensiuni și reverberații. Căci, pare a sugera autorul – nu sunt oare adevărații colecționari și împătimiți de frumos niște înțelepți, niște ființe care, în ciuda vulnerabilității lor, par a avea rarul privilegiu de a se bucura de libertate? Este o experiență ce se repetă mereu iar răspunsul rămâne învăluit în taină.

1

3

1) Eusebiu Camilar, scrutând adâncurile „Negurei“ (1949).

2) Horia Pătrașcu e convins că „Reconstituirea“ rămâne scrierea vieții sale.

3) Zaharia Stancu, Franz Storch și Franz Lieberdhardt într-o discuție despre minoritățile germane din România.

4) Din cei patru protagoniști îi recunoaștem doar pe trei: Ioan Masoff, Șerban Cioculescu și Virgiliu Monda.

5) Valentin F. Mihăescu scrie la „Noua Revistă Română“, Henri Zalis, și pe la „Românul“.

4

2

5